

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EVLAT EDİNER, KORUYUCU ANNELİK YAPAN VE
BİYOLOJİK ANNE OLAN KADINLARIN ANNELİK İLE
İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ülcay Ecenur AVCI

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EVLAT EDİNER, KORUYUCU ANNELİK YAPAN VE
BİYOLOJİK ANNE OLAN KADINLARIN ANNELİK İLE
İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ülcay Ecenur AVCI

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların
Annelik İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi

Ülcay Ecenur AVCI

Yüksek Lisans Tezi

27.08.2019

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER

Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR

Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için
gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Ender ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

Bu Tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

27.08.2019

Ülcay Ecenur AVCI

Doğurmuş

Doğurmamış

Doğurduğunu bağına basmış

Doğurduğunu bağına bile basamamış

Doğurmadığını bile bağına basmış

Kendi anne olan

Vicdanı anne olan

Ruhu anne olan

Koca yürekli bütün kadınlara...*

*Anonim

TEŞEKKÜR

Sadece tez konusunda değil yaşadığım pek çok sıkıntıda dinleyen ve destek olan, yüksek lisansın her aşamasında ve araştırma sürecinde katkısını esirgemeyen, bilgisi ve ilgisiyle her zaman yol gösteren, sabrı için minnettar olduğum değerli hocam Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR'a, tez yazım sürecinde yaşadığım zorluklarda her zaman destekleyen ve motive eden değerli hocam Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER'e, tez savunmama katılan ve destek veren sayın hocam Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK'e, çalışma için izin alma konusunda oldukça anlayışlı davranan ve destek olan Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği (KOREV) Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Ülkü AYDENİZ'e, evlat edinen ve koruyucu anne olan kadınlara ulaşmam konusunda tüm imkanları sağlayan KOREV Genel Sekreteri Sn. Sibel AYAN'a, ilk sunumumu yapmadan önce yaptığı motivasyon konuşmasını ve tez sürecindeki desteğini unutamayacağım değerli hocam Prof. Dr. Murat NİŞANCI'ya ve benimle görüşmeyi kabul edip samimi bir şekilde yüreğini ve hislerini açan tüm katılımcı annelere teşekkürlerimi sunarım.

Hayatı ve insanları anlama çabamda bana her daim yol gösteren, motive eden, beni herkesten iyi tanıyan ve hepsinden önemlisi bana inanan, önerilerini ve bilgisini esirgemeyen, tezime katkıları için minnettar olduğum ve arkadaşım olmasından mutluluk duyduğum sevgili Dr. Aslı Cansın DOKER'e,

Her türlü zorluğu birlik olarak aşabildiğimizi gösteren ve her daim arkamda durup beni destekleyen canım annem Sevgi AVCI, babam Hilmi AVCI ve abim İlker AVCI'ya çok teşekkür ederim.

Olması gerekenden fazla sürdü ama bunaldığım her anımda pes etmemem gerektiğini bana öğrettiniz.

Son olarak;

Üniversiteye gittiğimi ve kendi ayaklarım üzerinde durduğumu görmeyi çok isteyen ama ömrü yetmeyen, ismini taşımaktan gurur duyduğum, tanıdığım en güçlü kadınlardan biri olan babaannem Ülcay AVCI'ya beni gördüğünü hissettiğim için şükranlarımı ve sevgilerimi sunarım. Her zaman dualarımdasın.

Ülcay Ecenur AVCI, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	2
1.2. Önem	2
1.3. Sayıtlar	4
1.4. Sınırlılıklar.....	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Anelik Kavramı	5
2.1.1. Anelik ve Anne Olmak	5
2.1.2. Anne Olarak “Kadın”	7
2.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kuramlarında Aneliğe Bakış	9
2.1.3.Toplum Algısında Anelik	11
2.2. Anelik Türleri	12
2.2.1. Biyolojik Anelik	12
2.2.2. Evlat Edinme Yoluyla Anelik.....	13
2.2.3. Koruyucu Anne Olma Yoluyla Anelik	15
3. MATERYAL VE YÖNTEM	19
3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Çalışma Grubu.....	19
3.3. Araştırmanın Etiği	20
4. BULGULAR	22
4.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	23
4.2. Yetişilen Ortam ve Kültüre İlişkin Bulgular	26
4.3. Anelik Öncesi Süreç	27
4.3.1. Ailenin Aneliğe Bakışa Etkisi	27
4.3.2. Evlenilen Kişinin Karakterinin Anne Olma Kararına Etkisi	29

4.3.3. Evliliklerde Geniş Ailenin Anne Olma Kararına Etkisi	31
4.3.4. Evlilik Tanımlarının Anne Olma İsteğine Etkisi	32
4.3.6. Anne Olmadan Anneliği Yaşamak	33
4.4. Anneliğe Karar Vermek	34
4.4.1. Katılımcıların “Annelik”, “Anne Olmak” ve “Annelik Hissi” Kavramlarına Dair Görüşleri	38
4.5. Anne Olma Süreci	41
4.5.1. Katılımcıların Biyolojik Bağa İlişkin Görüşleri	41
4.5.2. Biyolojik Anne Olma İsteği	43
4.5.3. Evlat Edinme Sürecinde Anneliğin İnşası	46
4.5.4. Koruyucu Ailede Anneliğin İnşası	49
4.5.5. Yeniden Anne Olma İsteği	51
4.5.6. Katılımcıların Anne Olma Sürecinde Kararı Etkileyen Unsurlara İlişkin Görüşleri	52
4.6. Annelik Sonrası Süreç	55
4.8. Annelik ve Kadınlık	57
4.8.1. Katılımcıların Kadınları Anne Olmaya Yönelten Sebepler Üzerine Görüşleri	57
4.8.2. Katılımcıların Annelik ve Kadınlık Arasındaki Bağa İlişkin Görüşleri ...	60
5. TARTIŞMA	64
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	71
6.1. Sonuçlar.....	72
6.1.1. Yetişilen ortam ve kültürün anneliğe etkisine ilişkin sonuçlar.....	72
6.1.2. Annelik öncesi sürece ilişkin sonuçlar.....	72
6.1.3. Anne olma kararını etkileyen sebeplere ilişkin sonuçlar	73
6.1.4. Anne olma sürecine ilişkin sonuçlar	74
6.1.5. Annelik sonrası sürece ilişkin sonuçlar	75
6.1.6. Kadınlık ve annelik konularına ilişkin sonuçlar	76
6.2. Öneriler.....	77
7. KAYNAKLAR	79
8. EKLER	87

Ek-1. Etik Kurul Proje Onay Belgesi	87
Ek-2. Çalışmanın Yapılacağı Dernek İzin Belgesi.....	88
Ek-3. Bilgilendirilmiş Onam Formu	89
Ek-4. Sorulması Planlanan Sorular.....	91
Ek-5. Özgeçmiş	94

ÖZET

Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların Annelikle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi

Geleneksel toplumlarda kadına biçilen rol ev işleri ve çocuk bakımı üzerinden şekillenmiştir. Zaman içerisinde kadının da aktif yer aldığı ekonomik ve sosyal koşullar neticesinde annelikle ilgili süreç farklı görünümde olsa da kadınların anne olma istemi devam etmektedir.

Bu araştırmanın amacı; annelik sorumluluğu üstlenen kadınların anne olmaya dair görüşlerinin anne olmadan önce, annelik sürecinde ve anne olduktan sonra nasıl şekillendiğinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. İnceleme biyolojik annelerin yanı sıra evlat edinen ve koruyucu ailede annelik rolü üstlenen kadınların da görüşleri alınarak genişletilmiştir. Çalışmada ayrıca aile yapılarının, yetişilen kültürün, eşin karakter yapısının kadınların anne olma isteğine etkisi irdelenmiştir.

Araştırmaya Ankara’da ikamet etmekte olan, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği(KOREV)’nden danışmanlık desteği alan beş koruyucu ve beş evlat edinen anne ile amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilen altı biyolojik anne olmak üzere 16 kadın katılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; kadınların anne olma tercihlerinin şekillenmesinde biyolojik faktörlerin ötesinde toplumsal normların ve geleneksel aile yapısının belirleyici olduğu, anneliğin içgüdüsel olarak değil çoğunlukla sosyolojik boyutta yorumlandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anne Olmak, annelik, çocuk, kadın

ABSTRACT

An Examination of Motherhood Views of Women Who Are Adoptees, Foster Mothers and Biological Mothers

The role of women in traditional societies has been shaped through household chores and childcare. As a result of the economic and social conditions in which women are active over time, the process of motherhood has different aspects, but women's desire to become a mother continues.

The purpose of this research; It is determined that the opinions of the women who take the responsibility of being a mother are shaped before, during and after being a mother. In addition to biological mothers, the study was extended with the views of adoptive and maternal women in foster families. In this study, the effects of family structures, culture grown, character structure of the spouse on women's desire to become a mother were examined.

Five foster and five adoptive mothers who got support by The Foundation of Foster Family and Adoptive Family, six biological mothers selected by purposive sampling method were included in the study.

As a result of the research; it was seen that social norms and traditional family structure were the determinants of women 's preference of becoming a mother beyond biological factors and that motherhood was interpreted mostly in the sociological dimension rather than instinctively.

Key Words: Mothering, motherhood, child, woman

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÇSHB : Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ASPB : Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

ÇKK : Çocuk Koruma Kanunu

KOREV : Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği

SHÇEK : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

TMK : Türk Medeni Kanunu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Temalar tablosu.....	21
Tablo 2: Katılımcıların sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular.....	22

1. GİRİŞ

Cinsiyete dair konulardan bahsederken kadınlık konusunda odak noktalardan biri annelik olmaktadır. Eski zamanlardan beri annelik, kadının varoluşunu inşa ederken aynı zamanda toplumsal bir statü olarak da değerlendirilmektedir. Anne olmak yalnızca çocuk doğuran değil çocuğu sosyalleştiren, eğiten, bunu yaparken de oldukça çok zaman ayıran kişi de demektir.

Annelik önceleri feminist kuramcılar tarafından eril zihniyetin kadın bedeni üzerinde tahakküm kurabilmesini kolaylaştıran bir yol olarak ifade edilirken ikinci dalga feminist kuramcılarla birlikte doğum yapmanın kadını erkekten ayıran önemli bir ayrıcalık olduğu, kadının bu şekilde toplumu değiştirebilecek potansiyel bir güce sahip olduğu ifade edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleriyle beraber kadın olmak anne olmakla bir tutulmuş, anneliğin kadınlar için tamamlayıcı bir unsur olduğu iddia edilmiştir. Böylelikle anneliğe dair tanımlar zaman içerisinde değişikliğe uğrasa da kadınların anne olma istekleri her dönem canlı kalmıştır.

Günümüzde devletin sunduğu sosyal olanaklar biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan kadınların tedavi süreçlerini desteklemekle birlikte sosyal hizmetler bağlamında kurumda kalan çocukların da aile sıcaklığını yaşamaları ve anne sevgisini tatmaları amacıyla evlat edinme ve koruyucu aile hizmetleri sunulmaktadır. Evlat edinme sistemi eski çağlardan günümüze süregelen bir sosyal hizmet politikası olmakla birlikte çocuğun velayetinin resmi olarak devletten evlat edinen aileye geçmesiyle sonuçlanır. Koruyucu aile sisteminde ise velayet çocuğun biyolojik ailesinde kalmakta olup koruyucu aile çocuğun bakım, yetiştirme ve eğitim sorumluluğunu Devlet ile paylaşmaktadır.

Bu doğal sürecin bilimsel açıdan irdelenmesi ise bilim insanlarının son zamanlarda dikkatini çekmektedir. Kadını anne olmaya yönelten sebeplerin biyolojik, sosyolojik, psikolojik temelleri, kadınların anne olma ile ilgili istekleri, biyolojik annelik dışındaki evlat edinerek ya da koruyucu anne olarak yaşadıkları annelik deneyimleri araştırılmaya değer konular olarak ön plana çıkmaktadır. Annelik sürecinde kadınların yaşadıkları annelik pratiklerini de etkileyebilmektedir.

Bu araştırmanın problemini biyolojik yolla, evlat edinerek ve koruyucu anne olarak annelik deneyimini yaşamış kadınların annelik algıları, pratikleri ve deneyimlerinin incelenmesi oluşturmaktadır. Özellikle zorlu bir süreçten sonra anne olan kadınların yaşadıkları stresli dönemin anlaşılması ve kadınlara ihtiyaç duydukları desteğin sunulması açısından da önemlidir.

Çalışmanın özgünlüğünü oluşturan; konunun biyolojik annelerin yanı sıra evlat edinen ve koruyucu ailede annelik yapan kadınlar üzerinden de araştırılmasıdır.

1.1. Amaç

Araştırmanın amacı, gerek biyolojik gerekse hukuksal olarak evlat edinme ve koruyucu aile sistemi ile annelik rolü üstlenen kadınların annelik algılarına, süreçlerine, annelik deneyimlerine dair görüşlerinin incelenmesidir. Bu amaca ulaşmak için, kuramsal bilgiler ışığında araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

Katılımcıların:

1. Yetiştikleri ortamın anneliğe etkisine ilişkin düşünceleri nelerdir?
2. Anne olmadan önce evliliğe ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Anne olmadan önce anneliğe ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Anne olmadan önce anne olma süreciyle ilgili deneyimleri nelerdir?
5. Evlilikte yaşadıkları sorunlara ilişkin düşünceleri nelerdir?
6. Anne olma kararını etkileyen sebeplere ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Annelik sonrası deneyimlerine ilişkin düşünceleri nasıldır?
8. Annelik sonrasında yaşadıkları sorunlara ve deneyimlere ilişkin görüşleri nasıldır?
9. Anne-çocuk iletişimini etkileyen durumlara ilişkin düşünceleri nelerdir?
10. Kadınlık ve annelik konularına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Önem

Annelik kavramı günümüzde hem geleneksel içeriğini korumakta hem de modern değişimlerle birlikte yeni anlamlar kazanmaktadır (1). Yaygın görüşe göre “annelik” kavramı kadınların, bakıma ihtiyacı olan çocuklarının ihtiyaçlarını karşılarken ve onların sorumluluğunu alırken yaşadıkları kişisel ve bireysel

deneyimlere işaret eder (2). Çoğu toplumda geleneksel anlamda çocuğun bakımı anneye ithaf edilir. Anne olmak doğurmanın dışında çocuğa bakım verme, sosyalleştirme, rehberlik etme davranışlarını da içermektedir. Günümüzde giderek karmaşıklaşan ve daha detaylı bir annelik pratiği isteyen annelik deneyimine rağmen pek çok kadın anne olmak ve bu deneyimi tatmak istemektedir. Annelik çoğu zaman kadının varoluşunu niteleyen bir kimlik olarak algılanırken, anneliğe yönelik genel bakış açısı, çocuk sahibi olmanın gerekliliği üzerinden şekillenmekte ve annelik olgusuna önem atfedilmektedir (3).

Geçmişte anne olmak sadece eşlerin fiziksel birlikteliği sonucu mümkün olsa da tıbbın ilerlemesi ve teknolojik imkanların artmasıyla birlikte mikroenjeksiyon, tüp bebek yöntemi ya da bazı ülkelerde izin verilen taşıyıcı annelik yöntemleriyle de günümüzde kadınlar biyolojik olarak anne olabilmektedirler. Bunun yanı sıra devlet eliyle geliştirilen sosyal politikalar aracılığıyla çeşitli sebeplerle öz ailesi yanından ayrılmak zorunda kalan çocukların aile sıcaklığını yaşamaları, ayrıca biyolojik sebeplerle çocuk sahibi olamayan bireylerin ebeveynlik duygusunu tatmalarını sağlamak amacıyla evlat edinme ve koruyucu aile hizmet modelleri geliştirilmiştir. Evlat edinme hizmetinde çocuğun velayeti mahkeme yoluyla evlat edinen aileye verildiğinden, kadın resmi anlamda çocuğun “annesi” olur (4). Koruyucu aile hizmetinde ise çocuk aileye mahkeme kararıyla verilmediğinden resmîyette velayet biyolojik ailede kalır, çocuğun bakım sorumluluğunu ise koruyucu aile Devlet ile birlikte paylaşır ve burada resmi bir annelik tanımından söz edilemez (5). Literatürde biyolojik anneliğin sebepleri üzerine ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalar mevcut olmakla birlikte kadınların neden koruyucu anne ya da evlat edinen anne olmak istediğine dair çalışmalar yaygın değildir. Ayrıca biyolojik yolla, evlat edinen ya da koruyucu ailelik yoluyla anne olan kadınların birlikte ele alınarak annelik kavramının, anne olma süreçlerinin ve sonrasındaki annelik pratiklerinin bir arada incelendiği bu çalışma anneliği üç farklı deneyimle incelemesi açısından önemlidir. Yaşamın tam ortasında tüm yaşam dönemlerine etki eden sadece bireysel değil toplumsal etkisi de bulunan annelikle ilgili yapılan az sayıdaki bilimsel çalışmalarla birlikte bu çalışma da alandaki bilgi boşluğunu doldurması ve yeni çalışmalara ışık tutması açısından önemlidir.

1.3. Sayılılar

Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların sorulara doğru ve içtenlikle cevaplar verdikleri ve kendilerini tam anlamıyla ifade ettikleri varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Ankara ilinde ikamet etmekte olup Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği'nden destek alan evlat edinen ve koruyucu ailede annelik rolü üstlenen kadınlar ve çalışmanın amacına uygun özellikleri sağlayan biyolojik anne olan kadınlar ile sınırlıdır. Özellikle evlat edinen ve koruyucu aile olan kadınlara ulaşma konusunda zorluk yaşanmıştır. Bu nedenle araştırma, çalışmaya katılan 16 kadın ile sınırlıdır.

Araştırmada elde edilen bilgiler yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Annelik Kavramı

2.1.1. Annelik ve Anne Olmak

“Anne olmak” bir kadının kişisel tarihini, toplumdaki konumunu, kendi kültüründeki sosyal ve ekonomik gücünü etkileyen çok önemli bir deneyimdir. Bununla beraber “annelik deneyimi” bir annenin sağlığını ve mevcut koşullarını, ailesi ve arkadaşlarıyla olan ilişki kalitesini ve çocuklarının kişilik yapılarını da etkiler (6). Toplumsal yapı sadece anneliğe dair ideolojileri belirlemez aynı zamanda kadınların yaşamlarını anne olarak nasıl yaşadıklarını etkiler (6).

Anne olmak doğum yoluyla gerçekleşen biyolojik bir olayken kadının bir bebek sahibi olmasını ifade eder. Annelik ise toplumsal bağlamda inşa edilmiş, toplumsal cinsiyet rolleri ile desteklenmiş ve içerdiği anlam kişiye, kültüre ve topluma göre değişebilecek bir durum olup kişinin bir canlının tüm bakım sorumluluğunu üstlenmesi olarak tanımlanabilir. Reed’e göre ilkel toplumlarda annelik dışının toplumsal işlevi iken tüm kadınlar o topluluğun gizli anneleridir (7). Bu tanımlamaya göre toplum kadınlardan bir gün anne olmalarını ister.

Feminist literatürde annelik konusu üzerine çalışmalarıyla tanınan Elizabeth Badinter, 70’lerden önce çocuk yapmanın doğurabilen tüm kadınlar için bir görev olduğunu, üremenin içgüdüsel, dini ve neslin devamı için bir zorunluluk olduğunu ve çocuk doğurma isteğinin evrensel olarak kabul edildiğini, doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte bu isteğin sabit ve evrensel olmadığını, kadınların bazılarının çocuk sahibi olmak isterken kiminin de olmamayı tercih ettiğinin dolayısıyla anneliğin içgüdüsel ve evrensel olmaktan uzak olduğunun ortaya çıktığını öne sürmüştür (8).

Örnek vermek gerekirse Corinne Maier (9)’e göre kişilerin çocuk sahibi olmaması için pek çok neden bulunmaktadır. 40 ana başlık altında topladığı nedenlerden bazıları şunlardır; doğumun sancılı bir süreç olması, emzirme döneminin zorluğu, çocuğun eşler arası cinsel çekimi azaltması, kadın bedeninin deforme olması, çocuk bakımının pahalıya mal olması, kadınların anne olmakla bir

alandaki başarılı olmak arasında bir seçim yapmak zorunda bırakılması, çocuk doğduktan sonra babanın bakım sorumluluğunu anneye yıkması (9). Tüm bu zorluklara rağmen kadınlar anne olmak konusunda istek duymakta sıralanan zorluklar konusunda ise farklı deneyimler yaşayabilmektedir. Anneliğin kavramsal tanımlamaları genelleme yapılmasını zorlaştırmakta, süreçteki farklı deneyimler, anneliğin kavramsal tanımını yaşamdaki anne tanımı kadar belirginleştirememektedir.

Tina Miller “Annelik Duygusu” kitabında kadınların anne olarak yaşamlarını sürdürdükleri bağlamların sosyal olarak inşa edilen, tarihsel olarak spesifik ve kültürel olarak da değişken bağlamlar olduğunu belirtir. Dolayısıyla anne olmak evrensel bir deneyim olarak görülse de kültürlere göre biçimlendirilir. Buna bağlı olarak da kadınların çocuk doğurmaya ilişkin fikirleri o kültürün kodlarına göre oluşur ve otoriter bilginin hakim biçimlerine göre şekillenir (2).

Kadınların çalışma hayatına girmesi ve ev ekonomisine destek olması ile birlikte çalışan kadın ve anne rolleri birbirine giriftir bir şekilde bürünmüş ve bu da günümüzde annelerin üzerine yüklenen sorumlulukların artmasına sebep olmuştur. Bir başka deyişle çalışma hayatındaki “çalışan kadın” rolü, ev içerisindeki “ev hanımı” rolü ile birlikte, tüm bunlara ek olarak ortaya çıkan “annelik” yüklemesiyle kadın birey olarak varolma çabasını sürdürmeye devam etmektedir.

İnsan biyo-psiko-sosyal boyutu olan kültürel bir varlık olduğundan davranışlarıyla çevresini etkilediği gibi içinde bulunduğu çevre sistemlerinden de etkilenir (10). Ekolojik sistem yaklaşımı olarak tanımlayabileceğimiz bu yaklaşım Ludwig von Bertalanffy’nin Sistem Kuramı’ndan temellenir. İnsan davranışlarının bireysel ve sosyal çevre arası etkileşimlerle şekillendiğini belirten kurama göre içine doğduğu toplumsal ilişkilerin, eğitimin ve çevresel diğer unsurların etkin olduğu bu süreç bireyde inşa olan annelik algısında da etkili olmaktadır. Biyolojik olarak kadının üreme ve neslini devam ettirme isteğine ek olarak, anne olmak insanın karmaşık yapısı içinde sadece biyolojik temellerle açıklanamaz. Buna göre nasıl bir ortamda yetiştiği, büyüdüğü ortamın dış etkilerden etkilenip etkilenmemesi, çocuğun eğitim aldığı kurumlar, yaşadığı mahalle ve sosyal çevresi kız çocuğun anne olma isteğini ve anneliğe dair beklentilerini şekillendirebilmektedir. (11, 12). Kırsal kesimde büyüyen bir çocuğun gözlemlediği annelik figürleri ve aile yapısı ile şehirde

büyüyen bir çocuğun gözlemediği annelik figürleri ve aile yapısı farklıdır. Bu durum çocukların annelik algılarını belirlediği gibi ileride yetişkin kadınların annelik tanımlarını da şekillendirebilmektedir. Gerek geniş gerekse de çekirdek aile yapısı içerisinde çocuğun görüp etkilenebileceği çok farklı annelik görünümleri olabilir. Kadının annelik isteği çoğunlukla mikro sistemde kendi çekirdek ailesindeki rol modeli üzerinden şekillenir (12). Buna ilave olarak mezo sistemde uzak akrabalar, komşular ve arkadaşlar da annelik isteği üzerinde etkilidir. Makro sistemde ele alabileceğimiz gelenekler, değerler ve toplumsal normlar bireyi mezo sistem içerisindeki araçlar vasıtasıyla yönlendirir (13). Çevrenin evlenmenin amacı olarak çocuk yapmayı bireye kodlaması esasında gelenekler ve değerlerden beslenir. Kişi çevresindeki insanları doğal seyri içerisinde “Büyü, okula git, işe gir, evlen, çocuk yap.” rutininde gözlemleyerek bunun olması gereken bir durum olduğuna alışarak yetişir.

Kır ve kent ayrımı kadına yüklenen misyonu belirleyebildiği gibi anneliğe dair algıyı da belirler. Buna göre kırsal kesimde üretimde insan emeği yoğun olarak kullanılır ve insan gücüne ihtiyaç vardır. Aileler hane gelirinin artması amacıyla üretime hane içerisinde daha fazla sayıda insan göndermelidir. Bu sebeple de çok çocuk sahibi olmayı avantaj olarak algılayabilmektedir. Çocuk sahibi olma gerekliliği arttıkça kadının anne olmasına atfedilen değer artmaktadır (12). Kent hayatında üretim ilişkileri sanayi ve hizmet sektörü üzerinden şekillenir. Niteliksiz insan yoğunluğundan ziyade az sayıda nitelikli insanla işler yürütülebilmektedir. Kent hayatında kadının da aktif olarak çalışma hayatında olması anne olma konusunda kadının isteğini etkilemektedir. Buna göre yoğun ve esnek olmayan çalışma saatleriyle çalışan kadın iş sorumluluğu ve annelik sorumluluğunu bir arada etkili bir biçimde yürütemeyeceğini düşünerek çocuk sahibi olma isteğini geri plana atabilir ya da bu istekten tamamen vazgeçebilir. Hükümetler genç nüfusu artırabilmek ve kadınları anne olma konusunda teşvik etmek amacıyla çalışma saatleri ve sosyal olanaklarla kadının hem kariyerini hem de aile yaşantısını desteklemeyi amaçlar.

2.1.2. Anne Olarak “Kadın”

1968 öncesindeki feminist hareket ilk dalgasında, kadınlara oy hakkı, mülkiyet hakkı, eşit ücret hakkı, eğitimde fırsat eşitliği konuları üzerinde durmuştur.

Bu bağlamda ilk dalga çeşitli açılardan kadın ve erkek arasında “eşitlik” arzusunu ifade eder (14). 1970lerde gelişmeye başlayan ikinci dalga feminizm ise her iki cins arasındaki “farklılıkları” odağına almıştır. İki grup arasındaki en önemli fark ikinci dalga feministlerin farklılık fikri odağında ilk dalga feministlerin gözardı ettiği “kadın olma” halini ön plana çıkarmaları ve bu bağlamda “annelik” konusunu yüceltmeleridir (15). Julia Kristeva her kadının tekliği, özneliği ve özgünlüğünü vurgulamak gerektiğini ve “bütün kadınlar” genellemesinden uzaklaşarak kadınların “kitle” olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ifade etmiş ve üçüncü dalga feminizme yön vermiştir (16).

Feminist kuramda annelik alanının nasıl kavramsallaştırıldığına ilişkin çalışmalar incelendiğinde şu temel sorgulamalar dikkat çekmektedir: Annelik kadınların birincil tatmin kaynağı mıdır yoksa pek çok tatmin kaynağından biri midir? Kadınların yazgısı üremeden kaynaklı rollerine mi bağlıdır yoksa biyoloji sadece bu faktörlerden biri midir? (17)

1970lerde Ann Oakley'nin toplumsal cinsiyet kavramını ilk kez kullanmasıyla birlikte vurgu çocukların üreticisi olan anneden deneyim olarak anneliğe yönelmiştir (18). İnsanlar dişi ya da erkek cinsiyeti ile doğar ancak yetiştirildikleri toplumun cinsiyetlerine yükledikleri anlam ve beklentilere göre kız ya da erkek çocuk olmayı öğrenirler (19). Bir başka deyişle biyolojinin kodladığı maddi bedenlere manevi anlamlar yükleyerek onları kültürel olarak tanımlama ve ayırmaya toplumsal cinsiyet denmektedir (20).

Toplumsal cinsiyet benimsemelerine göre erkeğin öncelikli rolü ailenin geçimini sağlamak iken, kadının asli görevi çocuk büyütme ve aileyi bir arada tutmaktır (21). Powell ve Greenhaus(22)'un çalışmasına göre; içinde yetişilen kültürün, toplumsal çevrenin ve eğitimin etkisiyle şekillenen bu görevler küçük yaştan itibaren çocuğu şekillendirmekte, becerilerini yönlendirmekte ve yetişkin bir birey olduğunda erkeklerin ev dışı işlerde, kadınların ise ev içi işler ve çocuk bakımında aktif olmasını sağlamaktadır.

Badinter(8) erkek ve kadın dünyalarına dair rol ve işlevlerin zamanla birbirini tamamladığını, kadın ve erkek arasında olan toplumsal roller bağlamındaki farkın zamanla azaldığını ifade eder. Buna karşın annelik kavramı günümüzde hala “kadın” cinsi üzerinden tanımlanmaktadır. Şu durumda kadınların önünde anneliği

benimsemek, reddetmek ya da partnerle bu durumu müzakere etmek olmak üzere 3 seçenek olduğu ve kendi çıkarlarına mı yoksa annelik gerekliliklerine mi öncelik tanıyacağına bağlı olarak bu durumun değişebileceği belirtilmektedir (8).

Kadınların hem çocuk sahibi olma hem de çocuk yetiştirme deneyimi, anneliğin kadınların kimliği üzerindeki önemi, çocuk sahibi olmanın yarattığı kültürel baskılar pek çok sosyolojik araştırmaya konu olmuş, bunun sonucunda da kadınların çocuk sahibi olmak ve onları yetiştirmekle ilgili içsel arzuları olduğu varsayımına karşı çıkmıştır (18).

Bununla birlikte toplumsal cinsiyet temelinde şekillenen çeşitli kuramlar annelikle ilgili farklı görüşler öne sürmektedirler. Bir sonraki bölümde biyolojik, sosyal öğrenme, bilişsel gelişim kuramlarında annelik olgusunun nasıl ele alındığından bahsedilecektir.

2.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kuramlarında Anneliğe Bakış

Biyolojik Kuram

Kadın ve erkeğin davranışsal farklılıklarını biyolojik ve psikolojik farklılıklara dayandırarak açıklayan kuramdır (23). Biyolojik kuram ve cinsiyet arasındaki ilişki, Edward Wilson'ın hayvanlar üzerinde gözlemler yaparak davranışı eril ve dişi olarak ayırdığı sosyobiolojik teoriyi ortaya atmasıyla önem kazanmıştır. (24). Wilson yazdığı "Sociobiology" kitabında farklı hayvan türlerinin biyolojik yapısını incelemiş, türler arasındaki davranışsal farklılıkların yanı sıra aynı türden dişi ve eril cinslerde de koşullar aynı olmasına karşın hormonlar ve başka etkenlere bağlı olarak davranışsal farklılıklar olduğunu belirtmiştir (25). Evrimsel anlamda erkeğin biyolojik görevinin olabildiğince çok kadını dölemek olduğu söylenirken, kadının biyolojik görevinin neslin devamını sağlayarak çocuk yetiştirmek, bu süreçte de onu ve çocuğu dış tehditlerden koruyacak bir eş bulmak olduğu iddia edilmektedir (26).

David Buss, Wilson'ın görüşlerini geliştirerek kadın ve erkeklerin doğuştan gelen özellikleri vasıtasıyla psikolojik olarak birbirlerinden ayrıldıklarını, bu durumun da davranışlarına yansıdığını iddia eder (27).

Bu kuramın savunucuları kadınlardaki anneliğe dair hissin beyin bir bölümü ya da üreme organlarında yer aldığını, erkeklerdeki sayısal ve mekanik alanlardaki becerilerin ise erkeklik hormonundan ileri geldiğini öne sürerler (28). İnsan ve diğer primatlarda bebek yaştan itibaren dişilerin bebeklere ilgisi ve dokunma sayılarının erkek çocuklarından fazla olduğu ve bu cinsiyet farklılıklarının hormonal aktivasyonun arttığı ergenlik döneminde iyice belirginleştiği savunulmuştur (29). “Anneliğin Nörobiyolojisi” makalesinde Ertuğrul Eşel, anneliğin evrimsel süreçte kadın doğmadan önce dişinin beyinde programlandığını, insan ve hayvanlarda annelik davranışının gelişebilmesi için genetik, çevresel ve hormonal etkilerin birlikte geliştirdiği bir nörolojik yol gerektiği, beyinde annelikle ilgili bu yol ve sistemlerin gelişmesinde kalıtsal faktörlerin yanı sıra, çocuğun anneden öğrendiği annelik davranışlarını özümsemesini sağlayan gen dışı (epigenetik) aktarımın ve anne karnında, büyüme ve gelişme esnasında ve hamilelik süresince beyin maruz kaldığı hormonların da etkisinin var olduğunu ifade etmiştir (30).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Kuramın temelini Albert Bandura'nın insan davranışlarının çoğunun başka insanları gözlemleyerek oluştuğu iddiası oluşturur. Buna göre erkek ve kız çocuklarının farklı davranışlarda bulunmasının sebeplerinden biri ebeveynlerinden gördükleri farklı davranışlardır (31). Ebeveynler çocuklarını toplumun kabul ettiği normlar, gelenekler, içinde bulunulan kültürün değer yargıları ve cinsiyetlere göre kalıp yargılar ekseninde büyüttüğünde çocuklar da kendi cinsiyetlerine dair davranış örüntülerini öğrenecek ve buna göre hareket edecektir.

Kurama göre özellikle toplulukçu kültürlerde cinsiyetlere has uygun davranış kalıpları belirgin ve açıkça tanımlandığından aynı cinsteki kişilerin hareketleri birbiriyle tutarlı olacaktır. Bireyci kültürlerde ise kişisel kararlar ön planda olduğundan cinsiyetlere dair rol beklentileri açıkça tanımlanmamış olup hemcinsler arasında davranışsal anlamda tutarsızlık görülebilir. Burada dikkati çeken yetişilen kültürün geleneksel ya da modern, kapalı ya da açık toplum yapısı oluşunun toplumdaki bireylerin cinsiyete dayalı davranış örüntülerini etkileyebilmesidir (32).

Bilişsel Gelişim Kuramı

Bu kurama göre toplumsal cinsiyet gelişimi, gelişimin evrensel ilkelerini ve basamaklarını takip eder. Çocuk öncelikli olarak kendi cinsel kimliğini tanıyacak, sonrasında kadın ve erkek olarak iki cins olduğunu öğrenerek cinsler arası farklılıkları öğrenecek, devamında da her iki cinse dair kalıp tutumların farkına vararak cinsiyete dayalı davranışlar sergileyecektir (33).

Farklı ailelerde yetişen çocuklardaki farklılıklar gibi kurum bakımında yetişmiş çocuk ile aile yanında yetişmiş çocuk arasında hem çocuktan hem de içinde yetiştiği çevreden kaynaklanan bireysel farklılıklar görülebilmektedir. Araştırmalar kimlik gelişimini sağlıklı yönde tamamlamış ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların kendilerine sağlanan destekle birlikte benliklerini geliştirerek özgüven sahibi bireyler olarak hayata atıldıklarını, buna karşın aşırı koruyucu ya da reddedici tutumlarla yetiştirilen çocukların ise zorluk yaşadığını göstermektedir (34). Bununla birlikte bağlanma kuramcısı John Bowlby de çalışmalarında çocuklukta güvenli bağlanma ilişkisi geliştirilemediğinde ve çocuğun temel güvenlik duygusu karşılanmadığında çocukta özbenlik saygısı ile ilgili kişilik sorunları yaşanacağını belirtmiştir (35).

Kurum bakımında yetişmiş çocuklar yakın ve süreklilik gösteren ilgiden mahrum kaldıklarında farklı gelişim alanlarında sorunlar yaşayabilmektedir. Eryılmaz (36)'ın aile yanında ve yuvada kalan çocuklar üzerinde yaptığı araştırmaya göre; ailesi yanında kalan çocukların duyguları tanıma, anlama ve ifade etme becerilerinin yuvada kalan çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (36).

2.1.3. Toplum Algısında Annelik

Philosophie Magazine dergisinin 2009 Mart ayı sayısında, 1000 Fransız erkek ve kadın üzerinde “neden çocuk yapıldığına” ilişkin bir araştırma yayımlanmıştır. Kişilerin birden çok yanıt verebildiği araştırmada çıkan bulgularda, katılımcıların;

%60'ı çocuğun günlük hayatı neşeli ve güzel kıldığını,

%47'si ailenin sürdürülebilmesi, aile değerlerinin aktarılmasını sağladığını,

%33'ü yaşlılık döneminde yalnız kalmayı önlediğini,

%26'sı birine hayat hediye etmek olduğunu,
%22'si ilişkiyi daha sağlam hale getirmek için olduğunu,
%22'si yetişkin olma ve sorumluluk sahibi olmaya yardımcı olduğunu,
%20'si öldükten sonra kendinden bir parça bırakmak için olduğunu,
%15'i kendi yapamadıklarını çocuğunun yapmasına imkan sağlamak için olduğunu,
%15'i bunun yeni bir deneyim ve yenilik olduğunu,
%9'u partnerini memnun etmek için olduğunu,
%3'ü bunun dini ya da ahlaki bir karar olduğunu,
%6'sı kazayla olduğunu

ifade etmiştir (8). Buna göre gerçekleşen çalışmaya ilişkin bulguların ışığında, bireylerin genellikle mutlu olmak, mutlu kılmak ve birey olarak karar verme süreci içerisinde çocuk sahibi olmaya karar verdikleri belirtilmektedir. Fakat katılımcıların yüzde 12'si diğer bireyleri mutlu kılmak için çocuk sahibi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Annelikle ilgili bu araştırmanın Türkiye'de yapılmamış olması karşılaştırma yapma olanağını kısıtlamakla birlikte kadının özgürleşmesi, modern yaşam dinamiği içerisinde birey olarak yer alarak etkin rol oynaması, toplumsal yapı dikkate alındığında sonuçların Türkiye için farklılık gösterebileceği beklenmektedir.

2.2. Annelik Türleri

2.2.1. Biyolojik Annelik

Ülkemizde annelik çoğunlukla doğum yoluyla gerçekleşen şekilde algılanıp tanımlanırken kadın varoluşunu biyolojik annelik üzerinden inşa eder. Biyolojik annelik kan bağı üzerinden şekillendiği için geleneksel toplumlarda kadının annelik kimliği açısından değerlidir.

Literatürde anne olmak (Mothering) ve annelik (Motherhood) olarak iki farklı şekilde ifade edilen “annelik olgusu”; “mothering” şekliyle deneyimsel anlamda, doğum yoluyla anne olmayı ifade ederken, “motherhood” “annelik” şekliyle

kurumsal olarak, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında bir çocuğun bakım ve yetiştirme sorumluluğunu üstlenmeyi ve buna uygun pratikleri yerine getirmeyi ifade eder (37).

Ağıllı (37) doğum deneyiminin kadınlar için potansiyel bir güç kaynağı olduğunu belirtir. Bununla birlikte neslin devamının kan bağı yoluyla inşası kadının aile içerisindeki yerini sağlamlaştıran bir durum olarak karşımızda durmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2010 yılında yayınlanan "Türkiye'de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık" (38) raporuna göre kadınların anne olmasını etkileyen çeşitli değişkenler söz konusudur. Bahsi geçen araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerdeki değişimin biyolojik ve davranışsal faktörlerle ilişkili olarak doğurganlığı etkilediği görülmektedir. Örnek verecek olursak geleneksel toplumda kadına atfedilen konum ev hanımlığı iken modern toplumlarda kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte iş yükü artmış, ev içinde geçirilen zaman azalmış, kadının bir çocuğun yetiştirme sorumluluğunu üstlenmesi giderek zorlaşmıştır. Buna bağlı olarak kadınlar uygun koşullara sahip olana kadar anneliği ertelemekte ya da anne olmayı tercih etmemektedir. Anne olma kapasitesinin ilerleyen yıllarla birlikte azalması, kadınların ileri yaşlarda biyolojik olarak anne olamamasına neden olmaktadır.

Günümüzde çeşitli nedenlerle biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan çiftler için tıbbi olarak üremeye yardımcı yöntemler bulunmaktadır. Altıntop ve Kesgin'in infertilite (kısırlık) tedavisi gören çiftler üzerinde yaptığı çalışmaya göre ülkemizde resmi olarak kullanılan tedaviler; ilaç tedavisi, aşılama, mikroenjeksiyon yöntemi ve tüp bebek tedavisidir (39).

2.2.2. Evlat Edinme Yoluyla Annelik

Evlat edindirilmeye uygun çocuk ile evlat edinmeye uygun kişi arasında hukuki bağlar yoluyla ebeveyn-çocuk ilişkisinin kurulmasına evlat edinme adı verilmektedir (40).

Ülkemizde evlat edinmeye ilişkin yasal hükümler 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 305-320. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Evlat edinmeye ilişkin prosedür geçmişte sırasıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından yürütülmekte iken

günümüzde bahsi geçen kurumların lağvedilmesi ile birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından yürütülmektedir.

Evlat edinme işlemleri için başvurular yurtiçinde ilgili Bakanlığın İl Müdürlüklerine, yurtdışında ise başvuru devlet merkezine yapılmaktadır.

Evlat edinme başvurusunda başvuran kişi ya da kişilerde evlilik şartı yoktur. Evli olanlar için evlat edinecek kişi ya da eşlerin evlat edinilecek çocuk ile aralarında en az 18 yaş olma zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca eşlerin en az 5 yıldır evli olmaları ya da her ikisinin de 30 yaşını doldurmuş olma şartı aranmaktadır. Bekar olarak başvuruda da 30 yaşını doldurmuş olmak şartı aranırken, evli olmayan çiftler birlikte başvuramamaktadır (40). Evlat edinme yönergesindeki evlat edinen ile evlat edindiği çocuk arasında 40 yaş bulunması gerektiğine dair hüküm 2018 yılında kaldırılmıştır (41).

Evlat edinmek için gerekli başvurunun yapıp belgelerin tesliminden itibaren izleyen 6 ay içerisinde sosyal hizmet uzmanları ya da konuyla ilgilenen Müdürlük personeli hane ziyareti gerçekleştirerek başvuru sahibinin yaşadığı konutu, kültürel ve sosyal çevresini inceleyerek değerlendirmelerde bulunur. Takip eden süreçteki sosyal incelemede; kişinin ya da kişilerin ekonomik durumu, birbirleri ve çevreleriyle olan iletişimleri, çocuğa dair beklentileri vb. konularda incelemeler gerçekleştirilir.

Durumu hukuki olarak müsait olan çocuklar evlat edindirilebildiği için başvuru yapıldıktan sonra başvuru sahipleri bir süre beklemek zorunda kalabilir.

Süreç içerisinde sosyal hizmet uzmanları sürecin takibi, uygun çocuk ve aileyi eşleştirme, evlat edinmeye dair gerekli sürecin yürütülmesi, aile ve yakınlarıyla görüşme, aileye ve çocuğa psikososyal destek ve danışmanlık hizmeti gibi faaliyetlerin yürütücüsüdür.

Gelişen sosyal politikalarla birlikte günümüzde evlat edinen annelerin de biyolojik anneler gibi doğum izni hakkı bulunmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 74. maddesinde biyolojik annelere tanınan doğum izni, ek madde ile genişletilerek evlat edinen annelere de tanınmıştır. Buna göre üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen eşlerden birine veya evlat edinene çocuğun aileye fiilen teslim edildiği

tarihten itibaren sekiz hafta analık hali izni kullandırılmaktadır. Ayrıca üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinme halinde eşlerden birine veya evlat edinene 18 (onsekiz) haftadan altı aya kadar ücretsiz izin hakkı verilmektedir (42).

Uygun yaşa geldiğinde çocuğa evlat edinildiğinin söylenmesi ileride başka kaynaklardan duyarak olumsuz yönde etkilenmemesi ve ebeveynleriyle arasındaki güven bağının zedelenmemesi adına önemlidir. Anne baba karakterlerinin ilk derece önem taşıdığı okul öncesi dönemde (4-6) çocuğa bu durumun açıklanması, sosyal yaşama tam olarak açılmadığı bir dönem olması dolayısıyla çocuk için bu durumun normalleştirilmesine olanak sağlar (43). Açıklama yapılırken önce “doğum” olayının anlatılması ardından “evlat edinme” durumunun ifade edilerek çocuğa diğer bütün çocuklar gibi önce doğduklarını sonra evlat edinildiklerini söylemek önemlidir (44). Aile içi bir konu olduğundan ebeveynlerin öncesinde uzmanlardan destek alması sonrasında açıklamayı özel olarak ev ortamında yapması daha uygun bulunmaktadır (44).

2.2.3. Koruyucu Anne Olma Yoluyla Annelik

Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınmasına dair yasal düzenlemeler 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir (45). Kanun ikinci bölüm beşinci maddede çocuğun yüksek yararı uyarınca onları risklerden koruyacak ve gelişimlerini destekleyecek tedbirler içerir. Bu tedbirler danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleridir.

Danışmanlık tedbiri; çocuğun bakım verenlerine çocuk yetiştirme ve çocuk gelişimi konusunda yol göstermeyi, eğitim tedbiri çocuğun eğitiminin sürekliliğini sağlamayı, bakım tedbiri; çocuğun bakımından sorumlu kimselerin görevlerini yap(a)mamaları halinde çocuğun kurum bakımı ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmasını, sağlık tedbiri; çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonunu, barınma tedbiri; ise barınma yeri olmayan çocuklu kimselere ya da hamile kadınlara uygun barınacak yer sağlamayı amaçlar (46). Çalışmanın bu bölümünde haklarında bakım tedbiri uygulanmış çocuklara dair verilen hizmetlerden koruyucu aile hizmeti hakkında bilgi verilecektir.

Koruyucu aile sistemi ile ilgili ülkemizde yapılan ilk yasal düzenleme 1926 tarihli Medeni Kanun ile (47). Değişiklik yapılarak 2001 yılında 4721 kanun numarası ile resmi gazete yayımlanan “Türk Medeni Kanunu”nun 347. Maddesinde çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi risk altında bulunur veya çocuk manen terk edilmiş halde kalırsa hakimin çocuğu anne babadan alarak başka bir aileye ya da kurum bakımına yerleştirilebileceğini belirtir (48). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 5. Maddesinde ise çocuğun bakım verenlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmediginde çocuğun kurum bakımına ya da koruyucu aile yanına yerleştirilebileceği belirtilir. (46)

Koruyucu aile uygulamasında çocuğun velayeti biyolojik ailede kalırken, bakım, yetiştirme ve eğitim sorumluluğunu koruyucu aile Devlet ile paylaşır. (49)

Ülkemizde dört farklı koruyucu aile stili bulunmaktadır.

Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli :

“Veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.”

Geçici Koruma Koruyucu Aile Modeli :

“Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakımdır.”

Sürelili Koruyucu Aile Modeli :

“Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkanı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.”

Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli :

“Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.” (50)

Yazıcı(51) koruyucu aileyi çocuğun gerçek ailesinin yerine geçerek ana babalık rollerinin neredeyse tüm yönleriyle üstlenilmesini ifade eden gönüllülük esaslı bir hizmet türü olduğunu ifade eder. Bu hizmet Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) vasıtasıyla gerçekleştirilir. Hizmetin sunumunda koruyucu aile çocuğun bakım ve sevgi ihtiyaçlarını karşılarken devlet tarafından maddi olarak çeşitli yönlerden desteklenir.

Günümüzde, koruyucu ailelerin değerlendirilerek korunmaya muhtaç çocukların aile yanına yerleştirilmesi ve sonrasında, takibi kolay ve gerektiğinde başka disiplinlere mensup çalışanlar tarafından da yapılabilecek bir profesyonel müdahale gibi algılansa da olası riskler sebebiyle tehlikeleri en aza indiregeyebilecek profesyonel müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır (52).

Yurtdışında Koruyucu Aile Sistemi

Amerika Birleşik Devletleri’nde 18 yaşın altında 422.000 çocuk koruyucu aile yanında bakım almaktadır. California eyaleti 51.537 çocukla koruyucu aile yanında en fazla çocuk barındıran eyalettir. Her yıl 250.000’i aşkın çocuk ve genç koruyucu aile sistemine dahil olup ayrılmaktadır. Bu çocukların %50’si biyolojik aileleriyle tekrar birleşirken, %23’ü evlat edinilmiş, %16’sı akraba ya da vasileriyle yaşamaya başlamış, %8’i 18 yaşına geldiğinde koruyucu aile sisteminden ayrılmış, %3’ü ise başka sebeplerden sistemden ayrılmışlardır (53).

İngiltere’de 1970li yılların başında koruma ve bakım altındaki tüm çocukların yaklaşık %32-35 arası koruyucu ailede iken, 1985 yılında bu rakam %50’ye çıkmıştır. İstikrarlı bir artışla 2011 yılında %73-75’e denk gelen koruyucu ailedeki çocuk yüzdesi 2017 yılının Mart ayında tüm nüfusun %73,5’ine denk gelmiştir (54).

İspanya’da 1987 yılında kabul edilen Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Kanununda da aile yanında bakımın (koruyucu aile geçici hizmet modeli) çocuk biyolojik

ailesiyle tekrar biraraya gelene dek öncelikli olarak tercih edilmesi gerektiği belirtilmiştir (55).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, araştırmanın etiği, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Literatürde yapılmış annelik araştırmaları tarandığında nicel araştırma yöntemi ile hazırlanmış araştırmalara rastlanılmaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle tasarlanan bu araştırma ise fenomenolojik bir araştırma olup; kadınların 'annelik' ile ilgili yaşam deneyimleri; biyolojik anne, koruyucu ve evlat edinerek anne olan kadınların annelik ile ilgili algıları, görüşleri, deneyimleri, pratikleri araştırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın modeline katılımcı kadınların anneliğe ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacı yön vermiştir. Creswell (56) bir problem veya konunun keşfedilmesinde, bir grup ya da evreni çalışırken, kolaylıkla ölçülemeyen değişiklikleri belirleme veya çıkamayan sesleri duyma gereksiniminden dolayı nitel araştırmanın gerekliliğini ifade eder. Nitel araştırmanın teorik dayanağını; gerçekliği anlamak, sembolik olarak algılanan büyük resmin sübjektif bir görünümünü ortaya koyarak, sosyal hayatın içerisinden tasvirlerle bu sübjektifliği yorumlayarak mümkündür, iddiası oluşturmaktadır (57). Kümbetoğlu (57), nitel araştırmada verinin oluşturulması sürecinde derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem gibi kullanılan yöntemlerle gerçekliği temsil eden büyük örneklem gruplarından ziyade, az sayıda katılımcının gerçekliklerinin yaşayan bir resmini ortaya koymak hedeflenirken, temsil edilebilirlik yerine ilişki kurulmasının tercih edildiğini ifade eder.

Konu ile ilgili literatür taramasında, konunun sosyolojik boyutunda feminist kuramın etkisi görülmüştür. Kümbetoğlu (57) feminist kuramda sosyal olarak inşa edilen dünyanın kadınların deneyim ve bilgileri yoluyla anlaşılabilirliğini öne sürer.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Ankara'da yaşayan biyolojik, evlat edinen ve koruyucu ailelik yapan anneler oluşturmaktadır.

Evren içerisinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemi ile Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği (KOREV)'ne üye 5 evlat edinen ve 5 koruyucu anne ile dernek üyesi olmayan 6 biyolojik anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırılmasına olanak tanır.

3.3. Araştırmanın Etiği

Araştırmanın uygulanması için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu (Ek-1) ile Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği (KOREV)'nden (Ek-2) yazılı izinler alınmıştır. Katılımcılara araştırmaya katılımın gönüllülük esaslı olduğu, bilgilerin gizli tutulacağı ve istediklerinde araştırmadan çekilme hakkına sahip oldukları hakkında bilgilendirme yapılmış ve her bir katılımcıya “Bilgilendirilmiş Onam Formu” imzalatılmıştır (Ek-3).

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada üç gruptaki katılımcılara 22 ortak soru yöneltilmiştir. Bu soruların haricinde biyolojik annelere 12, evlat edinen annelere 12 ve koruyucu annelere 13 olmak üzere toplamda 59 soru yöneltilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Etik kurul onayı ve araştırma yapılan kurumdan izinler alınmıştır. Araştırmanın verileri 5 Kasım 2018 – 3 Mart 2019 tarihleri arasında elde edilmiştir. Araştırma kriterlerine uygun olarak seçilen 16 anneye sorulan sorular yüz yüze görüşme tekniği ile yöneltilmiştir. Evlat edinen ve koruyucu ailede annelik yapan kadınlara Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği vasıtasıyla ulaşılmış olup biyolojik anneler araştırmanın amacına uygun olarak rastlantısal olarak seçilmiştir. Veriler katılımcıların isteklerine göre ikamet adreslerinde ya da kamuya açık bir mekanda gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan 16 katılımcıdan 15i ile görüşme esnasında izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış olup 1 görüşme kayıt cihazını istemediği için not olarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süresi her bir

katılımcı için ortalama olarak 60 dk sürmüştür. Özellikle evlat edinen ve koruyucu anne olan kadınlara ulaşma konusunda zorluklar yaşanmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Veriler bilgisayar ortamında MAXQDA paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. MAXQDA nitel ve karma yöntemler için geliştirilmiş bir profesyonel veri analiz programıdır. Öncelik olarak katılımcılara ait ses kayıtlarının deşifresi yapılarak yazılı olarak metne aktarılmıştır. Elde edilen metin dosyaları MAXQDA programı içerisine aktararak sorulan sorulardaki ortak alanlar üzerinden belirli ana temalar oluşturulmuştur. Tüm metinlerin taranmasının ardından ana temalara ait alt başlıklar oluşturulmuştur. Temaların ve başlıkların tamamı Bulgular kısmında gösterilmiştir. Oluşturulan başlıkların ardından veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Fröh'e göre içerik analizi; araştırmacı tarafından tanımlanmış araştırma soruları açısından önem arz eden anlam içeriklerine odaklanan bir arama ve tarama stratejisidir (58). Amacı çok sayıdaki metin içeriklerinin ortak yönlerini ortaya koymaktır. Klaus Merten içerik analizinin mevcut verilerden hareketle sosyal gerçeğe yönelik temel önermeler elde etmeyi amaçladığını belirtirken tüm tanımlamalar temelde içerik analizinin yalnızca betimleme ve tasvir aracı olmadığı sınıflandırıcı ve nicelleştirici bir yöntem olduğunu söyleyebilmektedir (58).

4. BULGULAR

Bu bölümde katılımcılara dair bulgular yedi başlık altında sunulmuş olup 16 derinlemesine görüşmeye ilişkin ifadeler sosyo demografik bulgular haricinde altı ana, on üç alt tema altında verilmiştir. Belirtilen altı tema şu şekilde sıralanmakta olup alt temalar başlıklar altında incelenecektir.

Tablo 1. Temalar tablosu.

1. Katılımcıların Yetiştığı Ortam ve Kültüre Dair Bulgular
2. Annelik Öncesi Süreç
- <i>Ailenin Anneliğe Bakışa Etkisi</i>
- <i>Evlenilen Kişinin Karakterinin Anne Baba Olma Kararına Etkisi</i>
- <i>Evliliklerde Geniş Ailenin Anne Olma Kararına Etkisi</i>
- <i>Evlilik Tanımlarının Anne Olma İsteğine Etkisi</i>
- <i>Anne Olmadan Anneliği Yaşamak</i>
3. Anneliğe Karar Vermek
- <i>Katılımcıların Annelik, Anne Olmak, Annelik Hissi Kavramlarına Dair Görüşleri</i>
4. Anne Olma Süreci
- <i>Katılımcıların Biyolojik Bağa İlişkin Görüşleri</i>
- <i>Biyolojik Anne Olma İsteği</i>
- <i>Evlat Edinme Sürecinde Anneliğin İnşası</i>
- <i>Koruyucu Ailede Anneliğin İnşası</i>
- <i>Katılımcıların Anne Olma Sürecinde Kararı Etkileyen Unsurlara İlişkin Görüşleri</i>
5. Annelik Sonrası Süreç
6. Annelik ve Kadınlık
- <i>Katılımcıların Kadınları Anne Olmaya Yönelten Sebeplere İlişkin Görüşleri</i>
- <i>Katılımcıların Annelik ve Kadınlık Arasındaki Bağa İlişkin Görüşleri</i>

4.1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan annelerin yaşları, medeni halleri, çocuk sayıları, çocuklarının cinsiyeti ve mesleklerine ilişkin bilgiler tablo halinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra katılımcıların aile içindeki konumlarına ilişkin bilgiler, özel hayatlarına, nasıl çocuk sahibi olduklarına, neden anne olamadıklarına ve koruyucu aile ve evlat edinme sistemlerini nereden öğrendiklerine dair bilgiler paragraflar halinde kişilere özel olarak anlatılmaktadır.

Yapılan çalışmada Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği veri sisteminden yararlanılarak ulaşılan 5 evlat edinen ve 5 koruyucu aile ile görüşülmüş olup 6 biyolojik aileye rassal olarak ulaşılmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere toplam 16 “anne” ile görüşülmüştür.

Tablo 2. Katılımcıların sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular.

	Katılımcı No	Yaş	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Çocukların Cinsiyeti	Meslek
Biyolojik	A1	50	Boşanmış	2	1 kız - 1 erkek	Kamu Çalışanı
	A2	48	Evli	1	1 kız	Kamu Çalışanı
	A3	61	Evli	2	1 kız - 1 erkek	Emekli
	A4	36	Boşanmış	1	1 kız	Kamu Çalışanı
	A5	44	Evli	5	5 erkek	Ev Hanımı
	A6	32	Evli	1	1 erkek	Kamu Çalışanı
Evlat Edinen	A7	50	Evli	1	1 kız	Kamu Çalışanı
	A8	52	Evli	1	1 kız	Özel Sektör Çalışanı
	A9	40	Evli	1	1 erkek	Ev Hanımı
	A10	37	Evli	1	1 kız	Özel Sektör Çalışanı
	A11	47	Evli	2	1 kız - 1 erkek	Emekli
Koruyucu	A12	48	Evli	2	2 erkek	Ev Hanımı
	A13	44	Evli	3	1 kız (koruyucu aile) - 1 kız - 1 erkek	Ev Hanımı
	A14	54	Bekar	1	1 kız	Özel Sektör Çalışanı
	A15	53	Evli	2	1 kız (koruyucu aile) - 1 kız	Şu an çalışmıyor.
	A16	52	Evli	1	1 kız	Emekli

Katılımcıların yaş ortalaması 46,75'tir.

6 biyolojik annenin 2'si eşinden resmi olarak boşanmış olup evlat edinilen annelerin tümü evlidir. Koruyucu annelerin 4'ü evli iken 1 koruyucu anne bekaardır. Evlat edinme ve koruyucu aile başvurularında evli olma şartı aranmaz.

A1 numaralı anne evliliğinde 2 biyolojik çocuk sahibi olup, çocuklarının büyümesinin ardından eşinden boşanmıştır.

Biyolojik annelerde A2 numaralı anne tedavi ile 1 kız çocuk sahibi olmuştur. Yaş ilerlediği için ikinci kez çocuk sahibi olmayı düşünmediklerini ifade etmiştir.

A3 numaralı annenin kız ve erkek çocukları evli olup katılımcı torun sahibidir ve "anne" rolünün yanında "büyükanne" rolüne de sahiptir.

A4 numaralı anne çocuk sahibi olmasının ardından eşinden boşanmış olup kızı ile birlikte yalnız yaşamaktadır. Çocukları çok sevdiğini, kuruluştaki kalan çocukların da bir aile yanında büyümeyi hak ettiğini ifade eden A4 numaralı katılımcı, evli olduğu süreçte eşiyile birlikte koruyucu aile olmak için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na başvurmuş, gerekli incelemeler sonucunda kızının yaşına yakın bir kız çocuğuna koruyucu aile olmuştur. 7 ay koruyucu aile sistemi içerisinde yer alan katılımcı, eşiyile boşanması gerekçesi üzerine sistemden çıkarılmıştır.

A5 numaralı katılımcı 4'ü biyolojik, 1'i eşinin ilk evliliğinden olmak üzere 5 erkek çocuğa sahiptir. Biyolojik olmayan çocuğu ile diğerleri arasında bir fark olmadığını, çocuğun sık sık kendi biyolojik annesini de ziyaret edebildiğini ve ilişkide denge sorunu yaşamadıklarını ifade etmiştir.

A6 numaralı katılımcı 3 senedir evli olup, uzun süredir birlikte olduğu lise arkadaşı ile evlendiğini, çocuğunun yaşının küçük olduğunu, ikinci çocuğu şu an düşünmediğini ifade etmiştir.

A7 numaralı katılımcı kişilerarası evlat edinme türü ile evlat edinme gerçekleştirmiştir. Eşiyile evliliğinin ilk yıllarında hamile kaldığını ancak anne olmak için çok erken olduğunu düşündüğü için çocuğu aldıklarını belirten A7, anne olmaya karar verdiğinde biyolojik olarak sıkıntılar yaşadığını, bunun üzerine üremeye yardımcı metotlar vasıtasıyla defalarca anne olmaya çalıştığını, bu süreçte

biyolojik ve psikolojik olarak fazlasıyla yıprandığını, eşinin kendisinin bu durumuna üzülüğünü ve bu sebeple evlat edinme yöntemini önerdiğini ifade etmiştir.

A8 numaralı katılımcı biyolojik anne olmak için üremeye yardımcı metotları denediklerini ancak başarılı olunamadığını, bu sürecin kendisinde biyolojik ve psikolojik olarak derin etkiler yarattığını ifade etmiştir.

A9 numaralı katılımcı Ankara dışında, doğuda daha küçük bir ilde doğmuştur. Rahmin yeterli düzeyde gelişmemesine bağlı olarak biyolojik yollarla çocuk sahibi olamamıştır. Yetiştigi kültürün evlat edinmeye sıcak bakmaması ve kan bağıni kutsallaştıran ataerkil bir toplum yapısı olduğunu ifade eden A9, aile büyüklerini ikna etmekte zorlandıklarını ve aynı kandan olması için görüncesinin çocuğunun kendisine evlatlık verilmesinin teklif edildiğini ifade etmiştir. Eşiyile birlikte bu duruma karşı çıkmış ve devlete başvurarak çocuk sahibi olmuştur.

A10 numaralı katılımcı babasının işi nedeniyle çocukluk ve ergenlik dönemini Suudi Arabistan'da geçirdiğinden dolayı, yüksek hava sıcaklığı sebebiyle rahim gelişiminde sorun olduğunu ve bu sebeple biyolojik yolla çocuk sahibi olamadığını ifade etmiştir. Sosyal hizmetlere başvuran A10 evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olmuştur.

A11 numaralı katılımcı eşiyile uzun yıllar özel sektörde çalıştıklarını, mesai kavramının olmamasına bağlı olarak işlerinin geç saatlerde bittiğini ve haftasonu da çalışabildiklerini bu sebeple ilgilenemeyeceklerini düşündükleri için bilinçli olarak çocuk sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Genç yaşta emekli olarak çocuk sahibi olmayı ve çocuğunu kendi büyütmeyi istediğini belirten A11, babasının torun sahibi olma isteği üzerine anne olma zamanına karar verdiğini belirtmiştir. Biyolojik yolla bu isteğini gerçekleştiremeyen katılımcı üremeye yardımcı metotları da deneyerek anne olmak için uğraşmış, bu çaba sonuçsuz kalınca evlat edinmek üzere başvurmuştur. A11 ve eşi tek çocuk evlat edinmek niyetiyle başvurduklarını, Bakanlık tarafından kendilerine iki kardeş önerildiğinde bu teklife sıcak baktıklarını ve biri kız biri erkek olmak üzere 2 kardeşi evlat edindiklerini aktarmışlardır.

A12 numaralı katılımcı biyolojik nedenlerle çocuk sahibi olamadıklarını, küçük yaşta çocuk evlat edinmek için yaşlarının büyük olmasından ötürü koruyucu aile sistemini tercih ederek 2 erkek kardeşe koruyucu aile olduklarını ifade etmiştir.

A13 numaralı katılımcı biri kız biri erkek olmak üzere biyolojik 2 çocuğa sahip olduğunu ve 1 kız çocuğuna koruyucu ailelik yaptıklarını belirtmiştir. Bir akrabalarının koruyucu aile sistemi yoluyla bir çocuğa aile olması üzerine bu sistemden haberdar olduklarını ve ilgilendiklerini, biyolojik çocukları büyüyüp kendi sorumluluklarını üstlendiklerinde kurumda kalan bir çocuğa aile olabileceklerine karar verdiklerini ifade etmiştir. Kızının fiziksel engelli olması sebebiyle büyük zorluklar yaşadığını ancak yeniden bir kız çocuk sahibi olmak istediğini ve devlete başvurarak bir kız çocuğa koruyucu aile olduklarını belirtmiştir.

A14 numaralı katılımcı çocukları çok sevdiğini ancak evli olmaması sebebiyle biyolojik olarak çocuk sahibi olamadığını ifade etmiştir. Evlat edinme sisteminde evli çiftlere öncelik tanındığını belirten katılımcı bu sebeple koruyucu aile olduğunu aktarmıştır.

A15 numaralı katılımcı biyolojik olarak 1 kız çocuk sahibi olup, kurumda kalan bir çocuğa yuva olmak isteğiyle koruyucu aile olmak için başvurduğunu, kız çocuklarının daha çok sahiplenilmesi gerektiğini düşündüğü için 1 kız çocuğa koruyucu aile olmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

A16 numaralı katılımcı geç yaşta evlendiğini ve yaşı ilerlediği için biyolojik olarak çocuk sahibi olamadığını, üremeye yardımcı metotları denediğini ancak başarılı sonuçlanmadığını belirterek evlat edinme sisteminde bekleyiş süresinin uzun olması gerekçesiyle koruyucu aile olma sistemine başvurduklarını ifade etmiştir. Eşinin ve kendisinin yaşının ileri olması sebebiyle koruyucu aile oldukları çocuğun ergenlik döneminde çocukla uğraşmanın kız çocuklarda erkek çocuklara kıyasla daha rahat olacağını düşündükleri için katılımcı kız çocuk için Bakanlık'a başvurduklarını ve 1 kız çocuğa koruyucu aile olduklarını belirtmiştir.

4.2. Yetişilen Ortam ve Kültüre İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcıların içinde büyüdükleri ve etkisinde oldukları ortam ve kültürün anneliğe bakış açılarını nasıl etkilediği incelenecektir. Katılımcıların altısı haricinde (A1, A6, A8, A11, A12, A13) diğer 10 katılımcının Türkiye'nin farklı illerinden Ankara'ya göç yoluyla geldikleri, geldikleri kültürün izlerini taşımalarının yanı sıra yeni kültüre de adapte bir yaşayış sergiledikleri görülmüştür. Göçle gelen iller Elazığ, Bursa, Mersin, Kahramanmaraş, Çorum (Katılımcı Çorum'da doğup

Suudi Arabistan’da büyümüştür.), Kırşehir, İzmir, Düzce ve Zonguldak’tır. Katılımcıların hayatlarının büyük kısmını göç ile geldikleri Ankara’da geçirdikleri görülmektedir.

4.3. Annelik Öncesi Süreç

Bu bölümde katılımcı annelerin annelik öncesindeki görüşleri kendi ailelerinin anneliğe bakışlarına ne yönde etkisinin olduğu, eşlerinin karakterinin anne olma kararına etkisinin olup olmadığı, geniş ailenin anne olma kararına etkisinin olup olmadığı, annelik öncesindeki evlilik tanımlarının anne olma isteğine etkisi alt başlıklarında incelenmiştir. Ayrıca katılımcıların anne olmadan anneliğin deneyimlenmesine dair görüşleri de bu başlık altında ele alınmıştır.

4.3.1. Ailenin Anneliğe Bakışa Etkisi

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; annelik algılarının şekillenmesinde kendi annelerinin annelik pratiklerini ve kişilik özelliklerini yansıttıklarını ifade ettikleri görülmektedir. A2, A4, A6, A10, A12, A16 numaralı katılımcıların ifadelerinde annelerinin kişilik özelliklerinin katılımcıların annelik tanımını şekillendirdiği, bununla birlikte katılımcıların annelik pratiklerinin de kendi annelerinin annelik özelliklerini yansıttığı dikkat çekmektedir.

“Annemi gözlemleyerek büyüdüm, yani ben çocukların anneliği annelerinden babalığı da babadan öğrendiğine inanıyorum. Zaten çünkü başka türlü gözlemleyemiyorsunuz. Onları gözlemleyip anne ve babalığı öğreniyorsunuz aslına bakarsanız. Ben doğal olarak kendi annemi gözlemleyerek anneliği öğrendim... Annem şöyleydi son derece fedakâr, fazlasıyla. Hala öyle yani çocukları için tamamen kendi ihtiyaçlarını, kendisini geri plana atmış bir annem var benim. Dolayısıyla böyle gördüm anneliği. Ha bu annelik ne kadar doğrudur tartışırız onu. İhtiyaçlarını gidermek ama sınırsız değil bu, yani annelik aslında bu değil. Kendinizi unutup sınırsız vermek başka boyutu çünkü bunun. Benim annem buna yakın bir anneydi. Ama ben böyle miyim? Değildir diye umut ediyorum, bilmiyorum aslında şu an.” (A2)

“Tam böyle anaç bir anne, çocuklarının her şeyinde yanında bulunan, kendini arka plana atan, evlatlarını, ailesini ön planda tutan bir anneydi. Ben o ortamda büyüdüm ve ben de öyleyim. Ne gördüysem onu yapıyorum. Hani belki bir şeyler okumam, çevrem bunun üzerine artı bi şeyler koymuştur ama temel odur yani.” (A4)

“Annem uu anaç koruyan, kollayan hani bütün annelerin olduğu özelliklerden ama bizi de kendi ayaklarımızın üzerinde bırakan biriydi. Çok küçük yaşta sorumluluk almaya başladım ve annem de sorumluluklarını hep verdi. Şunu yapabilirsin diye o sorumlulukları

bana verdi. Yine de gözlemlemeye devam etti. Böyle bir anneydi hani ben böyle bir anne olabilir miyim? Bilmiyorum şu andaki çevre ile. Çünkü onun beni bıraktığı çevre biraz daha güvenilir bir çevreydi... Aslında ben anne olana kadar annemin anneliği ile ilgili annelik duygusunu hiç anlamamışım zaten. Anneler şunu yapmak zorunda bunu yapmak zorunda ama anne olduktan sonra şunu görüyorsunuz, Süpermen değilsiniz her şeyi yapmak zorunda olmak gerçekten çok zor ama yapmak da zorundasınız. Çünkü birinin bakımı sizden sorumlu. Arkanızı dönüp, arkadaşlarımla bir yere gidiyorum, diyemiyorsunuz. Annemin yaptığı bazı fedakarlıkları görebiliyorum. Mesela giyimi konusunda, kendine kıyafet alımı, arkadaşları ile dışarı çıkması, sosyal yaşantısı bize bakmak zorunda olmasından. Çünkü babaannem de bakıma muhtaç olduğu için bizi bırakıp bir şeyler yapamıyordu. Şimdi böyle düşününce annemin anneliğinden etkilendiğim kısımlar da var etkilenmediğim kısımlar da var. Bu kadar fedakar olmalı mıyım? Onu düşünüyorum, kendime de bir şeyler ayırmalıyım belki onları yapmaya bilirim.“ (A6)

“Bizi kollaması, desteklemesi, yanlışımla doğrumuzla bizi bir yere getirmesi, nasıl söyleyeyim ki, mesela hatamızda da hatamızın nerde olduğunu söylemesi, doğrumuzda da başarının devamını etmemizi. Her şekilde destekledi yani. Hata yapsak da destekledi doğru yapsak da destekledi. Tabi otoritesini koyuyordu koymuyordu değildi ama sürekli arkamızda olmasından dolayı annelik duygusunu tatmak istedik. Acaba biz de böyle olabilir miyiz? Çocuğumuzu böyle yetiştirebilir miyiz diye?“ (A10)

“Hani babam daha yumuşaktı, normalde babalar daha güçlü görünür ama. Bizde tam tersiydi. Annem güçlü olduğu için kadınlar daha güçlü olmalı diye hep düşünüyordum ben.“ (A12)

“Ben hep korumacı oldum. Babam hatta üniversiteden eve gittiğimde anneme "annen geldi gözün aydın“ derdi. Düşün yani adam bunu farketmiş bir anaç bir koruma güdüsü bende çok fazla. Mesela çok hassasım, odadan aldığım bir şeyi soğuksa hani banyo yaptıktan sonra, kurutma makinesiyle bir sığağa şey yaparım öyle giydiririm ki tenine soğuk değmesin diye... İşte annem de böyle yapardı bizim atletlerimizi hep ısıtıp giydirirdi.“ (A16)

A2, A4 ve A6 numaralı katılımcılar biyolojik anne olup, A12 ve A16 numaralı katılımcılar koruyucu annedir. Ortak yargılara ulaşılmamasından hareketle ailenin anneliğe ilişkin bakışa etkisinde biyolojik ve koruyucu anne arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

“Benden önce benden büyük ablamları da gördüm annem olarak.“ (A1)

“Küçüklükten beri annelik konusunda ailemde sıkıntılar yaşanır. Toprakla uğraştığımız için annem çiftliğe işçilerin başına giderdi, ben de okumak için şehirde büyükannemle kalırdım. Annem çalışmaya gitmek zorunda kaldığı için bizimle ilgilenemiyordu. Annem tarafından değil de çoğunlukla büyükannem tarafından büyütüldüm. Anne olarak onu gördüm. Şöyle söyleyeyim. Siz hiç saçlarınız keçeleştiği için kesmek zorunda kaldınız mı? Yani anlatabiliyor muyum bilmiyorum. Anneme özlem duyarak büyüdüm. Annelik bence korumak, kollamak, fedakârlık yapmak. Bence bir çocuk için gerekli düzeyde yani onu büyütebilecek şartları sağlamadan anne olmamak gerek. Zaten herkes de annelik yapmamalı ki yapamıyorlar da.“ (A11)

Biyolojik anne A1 ve evlat edinen anne A11'in ifadelerinde anneliğe dair görüşlerinin şekillenmesinde kendi annelerinin yanı sıra kalabalık bir ailede büyümüş olmanın verdiği avantajla birden fazla anne figürünün annelik algısının şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra koruyucu anne olan A14 numaralı katılımcı anneliğe dair görüşünün şekillenmesinde annesinin negatif yönlü bir etkisinin olduğunu ve anne olunca neyi yapmamasına dair çıkarımlarının annesine bakarak oluşturduğunu ifade etmiştir.

“Üzülerek söylemeliyim ki çocuğun nasıl bir ailede büyümemesi gerektiğini ailemden, olması gereken anneyi de annemin kavga ederken bizi hiç düşünmemesinden öğrendim. Annemin aslında bir akıl hastalığı var gibi bir şey. Onu otuz beşimde kabul ettim. Öyle ve bu onun suçu değil gibi bir şey. Ona kanıtlamak değil de yani şey sanki içimde bir çocuk mezarı vardı ve onu sularsam o yeşerecekti gibi bir şey.” (A14)

4.3.2. Evlenilen Kişinin Karakterinin Anne Olma Kararına Etkisi

Bu başlık altında katılımcılara yöneltilen “Eşinizin karakter yapısından bahsedebilir misiniz?” ve “Anne olmaya karar veriş sürecinizde eşinizin bu sorumluluğu alıp alamayacağı fikri kararınızı nasıl etkiledi?” sorularına verdikleri cevaplardan hareketle eşlerin karakter özelliklerinin kadınların anne olma kararına etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; eşlerini ev işlerine katılımcı, paylaşımcı ve sorun çözücü yapıda tanımladıkları, bir çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenirken destekleyici ve anlayışlı olduklarını vurguladıkları dikkat çekmektedir. Gerek biyolojik gerekse de evlat edinen ve koruyucu ailelerde annelerin çocuğa dair sorumlulukları tek başına üstlenmek konusunda ve eşlerinden bu konuda yeterince destek alamayacaklarına dair kaygıları mevcuttur. Erkeğin karakter özelliklerinin, ailesinden aldığı değer ve görgünün, yetiştiriliş tarzının kendi kurduğu çekirdek ailenin dinamiklerine yön verdiği görülmektedir.

“Eşim daha çok ailesine bağlı ve ataerkildi. Bana kalsa belki daha bir 1 yıl, 6 ay sonra bir 1,5 yıl sonra da düşünebilirdim ama eşim çocuğumuz olmasını aşırı istiyordu.” (A1)

“Uyumlu ve birbirimize dengeli diyebiliriz.” (A2)

“Bazen bir bakarsın ooo... Ne kadar böyle şey konuşur eder, bir bakarsın ki oo yanına yaklaşamazsın.” (A3)

“Hep çözüm odaklı ve matematiksel düşünmeyi çok sever o yüzden hani. Çözüm odaklı ben biraz daha duygusal yaklaşıyorum. İşte onun o şeyleri birbirimizi tamamlıyor bir nevi diye düşünüyorum. Benim fikirlerime de saygılı çevreden gelen fikirlere de saygılı ama evliliğimizin içerisinde hani beni dinleyen biridir. İsteklerimi düşünen ev içerisinde yapılan ev işi, her şeyi bölüşürüz paylaşırız. Hani böyle ufak tefek kafama takacağım şeyleri bile yemek mesela asla sorun etmez.” (A6)

Biyolojik annelerin ifadeleri incelendiğinde; eşlerinin karakter yapılarını ataerkil, uyumlu, öngörülemeyen ve çözüm odaklı olarak tarif ettikleri görülmüştür. Bununla birlikte A1 numaralı katılımcının ifadesinde eşinin yetiştiği ataerkil kültürün etkisiyle evlendikten hemen sonra çocuk sahibi olma konusunda ısrarcı olduğu görülmüş olup bu konuda eşinin kararını bastırdığı görülmüştür.

İki biyolojik çocuk sahibi olan A3 numaralı katılımcı bir başka ifadesinde ikinci çocuğu karar vererek yapmadıklarını, çocuğu aldırılmayı düşündüğünü belirtmiştir.

5 çocuk annesi biyolojik anne A6'nın ifadesinde eşinin paylaşımcı ve çözüm odaklı hareket ettiğini, ufak sorunları büyütmeden kaçındığını ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcının çok çocuk sahibi olmasında eşinin bu karakter özelliklerinin belirleyici olabileceği yargısına ulaşılmıştır.

“Eşim önce çok sıcak bakmıyordu şöyle ki korkuları vardı hani ilerde büyüyünce bir ters hareket yapar, doğruyu öğrendiğinde bizi terk edip giderse buna gelemem, üzülürüm nasıl yapacağız diye biraz ondan endişeliydim açıkçası ama sevgisinden de o kadar emindim ki hani çocukları da çok seviyordu. Kızımıza kavuştuktan sonra, şimdi benden çok daha düşkün.” (A8)

“Eşim (gülerek) vur kafasına al lokmasını bir adamdır. Çünkü çok iyiniyetli, çok sevecen ve aslında hakkını hiç savunmayan, sessiz sakin bir insan. Bu durumdan şikayetçiyim. Ama şöyle de bir durum var. Çocuk sahibi olduktan sonra bu yapısından biraz vazgeçti. Çocuklarını ezdirmemek için zaman zaman kendi ailesine bile kafa tutuyor, rest çekiyor. Bu durumdan memnunum tabi(gülerek).” (A11)

Evlat edinen anne olan A8 numaralı katılımcıda eşinin evlat edinmeye dair ileride çocuktan yana olumsuz bir hareketle karşılaşabilme riski üzerinden kaygı inşa ettiği görülmekte olup katılımcının, eşinin çocuk sevgisinden emin olması üzerine çocuk sahibi olduklarını, şimdi ise eşinin kızlarına çok düşkün olduğu ifadesi yer almaktadır.

Evlat edinen A11 numaralı katılımcı ise ifadesinde çocuk sahibi olmadan önce eşinin pasif kişilik özelliklerine sahip olduğu, çocuk sahibi olduktan sonra ise kişiliğinin olumlu yönde etkilenecek aktif bir yapıya büründüğü ifadesi dikkat çekmektedir.

“Çok mutluyum, eşim çok iyi bir insan. Zaten öyle olmasa bir çocuğu almaya hiç yeltenmezdim. Onun için çok mutluyum. Yani çok iyi bir insan, her konuda yardım eden ondan sonra anlayışlı, duyarlı.. Öyle bir insan, iyi ki de seçmişim diyorum.” (A16)

Koruyucu anne A16 ise eşinin yardımcı olan, duyarlı ve anlayışlı yapısının koruyucu aile olmak için başvurularında etkili olduğunu belirtmiştir.

4.3.3. Evliliklerde Geniş Ailenin Anne Olma Kararına Etkisi

Geleneksel geniş aile yapısının baskın olduğu, evli çiftin her ikisinin de birinci ve ikinci dereceden aile fertlerinin mevcut çekirdek aileye etkisinin olduğu durumlar günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Bu bölümde evliliklerde geniş aile fertlerinin kadınların anne olma kararına etkisinin olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; kimi katılımcıların yeni kurduğu çekirdek ailenin iç dinamiklerine geniş aileden ya da dış sosyal çevreden kişilerin etki etmesini engellediği buna bağlı olarak aile ve akrabalık ilişkilerinin birbirine çok bağlı olduğu geleneksel aile yapısından çok çekirdek aileyi ön plana çıkardığı görülmüştür.

“...annem geleneksel bir ailede yetişmiş olmasına rağmen tam tersi müdahil olmamaya çalışıyor, yok yani dışarıdan hiç kimse hiçbir müdahale etmiyor, ettirmiyorum.” (A2)

Biyolojik anne olan A2 numaralı katılımcı Elazığ kökenli bir ailenin üyesi olup kendisinin Ankara’da büyüdüğünü ancak annesinin Elazığ kültürüyle yetiştiğini, geleneksel bir yapıda yetişmiş olmasına karşın çocuklarının aile hayatlarına müdahale etmemeye çalıştığını, kendisinin de böyle bir duruma izin vermeyeceğini ifade etmiştir.

“Kaynana tarafından, çevre tarafından “Hamile değil misin? Niye olmuyor? Doktora gidiyor musun? Sorun senden mi eşinden mi?” diye soruyorlardı sürekli.” (A9)

Anne olma kararında ailelerinin baskısından bahseden bir diğerkatılımcının ifadesi aşağıdaki gibidir.

“Bir destek, arkamda anlayan biri olmadı öyle diyeyim... (Engelli çocuğa sahip anne, ailesinden destek gelmediğini buna karşın ikinci çocuk için ısrarcı olduklarını ifade ederken...)” (A13)

Koruyucu anne A13’ün ifadesi incelendiğinde fiziksel engelli biyolojik çocuğunu büyütme evresinde aile fertlerinden destek göremediğini belirtmesine karşın, aile büyüklerinin ikinci bir çocuk konusunda ısrar ettiklerini belirtmiştir. Katılımcı fiziksel engelli kızının ardından engel durumu bulunmayan bir erkek çocuğu dünyaya getirmiştir. Çocuklarını büyütürken geçen zaman zarfında çok yıprandığını ve çocuk büyütmenin keyfine varamadığını aktaran A13, engel sebebiyle bağımlı olmayan bir çocuk büyütmenin keyfine varmak hem de kurumda kalan bir çocuğa aile sıcaklığını tattırmak amacıyla, aile büyüklerinin hoş karşılamamasına karşın koruyucu aile olmak için başvurmuştur.

4.3.4. Evlilik Tanımlarının Anne Olma İsteğine Etkisi

Bu bölümde katılımcıların kendi evlilik deneyimleri ve gözlemlerine dayanarak oluşan evlilik tanımlarının anne olma kararına etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; karşılıklı güven, sevgi ve desteğin evliliğin yapı taşlarından olduğu ifadelerde dikkat çekmektedir.

“...Ben her kadının anne olması gerektiğine inananlardanım yani hatta bana göre evlilik, kadının çocuk sahibi olmasının ana gerekçesi diye düşünüyorum.” (A2)

Biyolojik anne olan A2 numaralı katılımcı evliliğin, kadının çocuk sahibi olabilmesi için bir araç olduğunu belirterek her kadının anne olması gerektiği noktasına dikkat çekmektedir.

“Güvendiğim ve aşık olduğum kişiyle evlendim. Sevgiye dayalı bir temeli olan aşında duygusal bir birliktelik bizimki. Duygusal bir çekim gücü tamamen. Sanki tamamen birbirimizi tamamlıyormuşuz gibi hissediyoruz. Karşılıklı bunu oturup konuşuruz da bol bol. Hani biz birbirimizi bulmuşuz gibi hissediyoruz.” (A6)

Biyolojik anne olan A6’nın evliliğe dair görüşleri çiftlerin birbirini tamamlaması yönünde şekillenmiş olup “sevgiye dayalı temeli olan evlilik”

tanımlaması çok çocuk sahibi olma konusunda çiftin tereddüt duymamasına sebep olduğu düşünülebilir.

“Bence başarılı bir evlilik. Yaşadığımız sıkıntılar olsa da birbirimize destek olup üstesinden gelebildik.” (A11)

“Yani bir şey olduğunda arayabileceğim, her konuda destek olabileceğine inandığım bir insanın varlığı bana sosyal hayatta, her ortamda acayip güç veriyor. (Gülerek) Evlilik böyle bir şey diye düşünüyorum.” (A16)

Evlat edinen anne A11 ve koruyucu anne A16'nın evlilik tanımlamasında “çiftlerin birbirine destek olarak zorlukları aşması” ifadesinin ağır basması kan bağı olmayan bir çocuğa aile olma aşamasında çevresel faktörlerin olumsuz etkilerine karşı çiftlerin bir bütün olarak tavır sergileyip bu sıkıntıları aşmalarına olanak sağladığı düşünülebilir.

4.3.6. Anne Olmadan Anneliği Yaşamak

Bu başlık altında katılımcıların biyolojik, evlat edinen ya da koruyucu anne olmadan da anneliği deneyimleyebileceği düşüncesinden hareketle görüşlerine başvurulmuştur. A16 numaralı koruyucu ailenin cevabı en anlamlı sonuç olarak çıkmıştır.

“Sevgi çok önemli. Ben hele uyurken çok öperim çocuğu. O uyurken uyuduğunu sandığınız çocuk için o kadar etkili ki. Ben onu yeğenimde hissettim. Yani yeğenim benden ayrılınca evlenince baya şey yaşadı, travma oldu. İzin aldım aslında ben evlenebilir miyim, oğlum izin veriyor musun? diye. Yeğenim bana çok bağlıydı. Koklardı beni gece ‘halaaaamm’ deyip böyle. Ben evlendikten sonra da bunalıma girdi, okulda filan baya şeylik yaptı, anasızına gidiyordu. Sonra doktora götürdüm ben bunu, psikiyatra. Psikiyatr da odaya aldı çizim yaptırdı. Oğlum senin derdin ne, ne istiyorsun, dedi. ‘Ben halamla yaşamak istiyorum’ dedi bizimki. Peki halan her istediğini yapıyor mu, yapmasın, dedi doktor. „Doktor amca sen halamın bana nasıl yaklaştığını biliyor musun, neler yaptığını?“ dedi. Ben de ilk defa o zaman duydum bak hiç bilmiyorum öyle şeyleri hissettiğini. Uyurken öpüyorum ama gayriihtiyari sevdiğim için hani. Ondan sonra “halam ben ağlarsam ağlar ben gülersem güler, üstümü açılınca üstümü örtüyor ve ‘güzel çocuğum, yakışıklı oğlum’ diye öpüyor beni her akşam“ dedi. Bak uyuyor aslında hiç tepki de vermedi bana, ben uyuyor zannediyorum. Bu sefer anladım ki uykuda çocuğu öpmenin çok büyük önemi var. Sonra götürdüğümde dedi ki „sen biliyor musun doktor amca halam benim tuvalete gidince popomu bile siliyor“. Ne kadar önemli. Annesi bizden ayrı oturuyor, ilgisiz kalmış. „Bunun hiçbir şeyi yok“ dedi doktor. İlgi eksikliği var, onu sizde tamamlamış ve size yönelmiş bu çocuğun annesi babası gelsin, dedi.“ (A16)

A16 numaralı katılımcının ifadesi incelendiğinde; biyolojik olarak anne olmasa da anneliğe dair sorumluluk ve pratikleri yeğeni aracılığıyla yerine getirdiği görülmektedir.

4.4. Anneliğe Karar Vermek

Bu başlık altında katılımcıların anneliğe karar veriş süreçleri ve bu süreçleri etkileyen sebepler ile katılımcıların “annelik”, “anne olmak” ve “annelik hissi” kavramlarına dair görüşleri incelenmiştir.

“Zaman olarak mesela üç ay çok kısa bir süre hele bu devirde bana göre. Ama bazen olsun diyebiliyorsunuz çünkü aşırı istiyordu eşim... İkinci çocukta da kızım çok istedi. (Gülerek).“ (A1)

*“Üremeye destek tedaviler ile anne olmayı denedim. Ben kendi kendimi daha çok motive ettim diyebilirim. Yani eşim de çok istiyordu ama ben her seferinde bir sonraki deneme ne zaman, bir sonraki ne zaman? şeklindeydim ve daha çok (gülerek) çaba bendeydi aslına bakarsanız. Yani çünkü erkeğin çok çabalayacağı bir şey yok, hormon iğnelerini yiyen sizsiniz ya da işte hani onlar biraz daha şey kalıyorlar, hani çünkü bütün yük aslında kadında o süreçte. Psikolojik olarak kadın çok etkileniyor, tonlarca hormon iğnesi alıyorsunuz. Her seferinde bir sürü, bir sürü işlemlerden geçiyorsunuz. Dolayısıyla hani onun zorlamasıyla olacak bir şey değildi bu. Zorlamadı da zaten. **(Niye bu kadar ısrarla anne olmak istediniz?)** Ben her kadının anne olması gerektiğine inananlardanım yani hatta bana göre evlilik, kadının çocuk sahibi olmasının ana gerekçesi diye düşünenlerdenim. **(Bu gereklilik peki sizde biyolojik mi psikolojik mi?)** Bu illa topluma karşı kadının çocuk sahibi olması gerektiği falan değil. İnsanın bir çocuğa emek verip onun büyüdüğünü görüyor olması, onunla birlikte hayatı paylaşıyor olması, geriye dönüp baktığımız zaman ortaya bir şey, bir ürün çıkarıyor olması keyifli ve güzel geldiği için. Yoksa “aman toplum çocuğum olmasaydı işte kısır mı derdi” gibi bir gereklilik değil bu demek istediğim. Emek verip ortaya kendinizle ilgili, kendinize ait diyebileceğim bir şey çıkarmak güzel, keyifli diye düşünüyorum ben.“ (A2)*

“İşte askerden geldikten sonra öyle karar verdik. Her şey yoluna girdi çocuk sahibi olalım dedik, öylelikle oldu. Hani yaşım fazla geçmeden anne olalım dedik, ne bileyim o zaman şimdikiler gibi değil tabi. Evlenince kesin anne olacaksın, çocuğun olacak. İkincisini de düşünmüyordum da ikinci işte kazara oldu.“ (A3)

*“Çocuk sahibi olmaya giden süreçte 2 yıllık evliydik. Korunuyorduk. Sonra ben çocuk istedim. Çocukları çok severim ben, içim gider yani. Doğuştan herhalde yani bu. Allah’ın insanın içinde koyduğu bir şey olduğunu düşünüyorum. Kadının içine koyduğu bir şey olduğunu düşünüyorum. **(Okudum, iş sahibi oldum, sevdim, evlendim, artık sırası geldi. O zaman bu biraz da toplumsal bir şey olmuyor mu?)** Aynen öyle, oluyor. Büyürken kültürel olarak bunu öğrenmişiz demek ki sırası geldiğini hissettim. Eksik kaldığımı hissetmedim ama sırası geldi hissine kapıldım. Artık olabilir dedim.“ (A4)*

„Spontane oldu aslında. İstiyordum ben açıkçası. Ben dediğim gibi çocukları seviyorum. Olsun istedim. Eşim tek çocuk istiyordu. Çok da büyük konuşuyordu (Gülerek).“ (A5)

“Yaşımız daha fazla ilerlemeden hayatımızda bir şeyin olabileceğine karar verdik. Bize renk katabilecek bizimle beraber olabilecek. Bunun çocuk olabileceğini daha önceden konuşuyorduk ama onun sorumluluğunu alıp alamayacağımızı bilmiyorduk. O sorumluluğu almaya karar verdik hemen de çocuğumuz oldu açıkçası.“ (A6)

Biyolojik annelerde (A1, A2, A3, A4, A5, A6) anneliğe karar veriş sürecini etkileyen unsurların eşlerin ortak görüşleri olduğu ortaya konmaktadır.

„İlk yıllar ikimiz birlikte düşünmedik yani bu benim sadece kararım değildi. Yeni bi işyerine girmiştim. İyi durumdaydık, biraz daha hayatımızı yaşayalım çok da aslında o dönemde hani büyüklerimiz söyler ya her şeyin bir yaşı var çabuk olun... O dönemde bunu çok iyi anlamamıştım aslında. Aman işte işim var, çok iyi bir işim var, işimde şöyle olabilir böyle olabilir şuraya gelebilirim falan diye dolayısıyla kulaklarımızı tıkadık aslında birlikte ama sonrasında geldiğimiz nokta keşke onları dinleseydik idi... Ama artık çok geç kalmıştık çünkü bunu istediğimizde olmadığını ve tedavi yoluna gittiğinizde anlayabiliyorsunuz. Birlikte karar verdik aslında. Böyle bişeye de hazır olmadığımızı düşündük evlendiğimiz tarihlerde.“ (A7)

„Evlendikten sonra sorun etmedik. Çocuk olsun diye bir endişemiz yoktu hani 5 yıl sonra olsun, doya doya gezelim, tozalım dedik. Çok geziyorduk. 2 yıl sonra yavaş yavaş başladılar „Çocuk düşünmüyor musunuz?“ diye. İki tarafın da ilk torunu olacaktı. E biz de yavaş yavaş „niye olmasın“ dedik. Sonuçta sevdiğin insandan ve senden bir parça olsun tabi ki düşünüyorsun ama sonra korunmayı bıraktık, baktık olmuyor ondan sonra anladık ki bir problem var. 3.5 yıl sonra doktora görüldük sonuçta eşimden kaynaklı olduğunu öğrendik. Eşimin babası ve annesi teyze çocuklarıydı aynı şekilde görüncemde de olmuyordu. Orada öğrendik ki çocuk sahibi olunabilir. Mikroenjeksiyonu, aşılamaı çok denedik. Ciddi paralar döktük madden manen çok yıkıldık ama her seferinde bir hüsrana yaşadık.“ (A8)

„Anasınıfı öğretmeni olmayı çok istiyordum. Çocukları çok seviyordum. Evlendim hani çocuğumun olmasını çok istedim. Evlendikten sonra 6 ay adet görmeyince ondan dolayı gittim. Ondan sonra bazı sıkıntılar olduğu söylendi. Tedavi süreleri başladı. Ama 2 sene sonra olmayınca ister istemez baskılar çoğalıyor hani. Kaynana tarafından, çevre tarafından, hamile değil misin, niye olmuyor, doktora gidiyor musun, senden mi eşinden mi? diyerek. Sonra işte tedaviler gördüm tüp bebekler yapıldı. Ama olmadı rabbim nasip etmedi.“ (A9)

„23 yaşında evlendim. 25 yaşında anne olamayacağımı öğrendim. Hemen anne olmak istemedim işte 6 ay 1 sene bekledim. Birbirimizi tanıyalım diye. İlk başta zaten bende adet düzensizliği olduğu için dedik 6 ayı önemsemedik. Olur olur olur. 6 ayı öyle şey yaptık. Aslında eşim pek bebeklerden hoşlanmıyor açıkça söyleyeyim yani, yani illa da bebeğimiz olsun diye tutturmadı. İşte 1 sene boyunca ben kendim gittim geldim. Sonra kayınvalidem dedi ki belki A'da (eşi) da sorun olabilir dedi, onu da götür dedi. Eşimi de götürdük onda

hiçbir sıkıntı çıkmadı. Sonra dedim ki bebek alalım yani, bebeğimiz olmuyor dışarıdaki anneleri görüyorum mesela. Eşim şey diyordu yapabilir miyiz? Ben baba olabilir miyim? Çünkü benim eşimin babası öldüğünde eşim üç yaşındaymış. Ben babamdan sevgi görmedim ben ona sevgi verebilir miyim? Ben ona yaklaşabilir miyim? O bize yaklaşabilir mi? Eşimin çok büyük korkuları vardı ama ben gelip gidip şey diyordum, ne olursun bir tane alalım bak ne güzel işte filmlerde görüyoruz şöyle böyle.“ (A10)

„Hem küçüklüğümde ve evliliğimde yaşadığım ailevi sıkıntılar sebebiyle hem de hem de çalışma koşullarımız sebebiyle çocuk sahibi olabileceksen anne-baba olmayı istemedik. Çünkü özel sektörde çalışıyorsun ve eve geç geliyorsun. Hafta sonu da çalışıyorduk. O tempoda bazen biz bile gece geç vakitlerde yemek yiyorduk, baya da kilo almıştık. Şimdi onları veriyoruz (gülerek). Bu şekilde çalışırken bir de çocuğa zaman ayıramazdık. Perişan olurdu. Şey diye düşündük hani ben erken emekli olacağım 39-40 yaşında filan, o dönemde erken emekli oluyordunuz, ondan sonra bir çocuk sahibi oluruz, onu evde kendim büyütürüm, hiçbir engelim olmaz diye düşündüm. Eğer orada çalışırken anne olsam çocuğumu bakıcıya vermek zorunda kalırım, ben de zaten anne özlemiyle büyümüş bir çocuğum. Kendi çocuğumun kesinlikle böyle bir şey yaşamasını istemiyordum. 39 yaşında iken babam rahatsızlandı ve akciğer kanseri tanısı kondu. O güne kadar çocuk sahibi olmaya çalışmamıştık ama babam çocuğumuz olmasını çok istiyordu. Önce tabi biyolojik yöntemleri denedik ama yaş ilerlediği için durum zorlaşıyordu. Sonra tüp bebek denedik ama babamın rahatsızlığı sebebiyle çok üzüntü yaşadığımdan dolayı erken menopoza girmişim ve bu yüzden yumurta rezervleri azaldığından, o yöntem de olmadı. Ama bu süreçlerden önce biyolojik anlamda çocuk sahibi olmak için hiç sıkıntımız yoktu. Biz de o dönemde evlat edinmeye karar verdik ve başvurumuzu yaptık.“ (A11)

Evlat edinen annelerde A7, A8 ve A11 numaralı katılımcılarda eşlerin ortak kararıyla çocuk sahibi olmanın ertelenmesi, bunun sonucunda da biyolojik olarak çocuk sahibi olmanın zorlaştığı ve bu sebeple evlat edinme sistemine yönelindiği görülmektedir. A9 ve A10 nolu katılımcılar biyolojik nedenlerden ötürü çocuk sahibi olamamakla birlikte çocuklara duydukları sevgi nedeniyle evlat edinmeye başvurmuşlardır.

„Eşim meslek değiştirdiği için ilk başlarda zaten anne olayım şeyi yoktu. Bir zaman süre geçince biraz daha olgunlaşınca insan şey yapıyor yani istiyor hep bir çocuk sevgisi olduğu için anne olayım düşüncesi oluyor ama ilk evlendiğimde ben de hemen çocuğum olsun diye istemedim.“ (A12)

„Bilmiyoruz ki kendi kendine oldu. Öyle bi karar marar yok hani o zaman çocuk olsun diye öyle şey yapılıyordu. Evlendikten 5-6 ay sonra mı ne hamile kaldım herhalde (biyolojik çocuğundan bahsederken)... Koruyucu aileliği bir akrabamızdan duyduk. Biz önce ziyarete gidelim diye başladık. Ziyarete kabul edilmedi belli bir prosedür gerekiyormuş. Hani biz öyle pat diye gittik öyle olmuyormuş. Evrak mevrak falan hani oraya giderken gönüllü anne diye başlayalım dedik. Aaa baktık prosedüre ben kesinlikle onu yapamam dedim, eşim de zaten. Hani onu hafta sonları eve getiriyorsunuz falan ben onu kaldıramam da yapamam

da. Taniyacağım çocuğu getireceğim geri ben onu veremem. Gönüllü anneliğe hiç başlamadan direkt koruyucu ailelikten başladık zaten bu yüzden.“ (A13)

„Çocukları hep çok sevdim. Bu yüzden uzun yıllardır düşünüyordum çocuk sahibi olmayı. İş güç vs. hep uygun zamanı bekledim. Ben her koşulda bu şekilde (**Kurumlardan bir çocuk alarak**) anne olmayı düşünüyordum. Ama şöyle, evlenip biyolojik bir şekilde de bir çocuğum olabilirdi ama çocukluğumda yaşadığım kavgalar nedeni ile benim hayattaki en büyük isteğim huzurlu olmaktı. Böyle huzur içerisinde yaşamak ve bunun çok uyumlu bir ebeveynenden olması gerektiği... hani karşıma çıkan birisine nasıl baba olabilir diye de baktım. Çünkü çocuklara olan sevgim sadece anne olmak değil, anne olmadığımda da çok seviyordum. Arkadaşlarımın çocukları ile hala çok iyiyim.“ (A14)

„İstemiyordum aslında başlarda. Biraz da tabi şey asi üniversite gençliği onun da etkisi var. Valla babam ağladı bir gün. Ben torunlarımı göremeyecek miyim diye. En büyük kızım ya ben. Biz de zaten düşünüyorduk ufak ufak. Yaşım biraz ileri olduğu için hani öyle çok da geciktirmedik. Çok gönüllü olarak 2 ay sonra hamile kaldım zaten. O içgüdüsel bir şey bence. Yani hazır hissettim hani her türlü şeyi yaptım. Yurt dışına gittim, gezdim, tozдум, sevgililerim oldu. Haa yani artık şey duruldum.“ (A15)

„Evlendik, ben çocukları çok seviyorum bir de kalabalık beş kardeşiz biz. Çocuk sevgisi benim taa çocuklukta beri var. On iki yaşında filan annem derdi ki işte ayağımı çıplak basardım betona ‘çocuğun olmaz’ derdi hemen koşar terliğimi giyerdim ta o zamanda. Başlangıçtan değil çocuk sevgisi ne bileyim, içsel güdüsel bi şey bence, herkeste var mıdır hani muhtemelen bayanlarda daha fazla bu güdü ama bende daha çoktu. Yani ben bir de kardeşlerimi büyüttüm filan onların şeyleri var. Çocuğum olsun çok isterdim. Ama öyle nasip olmadı, doğurmanın önemli olduğunu düşünmüyorum. Yani doğurmak u.. Biyolojik bir şey ama esas onu gerçekten yetiştirmek, sevgini vermek...“ (A16)

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; biyolojik A2, A3 ve A4 ile koruyucu anne olan A12 numaralı katılımcılarda toplumsal normların anne olma kararında belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Özellikle „okudum, iş sahibi oldum, evlendim, çocuk sahibi olmalıyım“ şeklindeki ifadede toplumsal cinsiyet kalıplarının kişilerin karar alma mekanizmalarına etki ettiği görülmektedir.

Öte yandan evlat edinen A9 ve A11 ile koruyucu anne olan A15 numaralı katılımcılarda sosyal çevrenin çocuk kararı almada olumlu yönde etkileri olduğu, bununla birlikte bu kararın alınmasında aile büyüklerinin ve birincil dereceden akrabaların (anne, baba vb.) etkisinin baskın olduğu görülmektedir.

Koruyucu anne olan A16 numaralı katılımcı ifadesinde anne olma düşüncesinin doğuştan kendinde olduğunu ve bunun içgüdüsel olduğunu düşündüğünü vurgulamıştır.

4.4.1. Katılımcıların “Annelik”, “Anne Olmak” ve “Annelik Hissi” Kavramlarına Dair Görüşleri

Bu bölümde katılımcıların annelik, anne olmak ve annelik hissi kavramlarına dair görüşleri öğrenilmeye çalışılmış olup, annelik ve anne olmak arasındaki kurumsal ve deneyimsel fark ve anneliğin içgüdüsel olduğuna yönelik dayanak gösterilen annelik hissine dair görüşler incelenmektedir.

„Annelik benim için emek vermek, paylaşmak. Yani annem şöyleydi aslında bakarsanız son derece fedakâr fazlasıyla. Yani hani ben annelikteki şeyim sınırsız fedakarlık az çok. Çünkü annem öyle... Her kadın için çocuk doğurmak, anne olmak çok kolay... Yok çocuk doğurmak çok kolay ama anne olmak kolay değil diyebilirim bunun için aslına bakarsanız. Tonlarca insan doğuruyor ve biz onları çocukları kuruma alıyoruz. Dolayısıyla emek vererek paylaştıkça birlikte oldukça, büyüttükçe, vakit geçirdikçe zaten geliyor o tür duygular. Doğurduğunuz anda bende en azından böyle bir şey olmadı.“ (A2)

„Yani imm kendi annemden gördüğüm gibi anne işte kendi çocuğunu korur kollar büyütür. Dünyaya kendinle alakalı bir şey bırakırsın gibi. Bu kitaplardan okuduğumuz neden insanlar çocuk sahibi olmak ister? Dünyaya kendileri ile ilgili bilgilerini becerilerini ona aktarırlar ve o çocukta kendisinden bir parça olarak kalır gibi. Bir de dini olarak da bir düşünce şeyim var açıkçası bu bir yalan değil. Herkes bir çocuk sahibi olup hani onlarda nasıl şeyse ben de dünyaya iyi bir şey bırakmalıyım. Iuu düzgün benimle alakalı çevreye yararlı olacak bir birey bırakmalıyım diye kendimce böyle bir şeyim var.“ (A6)

„Arkamdaki dağ annem benim.Yani ben hep o duyduyla bilirdim ki annem benim hep arkamda, o duyguyu bana yaşattı. Anne şey olmalı yani gerektiğinde çocuğun önünden çekilmeyi bilmeli.Hani hep böyle dizinin dibinde istememeli. Hep böyle fikirlerim vardı.“ (A15)

Biyolojik anne olan A2 ve A6 ile koruyucu anne olan A15 numaralı katılımcıların açıklamaları incelendiğinde annelik fikirlerinin oluşumunda kendi annelerinin annelik pratiklerinin etkili olduğu görülmektedir.

„Öyle rutin bir şey yani ikisi bir arada gitti yani hem anne çocuk sahibi olmak hem de onun sorumluluğunu üstlenmek.“ (A3)

„Annelik yapmak için illa doğurmaya gerek yok yani o biyolojik konsept doğuruyorsun falan filan ama annelik başka bir şey. Bir arkadaşıta bi başka arkadaşına annelik yapabilir. Anne olmak doğumla ilgili bir şey ama annelik yapmak başka bir şey.“ (A4)

„Şimdi şu var ben gittiğimde zaten ortada beş yaşında çocuk vardı ve o çocuk bana “anne” dedi. Yani zaten ben ister istemez o ortama, anne olmaya evlendiğim andan itibaren girdim yani. Çünkü o çocuk ihtiyaçlarını bana söylüyor. Tamam biyolojik olarak annesi değilim ama bu çocuk bana muhtaç yani. Beş yaşındaydı ve bana “anne” diyordu. Yani baktım, tamam anne olmak çok farklı, başka bi şey. Adlandırılmaz ama yapabilirim hani

çünkü bu çocuk benim yanımda, çocuk beni çok seviyor. Hani yapamasam bana karşı tutumu çok farklı olur çünkü üvey anne modeli var biliyorsunuz insanların kafasındaki. Bu çocuk beni seviyor, ihtiyaçlarını bana söylüyor, babaya da söylemiyor bana söylüyor demek ki ben bunu yapabilirim.“ (A5)

A5 numaralı katılımcının ifadesi incelendiğinde; eşyle evlendiğinde, henüz hiç biyolojik çocuk sahibi olmamasına karşın, şartlar gereği eşinin önceki evliliğinden olan oğlunun bakımıyla ilgilendiğini belirtmiştir. Katılımcı bu durumun sorumluluğunu alamayacağından endişe etmiş ancak çocuğun ona karşı olan yaklaşımından, onu „annesi“ olarak benimsemesinden ve aralarındaki iletişimden dolayı annelik sorumluluğunu üstlenebileceğine inandığını ifade etmiştir. Katılımcının aktarımından anlaşılacağı üzere „annelik“ sorumluluklarının kendisinde doğuştan olmadığı, zaman içerisinde içinde bulunduğu sosyal koşullar neticesinde geliştiği anlaşılabilir.

„Ya anne çocuk sahibi olmak ama annelik o sevgiyi tatmak onu yetiştirebilmek onu böyle güzel şekilde eğitebilmek yani her şekilde yetebilmek annelik. Hani bi çocuğun mesela elinize aldığınız zaman hamura şekil vermek gerekiyorsa çocukta öyle ona bi şekil vermeniz gerekiyor. Onu bi eğitmeniz gerekiyor hani çocuğum olsa şöyle yaparım böyle yaparım değil zaten hani kitaplarla okunmayla değil çocuğu kucağınıza aldığınız zaman hayat değişiyor zaten. Onu yetiştirebiliyosan güzel bi imkan sunabiliyosan ve ona her şekilde imkanlarını sağlayabiliyosan annelik o zaten. Direkt hani çocuğum olsun ben onu seveyim edeyim değil. Güzel yetiştirebilmek bana göre annelik.“ (A9)

„Herkes kesinlikle anne olmamalı. Sadece doğurmakla da anne olunmuyor. Annelik çocuğa sahip çıkmakla onu kendinin büyütmesiyle oluyor.“ (A11)

„Annelik ille de senin doğurduğun çocuğa baktığında oluyor gibi ama o düşünce yıkıldı bende yani çocukları alınca ille kendinin doğurmasına gerek yokmuş, annelik duygusu her şeye karşı olabiliyor... Herkes annelik yapamaz. Herkes anne olur mesela. Herkes hani doğurur tamam ama anneliği herkes aynı şekilde yapamaz.“ (A13)

Evlat edinen A9 ve A11 ile koruyucu anne A13 numaralı katılımcıların ifadeleri incelendiğinde anneliğin doğum yoluyla olmadığı, çocuk yetiştirmeye dair sorumluluklar üstlenmeyi içerdiği vurgusu dikkat çekmektedir.

„Tamamen senin sorumlu olduğun, kendinden önce düşündüğün, sana ihtiyacı olan bir insan yavrusu... Emeğinin karşılığını sadece sevgi ile kat be kat aldığın bir ilişki.“ (A14)

Annelik Hissi

Katılımcıların annelik hissine dair görüşleri konunun biyolojik mi yoksa sosyolojik mi olduğuna dair yorumlara temel oluşturacağından ayrı başlık altında incelenmektedir.

Katılımcılara anne olmaları gerektiğine dair bir hisse kapılıp kapılmadıkları sorusu yöneltildiğinde; koruyucu anne olan A15 numaralı katılımcı haricinde diğer tüm katılımcılar biyolojik anlamda böyle bir hisse kapılmadıklarını, annelik sürecini hazırlayan etmenlerin çoğunlukla sosyal çevre ve toplumsal cinsiyet kalıpları vasıtasıyla belirlendiğini ifade etmişlerdir. Biyolojik, evlat edinen ve koruyucu anneler tarafından verilen cevaplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

„Yoktu hayır. Öyle bir his yoktu. Hani sırası gelince sırasıyla naparsınız doğarsınız, büyürsünüz, eğitiminizi tamamlarsınız normal koşullardaysanız zaten ve bunun doğal bir hayat süreci olduğuna inanıyorum.“ (A1)

„Bu, şey kadınlığın kanıtlanması diye bir şey değil ama bu, pek çok kadında diyeyim doğumla gelen ya da o yetişmeyle gelen içgüdüsel bir his gibi düşünüyorum ben. Bu, bazılarında hiç gelişmiyor herhalde çünkü öyle de çok tanıdığım insan var... Tabi bu hissi gerektiren etmenler vardır. Atıyorum aileniz sizden illa çocuk illa çocuk diye bekliyorsa ya da çevreniz zırt pırt işte çocuk ne zaman diyorsa, işte kafanızdaki gerekliliği eğer çevrenizde bir şeyler tetikliyorsa düşünebilirsiniz aslında ama bu bir gereklilikle ilgili değil de istemekle ilgili bir şey aslında. Sanki benim için en azından öyle ama şey olabilir yani insanlar bunu gereklilik olarak algılayabilirler. Bu da tamamen çevresel faktörlerin bunu düşündürmesiyle ilgili bir şey aslında.“ (A2)

„Biyolojik olarak hissetmedim ama psikolojik olarak hissettim.“ (A4)

„Şey diyorum ya ben Anadolu kadını için annem öyle bir insan olduğu için evlendik artık çocuk sahibi olmalıyız.“ (A5)

„Yok yok öyle bir his gelmedi. Yani bunu çok konuşurduk kendi aramızda ama anne o çocuğu kucağınıza alana kadar karnımda taşısam dahi ben anne şeyini anlamamıştım. Ne zaman kucağıma elime geldi o sorumluluğu o anda hissettim. O doğumhanede belki de ağlamamın sebebi odur. Doğumhanede bir ağlama yaşadım dedim ki tamam. Artık bırakamayacağım.“ (A6)

„Neden aile kuruyorsun hani aile olma yoluna adım atıyorsun? Doğuyorsun, büyüyorsun, okuyorsun, çalışıyorsun, evleniyorsun ve çocuk sahibi oluyorsun, aile olmak istiyorsun yani evlenmenin şeyi de bu aslında gerekçesi bence... Ailelerimiz ilk yıllarda sordular bu soruyu sürekli hadi işte yaşınız geçiyor hadi çocuk yok mu çocuk yok mu ama her defasında susturduk aslında biraz da böyle bi şey yapınca hani sert bir üslupla bu bizim hayatımız ve biz istemiyoruz hani deyince insanlar da bi daha bu konuyla ilgili konuşamadılar ya da bize hiçbir yorumda bulunamadılar, soramadılar da dolayısıyla hiç etrafımızda böyle bi baskı olmadı... Biraz da şeydi o.. aslında hani olmalı çünkü belli bir süre sonra işte kaç yıllık evlisin. Evde bile aslında her şey rutine binmeye başlıyor. İşte arkadaşlarınızı görüyorsunuz, çocukları büyüyor, okula başlıyorlar, onla beraber çok mutlular falan bir anda böyle kendimizi bazı durumlarda soyutlanmış gibi de hissetmeye başladık.“ (A7)

„Yaa, çok şey insanlar işte hani seni dışlıyorlar ya bunun çocuğu, bir ortama giriyorsun aa neden olmuyor işte ne bileyim senden mi kaynaklanıyor eşinden mi

kaynaklanıyor bu sıralar bu soruları duymamak için çok istedim. Ya bu soruları duymamak için çok istedim.” (A10)

„Öyle bir his gelmedi ama zaten annelik benim için koruma, kollama, sahip çıkma olduğu için küçüklüğümden beri önce kendi kız kardeşime, sonra kuzen çocuklarına hatta yaşadığımız çiftlikteki hayvanlara hep annelik yaptığım için özellikle biyolojik ya da psikolojik olarak böyle bir hissi yaşamadım.” (A11)

„Biyolojik olarak anne olmam gerektiği hissini çok yaşamadım. Çünkü biyolojik olarak anne de olsam, mutlaka kendim doğurmadığım bir çocuğun annesi olmak istiyordum.” (A14)

„Yaşadım.O biraz bence içgüdüsel. Hormonlar tamam artık diyor yani.” (A15)

4.5. Anne Olma Süreci

Bu başlık altında katılımcıların anne olma sürecinde şekillenen görüşleri; katılımcıların biyolojik bağa ilişkin görüşleri, biyolojik anne olma istekleri, evlat edinme sürecinde anneliğin oluşumu, koruyucu aile sürecinde anneliğin oluşumu ve anne olma kararını etkileyen unsurlara ilişkin görüşleri çerçevesinde incelenecektir.

4.5.1. Katılımcıların Biyolojik Bağa İlişkin Görüşleri

Katılımcılara çocuklarıyla aralarında kan bağı olup olmamasının onlara olan yaklaşım ve hislerinde bir değişiklik arz edip etmeyeceğine dair sorulan sorular neticesinde elde edilmeye çalışılan bulgular bu başlık altında toplanmıştır.

Buna göre katılımcıların genelinde kan bağının çocuklarına olan yaklaşımlarında etkisinin olmadığı, biyolojik, evlat edinen ya da koruyucu anne olan kadınların çocuklarıyla kurdukları bağ ve sağladıkları iletişim arasında bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

„Ondan çok da emin değilim açıkçası ben. Koruyucu aile ya da evlat edinmeden edindiğim çocuğu kendi çocuğum gibi yani böyle biyolojik çocuğum gibi kabul ederdim diye düşünüyorum.” (A2)

„Çok mutluyum bunu yaşadığım için Allah'a hamd olsun bana bu duyguyu tatmayı nasip etti. Nasip ezelde yazılmasa sen kendini parçala olmaz o iş. Çok mutluyum sadece biyolojik değil lütfen bunu da yazın koruyucu anne olduğum için de mutluyum. İkisini şuan ayıramıyorum, ayıramam yani bu soru için ikisini ayıramam. Keşke nasip olsaydı da öbürünü de evlendirip barklandırana kadar ben büyütseydim. Benim tevhidi tedrisatımdan geçseydi. Nasip değilmiş. Olmadı. Vardır bir bunda da bir hayır deyip katlanıyorum. Ama ondan da çok mutluyum bu kızımdan da çok mutluyum. İki kızımı da çok seviyorum. (ağlayarak) Asla asla. Bu bilirkişi raporunda da yazıyor. Okulu gidip konuşmuşlar orda da

yazıyor. „Biyolojik ve dezavantajı ayırt etmeksizin bakım sağlamıştır.“ diye. O zaman niye alcaksın ki onu? Hiç olur mu onun günahı ne bi damla? Geliyor zaten şu kadar şey korkarak bakıyor. Ürkerek bakıyor yani nasıl bi fark olabilir ki? O zaman hiç girmiceksin bu işe öyle birisi varsa bu işe hiç girmicek. Benim açımdan yoktu. Bunu hangi okula verdiysem onu da o okula verdim. Buna nerden kıyafet alıyorsam ona da aldım. Buna neye kızırıyorsam ona da kızdım. Buna niye aferim diyorsam ona da aferim dedim. Buna bir hediye alında buna da bir hediye alındı.“ (A4)

A4 numaralı katılımcının ifadesi incelendiğinde; bir dönem koruyucu anneliğini üstlendiği çocuk ile kendi biyolojik çocuğu arasında herhangi bir fark olmaksızın tavır takındığı ve davranışlarda bulunduğu ifadesi dikkat çekmektedir.

„Bi de şimdi şu var benim gittiğimde zaten ortada beş yaşında çocuk vardı ve o çocuk bana “anne” dedi. Yani zaten ben ister istemez o ortama anne olmaya evlendiğim andan itibaren girdim yani. Çünkü o çocuk ihtiyaçlarını bana söylüyor. Benim çocuğum tamam biyolojik olarak annesi değilim ama bu çocuk bana muhtaç yani. Beş yaşındaydı ve bana “anne” diyordu. Yani baktım, tamam anne olmak çok farklı başka bi şey adlandırılmaz ama yapabilirim hani çünkü bu çocuk benim yanımda çocuk beni çok seviyor. Hani yapamasam bana karşı tutumu çok farklı olur çünkü üvey anne modeli var biliyorsunuz insanların kafasındaki. Bu çocuk beni seviyor ihtiyaçlarını bana söylüyor, babaya da söylemiyo bana söylüyor demek ki ben bunu yapabilirim. Onunla iletişimim biraz daha özel. Ben kendi çocuğuma yeri gelir bağırırım yeri gelir bi tokat atarım ama ona yapamam ya ona yapamam yani.“ (A5)

Biyolojik anne olan A5 numaralı katılımcı eşiyile evlendiğinde, eşinin ilk evliliğinden olan çocuğuna da annelik yapmaya başlamıştır. Sonrasında biyolojik olarak 4 çocuk sahibi olduğunu belirten A5, ilk çocuğuyla biyolojik çocukları arasında bir ayırım yapmadığını ancak diğerlerine nazaran ilk çocuğunu incitmekten daha çok kaçındığını ifade etmiştir.

„Yani bazen şunu dediğim oldu itiraf edeyim (ağlayarak) keşke ben doğurmuş olsaydım ama eğer ben doğurmuş olsaydım da herhalde ancak bu kadar sevebilirdim. Asla şey hissetmedim. Daha bir günlükken kucağıma verdiklerinde ona baktığımda elim ayağım titriyordu.. O anda aslında gözüne baktığımda ve sımsıkı sarıldım ben ona. O duygu bambaşka bir duygu. O anda şey yani ya bu kazanılan şey biyolojik anne olmayla ilgili bir durum değil yani öyle bi şey değil. Ben kendime kabullenmek için de bazen yüksek sesle söylüyorum ben Kalbiyolojik anneyim evet. Kalbiyolojik anneyim ve çok şanslı bir anneyim biz eşimle şey demiştik biz bunca zaman aslında kızımızı beklemişiz demek ki. Yani o gelecek diye aslında demek ki bunca zaman hani kırk üç- kırk dört yaşına kadar beklemişiz ve o yüzden de çok şanslıyız.“ (A7)

„Hiçbir şekilde mümkün değil mümkün değil.“ (A8)

„Kesinlikle.“ (A9)

„Sonuçta o bizim geleceğimiz. Canımız yani doğurmadık ama onun bir tırnağına ben Ankara'yı yakarım. Hayır yani o konuda en ufak bir şüphe duymadım. Sanki hastaneden gelmişte kendim doğum yapmış gibi hissettim mesela o uyurdu ben onu izlerdim saatlerce. Hiçbir şekilde benim çocuğumu bir başkası doğurmuş gibi düşünmedim. Hamile biri gördüğü zaman soruyor ben senin karnında mı büyüdüm diye ben de seni karnında büyütmedim kalbimde büyütüyorum çünkü benim bebeğim yoktu senin de annen yoktu, anne kız olduk diyorum.“ (A10)

„Kan bağı olup olmaması onlara yaklaşımımızı etkilemiyor.“ (A11)

„Yani ona bakabiliyorsun aynı düşünceleri benim kendi çocuğum olsa ki o süreç içinde unutuyorsunuz ben doğurmadım gibi bir şey gelmiyor aklınıza yani ben doğurmuşum gibi hep onu yaşadık biz o çocuklar bende öyle hiçbir zaman ben bunu aaa koruyucu ailesiyim diye düşünmedim.“ (A12)

„Hayır etkilemiyor. Sadece yaşadığı travmalar nedeniyle daha hassas davrandım ilk yıllarda.“ (A14)

„Aslaaa.“ (A15)

„Yok yok.“ (A16)

Özellikle evlat edinen ve koruyucu annelik yapan katılımcıların (A7, A8, A9, A10, A11, A12, A14, A15, A16) ifadeleri incelendiğinde; biyolojik olarak sahip olmadıkları çocuklarına karşı hislerinin hiç bir şekilde kan bağı olmamasından etkilenmediği aksine kendileri doğurmuş gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir.

4.5.2. Biyolojik Anne Olma İsteği

Başlık altında kadınların doğum yoluyla anne olma isteklerinin yanı sıra bu isteğin üremeye yardımcı metotlarla desteklenmesinin kadınların anne olma sürecine etkisi incelenmiştir.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; bekar koruyucu anne olan A14 numaralı katılımcı haricinde tüm katılımcıların biyolojik olarak anne olmayı denediği görülmektedir. İlk seferinde biyolojik olarak çocuk sahibi olanların yanı sıra üremeye yardımcı çeşitli metotlarla uzun süre biyolojik olarak anne olmaya çabalayan ve olan (A2) katılımcı da mevcuttur.

„Biz dokuz tüp bebek sonucu çocuk sahibi olduk, ikimiz de çok çabaladık çocuk sahibi olmak adına. Bu çabayı birlikte yaptık yani 9 tüp bebeğin beşincide oldu yani kızım ama sonra bir kardeş daha olsun diye 4 tüp bebek daha yaptık. Maddi manevi zor bir süreci ama tabii ikimizde bu süreç için çabaladık aslında bakarsanız (gülerek). Çaba bendeydi aslına bakarsanız. Yani çünkü erkeğin çok çabalayacağı bir şey yok, hormon iğnelerini yiyen

sizsiniz ya da işte hani onlar biraz daha şey kalıyorlar hani çünkü bütün yük aslında kadında o süreçte. Psikolojik olarak kadın çok etkileniyor, tonlarca hormon iğnesi alıyorsunuz. Her seferinde bir sürü, bir sürü işlemlerden geçiyorsunuz. Dolayısıyla hani onun zorlamasıyla olacak bir şey değildi bu. Zorlamadı da zaten. Imm.. dediğim gibi zaten o bütün müdahaleleri ben de o da denedik. **(Diyelim ki denemeleriniz sonucunda başarısız oldunuz.)** Ay çok üzülürdüm o ayrı ama şey evlatlık ya da koruyucu aile olurum.“ (A2)

A2 numaralı katılımcının ifadesinde anne olma sürecinde yaşadığı fiziksel olumsuzlukların psikolojisini de olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

„Beş tüp bebek denemesi, bir ameliyat. Dolayısıyla bu süreç benim için kötüydü. Çünkü her defasında aslında başarısızlığa uğradıktan sonra ama yine de en büyük destekçim eşimdi. O hatta böyle her ben tekrar böyle ayağa kalkıp ya bi kez daha denemek istiyorum kendimi iyi hissediyorum dediğimde (ağlayarak) ‘Ben senin bu kadar acıya katlanmana dayanamıyorum’ dediğinde bile aslında ben hep şanslı olduğumu hissettim hayır dedim denemek istiyorum, seninle birlikte denemek istiyoruz. O dönemde benden kaynaklı bi takım... ondan kaynaklı demiyorum benden kaynaklı sıkıntılar yaşadık. Çünkü psikolojimi inanılmaz etkiliyordu. Ne kadar onunla hani hep kötü şeyleri konuşmak istemesem de yaşadığımız şeyleri konuşmak istemesem de ister istemez bi yerde gelip hani uı... konuşuluyordu. Mutsuzluğum yansıyor. Sonra kendime terapi yolları uygulamaya çalışıyordum, iyi olmalıyım.. hiçbir sıkıntı yok.. neden olmasın.. neden olmasın... O dönemlerde evet yani onun için özellikle çok yorucu olduğunu düşünüyorum. Bi yandan hem beni anlamaya çalışıyor, hem acı çektiğimi düşünüyor, hem kullandığım ilaçlardan dolayı u.. sağlığımın bozulacağını düşünüyor. Dolayısıyla böyle bir şey yaşadık yani kötü bi yaklaşık altı yıl geçirdik evet... Kırk üç yaşına kadar denedik evet. Ama bu sürekli olmadığı için belli aralıklarla deniyorsunuz. İki kez İstanbul’a gittik u.. ordaki bir doktorun, tanıdığımız doktorun eşliğinde tedavimize devam ettik. Orda da her şey çok normaldi, özel hastane. It.. tabi bu arada u.. insan o anda görmüyo ama gerçekten ciddi bi para da harcadık tabiki. Çünkü denemeye başladığımızda devletin herhangi bir yardımı yoktu. Gerçekten şöyle hani hesapladığımızda gerçekten tabiki gözünüze görünmüyo keşke olumlu sonuçlansaydı ve sonrasında hani diyosunuz ki ciddi bi yatırım ama ortada bi şey yok.“ (A7)

Katılımcının ifadesinde çocuk sahibi olma sürecinde yaşanan sıkıntıların sadece kadınların değil eşlerin de ruh halini etkilediği görülmektedir. Ayrıca sürecin maddi yükünün de katılımcıları zorladığı ancak evlat sahibi olma arzusuyla bu sıkıntıların katlanılabilir olduğu ifade edilmiştir.

„Baktık ki olmuyor ondan sonra anladık ki ya bir problem var 3.5 yıl sonra ee doktora göründük sonuçta eşimden kaynaklı olduğunu öğrendik sonuçta eşim babası ve annesi teyze çocuklarıydı aynı şekilde görüncemde de olmuyordu eemm.. orda öğrendik ki çocuk sahibi olunabilir ama tabi mikroenjeksiyon gibi tedaviyle çok denedik mikroenjeksiyonu asılamayı çok denedik ciddi paralar döktük madden manen çok yıkıldık her seferinde bi hüsrana. Sanırım 5-6 kez mikroenjeksiyonu denedim 3-4 defa aşılamayı

denedim ama annemin vefatından 1 yıl önce 2000 yılında doktorumla görüştüğümde artık hiç bir şekilde mikroenjeksiyon yapmak istemediğini çünkü sonuçta hormonu alan benim vücudum. Benim sağlığım etkileniyor enjeksiyonun ilerde ne gibi şeylere yol açacağı belli değildi hani ailede kanser olayımız vardı, rahmetli dayımı kanserden kaybetmişim, teyzemi kanserden kaybetmişim. E bir de böyle hormon alırsam doktorum „Asla istemiyorum.“ dedi. Hatta eşime dönüp şöyle dedi „Kucağında bir çocuk ama eşsiz kalmak ister misin?“ dedi. Eşim de asla istemedi bunun üzerine „Çocuk konusunu kapatalım lütfen.“ dedi hani „Ben napıyım sen yoksun bebek elimde, istemiyorum.“ diyip konuyu kapattı, kapatmamı da istedi. O mikroenjeksiyon konusunu kapattık.“ (A8)

İfadede görüldüğü üzere ailede ciddi tıbbi hastalık olguları var olmasına karşın katılımcı anne olmak için gereken biyolojik süreci göze almıştır.

„Tüp bebek denemem 4. senemde başladı. İum gerçi o zaman aşılama yapıldı. 23 yaşına kadar hani tedaviler niye olmuyor hani altta yatan sebepler falan incelendi, hormonlar falan düzenlenmeye çalışıldı hep ama yine olmayınca aşılama yapılıns dendi. Aşılama yapıldı 2 defa yine olmadı. Ondan sonra tüp bebek yapılması gerekiyor dendi. İu kaç ... 25 – 26 yaşında galiba ilk tüp bebek denemem yapıldı. Sonra 27 yaşında yapıldı. Sonra 30 yaşında yapıldı. En son yaptığımda işte 35 ... tabi 34-35 yaşında yaptırdım. En son yaptırdığım denemem. O da olumsuz çıkınca çok şükür evlat edinmeye karar verdik ondan sonrasında zaten.“ (A9)

„Çok sıcaktan ötürü hıhı birden gelişme olduğu için rahim içi gelişmemiş bebeğimiz o yüzden olmadı. 3 tane tüp bebek denemesi 5 tane de aşılama yaptırdık. Ama hepsi olumsuz. İşte 26 yaşına kadar böyle devam etti, 26 ay yaşından sonra pes ettim bıraktım. Çünkü en sonunda acillik oldum, ilaçlar beni zehirledi (Gülüşme). Gittim normalde o aşılama yaptıklarında yumurtanın çatlaması gerekiyordu ya çatlamadığı için vücuda dağılmaya başlamış sonra işte kana karışmış. Ateşim çok yükseldi ateşimi düşüremiyoruz ama halsizim böyle yataktan çıkamıyorum. Öldüm öleceğim artık gözlerimi böyle tavana diktim bekliyorum gecekonduda oturuyoruz böyle kayınvalidemde var. Kayınvalidem babamı aramış. Demiş ki gelin kızınıza bir şey oldu bakan acilen. Ailem de Ankara'da. Acilen hastaneye götürdüler ilaçlardan zehirlendiğini öğrendik ve bir daha da kullanmadım.“ (A10)

„Birkaç kez tüp bebek yöntemini denedik. Ama yumurtalar erken menopoza girmemden ötürü azaldığından çocuk sahibi olamadık biyolojik olarak.“ (A11)

Evlat edinen annelerin tümüne bakıldığında; hepsinde yardımcı üreme yöntemlerinin kullanıldığı ancak başarısız olduğu görülmüştür. Bu da evlat edinme çabası gösterilmeden önce kan bağına yönelik bir annelik çabasına girildiğini ifade etmektedir.

„Birini burda Ankara'da denedik sonra imm.. İstanbul da imm.. Alman hastanesi vardı. O zaman bu tüp bebek de yeni yeni yapılmaya başlanmıştı işte nerde iyi varsa hadi paraya maddi gücümüz çok yoktu ama hani olsun diye ordan burdan biriktirip İstanbul'a gittik orda denedik orda da olmadı sonra tekrar burda denedik birazda doktorların şeyi

heralde olmayacağını biliyorlar ama yinede ümit veriyorlar ki öyle olmasaydı heralde daha önceden koruyucu aile olmayı düşünürdük bizi o çok engelledi.“ (A12)

„Bunu kim inkar ederse etsin kendinden olmasını tercih ediyorsun ilk etapta. Denedim yani çok şey yaptım, çok zor geçti. Bir kez denedik, ikinciye eşim istemedi. Aşamaları ve bana zarar verdiğini düşündüğü için.“ (A16)

Koruyucu annelere bakıldığında; A12 ve A16 numaralı katılımcılarda üremeye yardımcı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. A14 numaralı katılımcı bekar olduğu için bu yöntemleri denememiştir. A13 ve A15 numaralı katılımcılar ise koruyucu anne olmadan önce biyolojik olarak çocuk sahibi olup kurumdaki bir çocuğa destek olmak amacıyla koruyucu aileliğe başvurduklarını ifade etmişlerdir.

4.5.3. Evlat Edinme Sürecinde Anneliğin İnşası

Başlık altında evlat edinen annelerde kan bağı olmaksızın annelik kimliğinin nasıl oluştuğu incelenmiştir.

„Aslında çalıştığım yerde bir arkadaşım başvurmuştu. Ve bir kız çocuğu evlat edinmişlerdi. O anda böyle kafamda bir şeyler vardı ama çok da değildi. Bir gün eşimle oturuyorduk akşam. Konuşurken yine böyle konu hüznünlendik ve karşılıklı hatta ağlaştık hani um.. ve eşim şöyle bir cümle kurdu. ‘Belki de uzaklarda bizi bekleyen biri vardır, bir çocuk vardır’ dedi. Belki de biri bizi bekliyordur ne dersin dedi. Neden olmasın dedik ve aslında o gün o akşam bunları konuşmaya başladık. Bir anda arkadaşımın yol göstermesiyle Sosyal Hizmetler Merkezine gittik u.. ama ilk görüşmede ordan ağlayarak çıktık. Ağlayarak çıktık çünkü herkesin yanlış bildiği çok fazla çocuk var hani ah ne güzel alırsız falan filan derken aslında gerçeğin hiç de öyle olmadığını oraya gidince öğrendik biraz neden bu kadar cahilce davrandığımız için de kızdık birbirimize. Hani bu kadar çok hani her şeyi okuyup çizip bakarken ederken hani biz hiç bakmadık daha önce. Kırk üç yaşındaydık ve maalesef üç-dört yaşında bir çocuk alabileceğimiz söylenmişti ve o yaşta da çocuklar gerçekten çok zordu bir mucizeydi o yüzden de bizi aslında koruyucu aileye yönlendirdiler. Ağlayarak çıktık, ben çıktım u.. ama başvurduk yine de başvurulum dedik, koruyucu aileye de başvurduk ama o konuda benim çekincelerim vardı koruyucu aile konusunda, başvurduk ama biraz şey hani çok da hevesli olarak değil sadece yaş kriteri koydum orda hani asla bebek istemiyorum, iletişim kurabileceğim üç- dört yaş istiyorum demiştim, bizim için gerçekten bir mucize idi ve biz bu bilgiyi sadece birkaç kişi ile paylaştık. Ailelerimizin kesinlikle haberi yoktu başvurduğumuzdan. I.. biraz eşimin ailesi özellikle benim annem değil ama onlar biraz daha kapalı bir çevrede ve farklı yorumlar yapabileceklerini düşündük eşimle birlikte ve biz zaten hani bu duruma böyle hevesle atılmışken söyleyecekleri kötü bir sözün bizim hevesimizi kırması demiyim de canımızı sıkmasını istemedik açıkçası. Bahsetmedik, birkaç kişiyle paylaşmıştık bu bilgiyi. I.. bir gün başvurmamız mayıs ayıydı galiba eylül ayında biz tatil deyken bir telefon geldi, bu bilgiyi paylaştığımız kişi dedi ki hala istiyor musunuz? Bizim karşılıklı anlaşmayla oldu. Onda da biliyorsunuz yaş kriteri yok. Bunu biliyorduk söylemişti

uzmanımız... Dedi ki etrafımızda böyle biri var, verecekler sosyal hizmetlere, doğum henüz gerçekleşmedi ne diyorsunuz? Biz bir anda böyle bir şoklardayız böyle bir anda inanılmaz heyecanlandık ne demeliyiz ne yapmalıyız ya evet mi desek ne olacak nedir ne değildir? uzmanımızla görüştük hemen tabiki böyle böyle bir durum var hani ne yapabiliriz? Prosedür nasıl işleyecek diye. Ondan detaylı bilgileri aldık... Çocuk doğdu hastaneye gittik ve sadece şeyi hatırlıyorum hani ana kucağıma verdiklerinde ve pardon oraya giderken aslında arkadaşım ilk resmini gönderdi bana. Telefona o anda herhalde arabanın içinde çılglık atıyordum, ağlıyordum. İnanamıyorum bu benim kızım mı diyordum (ağlamaya başlar). Ne kadar güzel diyordum. Aslında sonradan resme bakınca kıpkırmızı inanılmaz şey yumuk yumuk hani böyle ama daha ilk fotoğrafını gördüğüm anda aslında ben anne olmuştum, onu hissetmişim.“ (A7)

Katılımcının ifadesinden anlaşıldığı üzere, kuruma başvuru öncesinde evlat edinmeye dair fikirlerinin olduğu fakat uzman ile görüşmenin ardından konunun yasal boyutunu öğrendikleri, katılımcının başvurusu esnasında evlat edinme hizmetinde yeni doğan bir bebek alabilmek için annenin en fazla 40 yaşında olması gerektiğinden dolayı koruyucu aile hizmetine yönlendirildikleri görülmüştür. Bununla birlikte kişilerarası evlat edinmede böyle bir yaş sınırı bulunmadığından katılımcı anlaşmalı olarak evlat edinebilmiştir.

Evlat edinme başvurusunda katılımcıların, ailelerinin söyleyecekleri olumsuz bir söz karşısında heveslerinin kaçmaması adına ailelerine haber vermemeleri ebeveyn olma isteklerinin ne kadar baskın olduğunu vurgulamaktadır.

„2000 yılında rahmetli annem rahatsızdı ben o arada mikroenjeksiyon yapılmıştı tutmuştu ama annemin göğsü alındı ben alt kattayım o üst katta üzüntüden attı zaten o benim için son mikroenjeksiyon son tedavisiydi rahmetli annem bir gün bana döndü ve dedi ki kızım gel bu işi bırakın çok hırpalanıyorsunuz üzülüyorsunuz gelin evlat edin diye böyle bir öneride bulundu. Annem inan ki hani böyle bir şey yaparsanız basımın üstünde yeri var o benim canım hayatım hiç bir farkı olmayacak düşünün bunu diye yavaş yavaş kafamıza girmeye başladı. 2001 de annemi kaybetmemle birlikte kalktım kuruma başvuruda buldum eşimle karar aldık 34 yaşındaydım tamam dedik biz kuruma başvuruyoruz doğal ve resmi yoldan bu işi yapalım çünkü doğal olmayıp resmi yoldan yapılmayan bu işlemler sonradan problem yaratabiliyor tehdit gibi. Sonra iste 6-7 yıl boyunca bekledik sıramız geldiğinde kızıma kavuştuk dört gözle bekliyorduk hep dua ediyorduk. Neyse biz atladık gittik bir heyecanla kızımızı gördük bebek katında ağzında emzik süslemişler püslemişler saçlarını her yerden lastiklerle tutturmuşlar görür görmez zaten eşimle birbirimize hiç sorma gereği duymadık bile ne dersin diye bakışlarımızla tamamdır bu iş dedik kucağıma aldım indik aşağıya biraz onunla vakit geçirdik yumuldu zaten(gülerek).“ (A8)

İfade incelendiğinde; bir önceki katılımcının evlat edinme başvurusunu yakınlarıyla paylaşma konusundaki çekincesine karşın A8 numaralı katılımcının aile büyüğü tarafından evlat edinmesi yönünde yüreklendirildiği görülmektedir.

„26 yaşımdaydım. 2. denememi yaptım. Olmadı hani. Görüntüde zaten olmaz gibiydi. Eşime dedim hani o zaman şey yapsak, o zaman o ablam dediğim arkadaş almış çünkü evlat edinsek dedim nasıl olur falan ondan sonra yok dedi, napacan dedi. İyice şey yaptın sen, çocukla kafayı bozdun dedi. Ya niye öyle diyosun, hiç olmazsa sahipsiz birine yuva yapacan, onu alacan, onu büyütecen, o sevgiyi yaşıcan... önce yok dedi. Sonra şeyde uuu çocuğun önce evlat edinme tamam dendi. Gittik başvuru yaptık. Evlilik yıldönümünüzden 2 gün sonra başvuru yaptık zaten. Çünkü bana evlilik yıl dönümü hediyen ne istiyon?, evlat edinmek istiyom tamam dersen kutlamayı yaparım. Yoksa yok yapmam dedim o da tamam dedi sağolsun. 2 gün sonra gittik başvuruyu yaptık. O önce annesinden çekiniyordu ama sonra düşündü ama birisi anne baba diyecekse bize birisi rabbim nasip eder diyodu hep o şekilde benim. Ama son tüp bebek denememizde benle beraber o da ağladı olmayınca. Çünkü artık yaş ilerledi ya belki de ondan dolayı mı bilmiyorum. Çocuk aşırı seviyo normalde ama hani başkasının çocuğunu almayı mı istemedi onu da bilmiyorum ya da alacağı tepkilerden mi korktu ilk başta bi şey yapamadım. Hani böyle direk zaten duygusunu dışarı veren birisi değil eşim oturup senle konuşan, şöyle olan, böyle olan birisi değil. H. Den sonra her şeyi daha güzel konuşuyo mesela. Daha bi özgüveni geldi kendine hani babalık duygusu ya da babam uu babası yokmuş eşimin 40 günlükken babasını kaybettiği için babalık duygusunu bilmiyodu. Oraya gittik. Biraz bekletiler bizi işte. Yarım saat 40 dakika kadar bekledik müdürün odasında. Hocam gelmicek mi diyorum getirecek E. hanım biraz sabır diyo hani bu kadar beklemiştiniz.. hocam işte bu kadar bekledik daha beklemeyim dedim daha getirin dedim çocuğu almak istiyorum kucağıma. Ondan sonra yukarıyı aradılar. Neyse çocuk geldi. Ondan sonra oğlumu var ya o ilk gördüğüm an daha hiç bi şey görmek istemem yani o nur gibi o yüzü var ya bembeyaz.... Bilmiyorum.. o kucağıma aldığım an hiç bi şey tarif edilemez.“ (A9)

„...Ama elim ayağım titriyor. Bu böyle üstüne bir şey giydirmişler hiç unutmuyorum kafasına kırmızı bandana takmışlar pembe-pudra.. Getirebilirsiniz... Pembe pudra bi şey kap bir şey böyle ceket gibi altına beyaz body giydirmişler ama kendisinden Baya bir büyük altına da kırmızı keten kapri giydirmişler altına da Beyaz külotlu çorap birde ayakkabı giydirmişler. Kendinden 2 numara büyük neyse getirdiler kucağıma verdiler böyle göz göze baktık tamam dedim.bu benim Ama bu böyle kafasını kalbimin üzerine koydu hiç nefes almıyor kalp atışımı dinliyor. Yani hissediyorum bunu. Dedim ki bu bebek benim tamam eşim dedi ki çok çabuk karar verdin dedi. A. (Eşi) dedim bakar mısın dedim. Niye çok çabuk karar vereyim? Şu Aramızdaki diyaloga bak dedim. Yani Nefesini tutmuş küçücük bebek benim kalp atışımı dinliyor. bu böyle bir heyecan bir heyecan bana atılmaya çalışıyor böyle dedim ki yok bu bebek benim ben alacağım, bu benim şansım ve kaderim. Eve geldik bize bakıyor etrafa bakıyor. Ya yabancı bir aile nasıl bir ev eşim böyle yapıyor bak kızım burası senin evin tamam mı? Bak burası senin yatağın her şeyini hazırlamıştık beşiğine kadar. Bak bu yatak senin yatağın bilmem ne bu sadece tepkisiz bize bakıyor. Öyle işte anne oldum.“ (A10)

Evlat edinen annelerin tamamına bakıldığında öncesinde biyolojik anne olma çabasının yer aldığı görülmektedir. Bu da kadınlarda kan bağının tamamıyla yadsınmadığını gösterebilir. Buna karşın kimi katılımcı tepkilerden korkarak anne

olmak için başvurduğunu ailesinden gizlerken, kimi katılımcı ailesinin desteğiyle bu işe kalkıştıklarını ifade etmiştir.

4.5.4. Koruyucu Ailede Anneliğin İnşası

Başlık altında kan bağı ve hukuki bağ (velayet) olmaksızın koruyucu annelerde annelik kimliğinin nasıl oluştuğu incelenmiştir.

„Biz evlat edinmeye başvurduk aslında ilk. Evlat edinmek için gittik daha doğrusu Atatürk çocuk yuvası vardı işte o zaman kapandı şimdi biz oraya çocukları ziyarete gidelim dedik kuzenimle bizi almadılar hani belli bir şeylerden geçmek lazım sosyal hizmetlerden izin almak lazımmış girmek için çocukları görmek için falan. Biz sosyal hizmetlere gittik konuştuk ya işte evlat edinelim orda da yaş farkına bakıyorlar eşinle senin yaş toplamı bişeyler daha büyük bir çocuk olabilir bi de bekliyorsun dediler biraz e koruyucu aile sistemimiz de var dediler bize o zaman orda bilgi verdiler. Sonra biz iyi dedik koruyucu aile olalım daha cazip geldi çünkü korkuyorsun beceremezsem yapamazsam o daha cazip geldi zaten başvurduktan sonra da çok uzun süre geçmedi aradılar bizi. Biz öyle çok uzun süreler beklemedik sonra biz dilekçemizi de şey düşünmüştük bir kız bir oğlan kardeş olursa bir kız bir oğlan olsun hani ikisine de hani kız mı alalım erkek mi alalım böyle cinsiyet şeyi yoktu aklımızda ama iki kardeş olursa da biz ayırmayalım ikisini de tatmin oluruz. Zaten eşim demiş ki biz zaten 2 değil 3 de olsa bakarız demiş sonra o gitti önce bi görüştü sonra birlikte gittik müdürle görüştü sonra gittik çocukları şey yaptılar o zaman küçüğü daha küçüktü getirdiler kucağıma verdiler annesi bak diye ay böyle bi tuhaf oldum bi de annesi al diyorlar yani orda bakıcılar bide orda çocuklar hep anne diyorlar.“ (A12)

„Kızım çok şükür ayağımın üstünde durdu. Hani oğlum da hani yaşı şey oldu ben de hani kendimi hani böyle nasıl diyeyim hani bi duramadım evde hep bi şey hep C. Kızıyla meşgul olunca bi de hayat şeyi bana farklı gelmeye başladı. Başka şeylerden keyif almaya başladım. Mesela boş da durabilirdim. Akşama kadar komşularla oturup kahve içip gezebilirdim. Ama o beni tatmin etmiyordu. İlk defa ben kendim için bi şey istedim. Nasıl bi şey olabilirim diye.. Böyle bi şey gelişti. Eşimle kızım ilk başta biraz şey yaptılar.“ (A13)

Katılımcının ifadesinde yer alan „İlk defa kendim için bir şey yapmak istedim.“ sözü kurum bakımından ev ortamına gelen bir çocuğa aile sıcaklığını yaşatırken çocuğun aldığı haz kadar ebeveynlerin de bu durumdan manevi tatmin yaşadıklarını göstermektedir.

„Hayatımı güzelleştiren çocuk dostlarım oldu hep çevremde. Arkadaşlarımın çocukları, yeğenlerim, manevi çocuklarım... Hepsini çok sevdim... Sevmek için kan bağı gerekmediğini onlarla öğrendim. İçimde bir yerlerde yuvada daha lisedeyken gördüğüm çocukların dokunuşları ve “Beni sev” diyen gözleri hapsolmuştu sanki. Hep taşıdım o gözleri içimde. Öyle çok çocuk vardı ki; kendisine sevgi ile uzanan bir eli bekleyen... Diğer yandan da benim hayatımda bir şeyler eksikti hep. Yıllarca çalışmış, para ile satın alınacak

kendime yetecek her şeyi almıştım. Ama bunlar mutluluk için yetmiyordu bana. İşte bu yüzden hem kendim için hem de çocuğun hayatını sevgi ile değiştirebilmek için koruyucu aile olmaya karar verdim. Bekar koruyucu anneyim. Evlat edinmeye başvurmadım çünkü uzun yıllar sürüyor ve ben hemen olsun istedim. Ama koruyucu ailelikle ilgili bir değişiklik yapılmıştı. Koruyucu ailelikte evlat edinme konumuna geldiğinde çocuk önce size teklif ediliyor. Koruyucu aileye verilen çocukların çok küçük bir bölümünün biyolojik aileye geri döndüğünü öğrenmiştim. Yani aslında başvururken içimde evlat edinme isteği vardı. Şimdi de kızım zaten evlat edinme konumuna geldi ve evlat edinme işlemleri başladı.” (A14)

Katılımcının hem kendisinin hem de çocuğun hayatını değiştirmek adına koruyucu aile olmaya karar verdiğini ifade etmesi, bir önceki ifade de geçen ebeveynlerin de koruyucu aile hizmetinde manevi tatmin yaşadığı bulgusunu desteklemektedir.

„Kararımızı verdik sonra kızım ve eşim geldiler. Tanıştılar ve size yemin ediyorum Toprak ilk defa dışarı çıktı 1 yaşında yemin ederim ya. Öyle belliydi ki yani işte aldık bahçeye çıkardık, güneş var falan... Çocuk böyle çekingen hani anlarsınız ya çok üzüldük o gün ağlamaklı olduk falan. Eşim dedi ki: Tamam oldu, tamam içim ısındı benim. Kızım zaten başta biraz kıskandı. Sonra ona dedim ki „sen ikimize aitsin, M. üçümüze ait.“Bu onu çok ikna etti ve şimdi bir yarı anne gibi zaten, acayip seviyor. Yarı anne modunda. Öyle yani benim annem de dahil tam paranız var gezme zamanınız ayak bağınız olacak ne gerek var gibi. Benim kız kardeşlerim dahil gayet aydınlar, onlar da dedi ki: Aynı olabilir mi ablacım bilmiyorum ki falan hani biyolojikle aynı olabilir mi falan ? Şimdi herkes tapıyor ama ben onlara dedim ki ben iyi bir şey yapıyorum. Uyuşturucu kaçakçılığı yapmıyorum, teröristlik yapmıyorum, iyi bir şey yapıyorum lütfen dedim ya destek olun biraz. Herkes hizaya geldi ondan sonra. Şu anda gerçekten hiçbir ayrımsız çok güzel mesela koruyucu aile olup ailesi benimsememiş arkadaşlar var biliyorum onları. Hani aileleri çok kabul etmiyor. Bizde hiç öyle bir sıkıntı yok. Yani bunun benim hep varolan bir düşüncem olduğu, ben hep bu duyguyu yaşadım yani ben hep bencil buldum insanları. Kendi kanından canından insanları doğurmak için orda işte iyi geceler öpücüğü almadan uyuyan çocukların olduğu, işte o karyolanın arkasında sevgisiz büyüdükleri...Hani sırf doğurma güdüsü yüzünden hayat solup gidiyor. Tamam ben bu duyguyu ben bir yaşayayım, biyolojik annelik nasıl bir şey ama 1 tane de öyle bir çocukla beraber yani hayatına dokunayım istedim o yüzden.” (A15)

Biyolojik çocuk sahibi iken koruyucu aile olan katılımcı, sürecin başında biyolojik çocuğunun kıskançlık sergilediğini ancak ikna ettiklerini ve biyolojik kızının da şu an annelik sorumluluğu üstlendiğini ifade etmiştir.

„Tüp bebek denemesi oldu. Eşim ikinciye istemeyince denemeyi ben de dedim ki o zaman bir çocuğa can olalım dedim. Eşim de kabul etti. Başta ya dedi yapabilir miyiz dedi, çocuğa şey olmasın dedi yaşımızdan dolayı filan endişelerimiz oldu, dedim ki Allah büyük. O çocuğun şeyini ben zaten rüyamda gördüm bunu çok istiyordum. Ya o kadar yürekten istiyorsunuz ki, çok farklı çok bi şeyler yaşıyorsunuz farklı yani ben anlatamam doyurmak hani buraya düştükten sonraki çok farklı. Bu daha bence özel ve çok önemli.” (A16)

Koruyucu anne olan katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; ülkemizde koruyucu aile sisteminin evlat edinme sistemine yaşa bağlı olarak bir alternatif yarattığı görülmektedir. Ailelerin küçük yaşta çocuk isteği ve evlat edinmede 40 yaş sınırının bulunması koruyucu aileliğe yönlendiren sebeplerden biri olmuştur. A12, A14 ve A16 numaralı katılımcıların ifadesinde yaşlarının ileri olması ve bekleme süresinin uzun olması sebebiyle bu sistemi tercih ettikleri görülmektedir.

4.5.5. Yeniden Anne Olma İsteği

Başlık altında katılımcıların bir kez anne olduktan ve annelik rolü üstlendikten sonra yeniden anne olmayı isteme süreçlerinin altında yatan nedenler incelenmiştir.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; ilk çocuktan sonra yeniden anne olma isteklerinde, sosyal çevrelerinin (aile büyükleri, ilk çocuk) ve biyolojik anne olma duygusunu tatmalarının ardından bir de kurumda kalan bir çocuğa aile olma isteklerinin belirgin olduğu görülmektedir. A6 numaralı katılımcı ise ülke şartlarından dolayı ikinci çocuğu düşünmediğini ifade etmiştir.

„İkinci çocukta da kızım çok istedi.(Gülerek)“ (A1)

„İkinci çocuk olarak koruyucu aile düşünmüyoruz. Aynı evde hem koruyucu aile, hem de evlat edinme çocuklarının çok doğru olduğunu düşünmüyorum aslına bakarsanız. Sanki ayırt edilmiş duygusu yaşatır bu çocuklara diye düşünüyorum. Ama şu var yani onların biyolojik ailesi olduğunu biliyorum. Bir gün gidecekler biliyorum. Şimdi yaş olarak da bu yaşta zaten bana evlat edindirmezler zaten bir, çünkü mevzuat öyle zaten yıllarca sıra beklemek var iki. Onu istemiyorum, bu süreci istemiyorum yani. Benim için şu an bunun en kolay yöntemi koruyucu aile olarak küçük çocuk edinmek. (Ama koruyucu ailede de bir gün ailesi alacak diye bir garanti yok mesela. Ailesi vefat etti ve bütün sorumluluk devlete geçti.) Yok, o çok problem değil o zaman evlat edinebilirim onda sorun yok. Ama dediğim gibi şu an için o kadar yılları bekleyip bana verecekleri, yaşından dolayı 10 yaşında 8 yaşında çocuk istemiyorum ben. Yani ben çocuğumla birlikte büyüyeceği, çocuğumdan daha küçük bir yaşta bir çocukla büyümesini tercih ediyorum.“ (A2)

„İkincisini de düşünmüyordum da ikinci işte kazara oldu. Aldırıcaktım sonra doktor dedi ki “hadi bunu da doğur bide oğlun olur göndeririz seni.” dedi ondan sonra bir gün sonrası için randevu aldım kürtaj için gelirken işte M. dedi ki işte ya dedi “canlı şimdilik dedi dursun dedi bir şekilde olur.” falan dedi. “Bakılır.” dedi işte öyle kaldı.“ (A3)

„Ben koruyucu aile için dilekçe verdiğimizde zannediyorum bunu tek ben yaparım diye düşünüyorum. İmza atıyoruz hepimiz koruyucu anne baba diye o zaman A. o zaman ilkokula gitmiyordu okuma yazma bilmiyordu. Koruyucu abla diye başlık açtırdım. İmza hanesi açtırtım. Ve ona da çizdirt... A. yazdırtım. Adını yazabiliyordu okuma bilmiyordu

ama adını yazıyordu. Çünkü o da sorumluluk alıyor. O da koruyucu abla oluyor. Ona da oraya imzasını attırıştım. **(Siz bi çocuk doğurduktan sonra tekrar bir biyolojik çocuğa sahip olmayı düşündünüz mü?)** Düşündüm ,uygulamaya geçirdik korunmadık ama olmadı. Benim koruyucu anne olma fikrim yani ilginç bir fikirdir. Iuu bi gece C. uyandı ben gittim pışıpladım bunu uyudu. Ben geri yatağıma döndüm. 1.5 veya 2.5 yaşında falan herhalde o zaman. Dedim ki yani şu düşünce geldi kafama “yurttakilerin yanına kim gidiyor?”. O an geldi gecenin 3’ü sinirim bozuldu yani uyuyamadım. Sonra sonra böyle böyle böyle yani bir çocuğun annesiz kalması o felaket. Ve bir çocuk felaketi hak etmiyor. Annesiz çocuk kavramı benim tüylerimi diken diken ediyor. Dursun dünya yani anladın mı? Dünya dönmesin bir çocuk annesiz kalmasın.“ (A4)

„Annem istiyordu evet zaten uu ikizlerimin de sebebi annemdir.“ (A5)

„Düşünmüyorum ikinci çocuğu. Ben biraz daha ülkenin şartlarından dolayı böyle düşünüyorum.“ (A6)

„Ben kızım doğduğu günden itibaren 2.yi evlat edineceğim diyordum. Yani bizim çocuğumuz olmasa biz sanki boşanırđık gibime geliyor eşimle. 2.yi denemeye başlayalım dedi eşim. Bu sefer ben 41-42 oldum ve sigara içiyordum. Olmadı çocuğumuz. Tüp bebek denedik sonra hamile kaldım ben, düştü çocuk. Sonra eşime dedim ki: Bak dedim bunun bir anlamı var.Bana diyor ki Allah ya da işte kim diyorsa “ sen o kadar diyordun evlat edinecem diye, belki de bu bizi bir yere götürecektir. Eşim başta tereddütlü yaklaştı. Ya biz sevebilir miyiz evlat edine bilir miyiz? üzerine konuşuyoruz çünkü bizim koruyucu aile konusunda hiçbir fikrimiz yoktu.“ (A15)

Koruyucu anne olan A15 numaralı katılımcının ifadesi incelendiğinde biyolojik anneliğinin ardından bir çocuğu da evlat edinmeyi istediğini fakat eşinin biyolojik olarak 2. çocuk sahibi olmayı istemesi üzerine tüp bebek denemesi gerçekleştirerek başarısız oldukları, bunun sonucunda da evlat edinme konusunu gündemlerine aldıkları görülmektedir. Katılımcı koruyucu aile hizmet modelinden haberdar olmadıklarını, bu konuda bilgilenmelerinin ardından yaş faktörünün de etkisiyle koruyucu aile omaya yöneldiklerini belirtmiştir.

4.5.6. Katılımcıların Anne Olma Sürecinde Kararı Etkileyen Unsurlara İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında koruyucu annelerin verdiği cevaplar incelenmiş olup koruyucu aile hizmet modeli içerisinde çocuğun velayetinin resmi olarak çocuğun biyolojik ailesinde kalmasının koruyucu aile perspektifinden görünümü ve devletin sağladığı sosyal olanakların koruyucu anne olmaya etkisine dair konular incelenmiştir.

Velayet Durumu

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; koruyucu aile sisteminde çocuğun velayetinin çocuğun biyolojik ailesinde olmasının çocukla iletişimlerinde ve geliştirdikleri bağda bir olumsuzluk yaratmadığı görülmektedir. Buna karşın A12 numaralı katılımcının ifadesinde çocuğun başına birşey gelebilmesi ve bu sebeple haklarında devlet tarafından soruşturma açılabilmesi kaygısı dikkat çekmektedir.

„Yok sevgi açısından olmuyor ama şöyle bir korkum oluyor. Allah korusun bi bir şey olsa mesela çocuğa kendi çocuğum olduğunda kimseye hesap vermek zorunda kalmazsın ama bu çocukların başına birşey geldiğinde o tedirginliği biz koruyucu aileler hep yaşıyoruz. Hani olur da çocuğun başına bir şey gelir bir araştırma soruşturma geçirilir niye bakmadınız, niye etmediniz diye bir şey olur ama kendi çocuğum olduğunda o sorulmuyor. Etkilemiyor ama bir şey olduğunda ameliyatlık mesela sünnet olduğunda izin almak gerekiyor baya bi prosedürleri var onların öbür türlü olsa daha kolay olacak.“ (A12)

„Koruyucu ailelerde çocuğun velayeti devlette değil, biyolojik ailede oluyor. Çocuğa bakım ve sevgi veren olarak çocuğa tavrımı etkileyecek bir sebep değil elbette ki bu. Ama çocuğunuza basit bir ameliyat yaptırmak, pasaport almak vs. durumlarında biyolojik ailenin imza ve onayının gerekmesi sorun yaşanmasına sebep oluyor.“ (A14)

A14 numaralı katılımcıda ise çocuğa ilişkin kararlar alınırken resmi her adımda biyolojik aileye sorulmak ve onay alınmak zorunda kalınmasının, işlem süresinde sorun ve aksama yaşanmasına sebep olduğu ifade edilmiştir.

Sosyal Politikalar

Katılımcıların ifadelerine göre; koruyucu aile sisteminde devletin sosyal politikalar aracılığıyla sağladığı imkanların, kişileri koruyucu aileye başvuru kararını alırken etkilemediği görülmektedir. Bununla birlikte aileler sağlanan desteklerden başvuru aşamasında haberdar olduklarını ve bu durumdan memnun olduklarını, çocuklarına daha iyi imkanlar sağlamalarına bu durumun yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.

Buna karşın ekonomik desteklerin suistimal edilmeye açık olduğu ve bu durumun iyi denetlenmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır.

„Mesela biz ilk başvurduğumuzda para olduğunu, anne sigortalı oluyormuş onu, hatta onu da bir sene sonra öğrendik, biz hani bazı imkanlar servis parasını bile devlet veriyormuş, biz onu bilmiyorduk. Hani o imkanları vermesi çok güzel. Şimdi biz olsak ben 2 çocuğu özel okula göndermem, bizimkiler özel okulda okuyor. Hani belki birini gönderirdim

de birini gönderemezdim. hani ikisi de özel okulda çok güzel valla biz de vicdanen rahat oluyoruz, çocuklar için bişeyler yapabiliyoruz diye ama çevremizden de duyuyoruz, sırf bu para için koruyucu aile olmak isteyenler. Gerçi verilen para böyle evi geçindirecek kadar da değil ama hani bizim kazancımız ona göre daha iyi olduğundan mı biz öyle düşünüyoruz bilmiyorum.“ (A12)

„Çok güzel çocuklar için çok büyük bi imkan yani alamayanlar için mesela hani ya da biriktirip çocuğun ileride geleceği için. Tabi ki çok güzel bi şey yani.“ (A13)

„Kurumda çok az uzman olduğundan, sosyal desteğin yeteri kadar olmadığını düşünüyorum. Ekonomik desteğin ise önemli bir katkı olduğunu düşünüyorum.“ (A14)

A14 numaralı katılımcının ifadesinde kurumda çalışan uzman sayısının az olmasından dolayı sosyal destek ve danışmanlık konusunda yetersiz kaldığı vurgusu bulunmaktadır.

„Bir kere velayet hakkının böyle çok şimdi yurt dışını da araştırdım ben, bir İspanyol arkadaşım vardı benim. O da koruyucu aile yani ne tesadüf, yıllar önce İngiltere’de tanışmıştık. İspanya’ya kızıma gidince orda buluştuk, o da koruyucu aile olmuş ve dedim ki nasıl işliyor sistem? O dedi ki: “6ay tanınıyor biyolojik ailelere, deniyor ki: sen bu çocuğu alıyor musun? Al 6 ay içinde. Madde kullanıyorsan tedavi ol. İşte atıyorum paran yoksa para vereceğiz, sen 6 ay içinde bu çocuğu geri alacaksın. Almıyorsan evlat edinmeye geçiriyor hemen çocuğu. En ilginç Medeni Kanun’da neler var. Medeni Kanun’da anne baba olmanın görevi koruma, kollama, işte bilmem ne , ebeveynlik görevini yapmak. E bunu yapmıyorsa, devlet benim yanımda olsa ona dava açılır. Çünkü beni yanımda örneği var, 2 çocuğunu da orda bırakmış gelmiş. Ama il müdürlüğü ne yapıyor: Ayda 1 görüyor mu huu koruyor oluyor. Ayda 1 ne ya? Ne ki yani? 1 saat 1 saat. Ne en sevdiği yemeği bilir, ne ilk dişini çıkardığını, ne ne zaman okuduğunu. Ateşlendiğinde ben sabaha kadar kaldım.Bana da bir kere bakıcı demişti. Ama canı sağolsun önemli değil, benim için daha iyi. Yani bana dokunmasın 18 yaşına kadar ondan sonrası Allah Kerim. Yani şeyin, biyolojik aileye bakışı kan bağı odaklı, bunu değiştirmek gerekiyor. Türkiye koşullarına göre 6 ay biraz kısa kabul ediyorum hani annelere diyorlar ya sen durumunu düzelt diyorlar ya. 1 yıl de hadi, sen 1 yılda çocuğunu geri aldın mı? Aldın. O arada ben geçici koruyucu aile olurum, ona kol kanat gererim o yurttan yaşamasın diye. Ama bilirim ki ben geri vereceğim o çocuğu. Bu ne yani şimdi böyle iki arada bir derede?“ (A15)

A15 numaralı katılımcı İspanya örneğinden yola çıkarak koruyucu aile sistemine bir eleştiri getirmiş ve koruyucu aile sistemindeki politikaların çocuğun yararını gözetmesini ve biyolojik ailelere yönelik bir değişiklik yapılmasını ifade etmiştir.

„Vallahi ben şöyle söyliyim ekonomik desteğe parasal olarak hiç bakmadığım için benim umurumda değil ama ben sosyal olarak bu şeylerin iyileşmesini istiyorum. Koruyucu

aileye verilen önemin artmasını, biyolojik aile ile olan bu olumsuzlukları yaşamamayı tercih ediyorum. Biz hiç parasına yok şuydu yok buydu diye bakmıyoruz.“ (A16)

4.6. Annelik Sonrası Süreç

Başlık altında katılımcıların annelik sonrası süreçte yaşadıkları, öncesi ve sonrası ifadeleriyle incelenmiştir.

Katılımcıların ifadeleri göz önüne alındığında; çocuk sahibi olmalarının ardından hayatlarını onlara göre şekillendirdikleri, daha yorucu ve zorlu geçtiği, özgürlüklerinin ve serbestliklerinin kısıtlandığı, eskiye nazaran radikal kararlar almaktan vazgeçtikleri, kişilik özelliklerinin çocukla beraber olumlu yönde değiştiği, sağlıklarına ve fiziksel görünümüne özen gösterdikleri, hayatlarının renklendiği verilerine ulaşılmıştır.

„Anne olunca şimdi ee her şeyinizden daha çok fedakarlık ediyorsunuz mecburen ediyorsunuz çünkü u yeni bir bebek dünyaya getiriyorsunuz onun bakımı u onun büyüdükçe büyüdükçe onun için gerekli eğitimleri yani her türlü şeyini ilk önce ön plana getiriyorsunuz. İ.. onun iyi bir şekilde yetişmesi için ona iyi bir gelecek sağlamak için önce o diyorsunuz... Uykusu şaşıyor yemeği şaşıyor düzeni şaşıyor yani bu tabi ki tamamen hayatınızı değiştireceksiniz değil fakat biraz özveri, özellikle küçükken“ (A1)

„Şimdi ne değişti yani şu var aslında imm ki istiyordum, istediğim bir şey. Çok emek vererekten bir şeyi elde etmiş oldum hani. Bunu başardım gibi bir şey değil de ama eksik kalırdım gibi geliyor işte. Eksik olurdu gibi geliyor hayatımda. Belki evlilik de kalır mıydı çok öyle yani evlilikte de kalırdı belki ama insanın hayatında bana göre insanın istiyorsa çocuk sahibi olmamak, bir şeylerden eksik olmak gibiydi bana. Hani eksik olurduk. Tamamlandı gibi de düşünüyorum çünkü ben anne, 36 yaşında evlendim. Evlilik insan hayatında gerekli midir, bana göre olmayabilir. Ama çocuk sahibi olmak bana göre gerekliydi... Çok bir şey değişmedi aslına bakarsanız yani şey olmadı çok hayatımı değiştirmediyim fark ediyorum. O daha benim hayatıma uyum sağladı aslına bakarsanız. Biz onuncu gün sokaktaydık kızımınla birlikte, çünkü ben doğum izni kullandım yedi ay kadar, sokak sokak gezdik yani aman bu etkilenir mikrobik yerlerdir, aman da koruyayım demedim valla... Hayatımızı bizimle paylaşacak birisi daha dahil oldu. Biraz da o bizim hayatımıza adapte oldu. Doğrusunun bu olduğunu düşünüyorum. Bizim hayatımızı ona göre planlamak değil, bizim normal hayatımıza onun adapte olmasını hani tabi ki bebek olduğu için yaşına göre uyulması ve yapılması gereken bir takım şeyler tabi ki olmuştur ama hani bütün bir hayatımızı onunla da değiştirmedik en azından o kadarını söyleyebilirim.“ (A2)

„Öncesinde daha özgür, sorumsuz ama olduktan sonra tabi bütün hayatın çocuğa bağlı oluyor.“ (A3)

„Valla bi şey söyleyim mi? Ben A.'dan öncesini hatırlamıyorum ya. Yani hakikaten öncesini hatırlamıyorum yani karnıma düştüğünü öğrendiğim andan itibaren valla öyle böyle bir değişim yok yani. 180 derece hayatın değişiyor. Hep onu düşünüyorsun... Bizim orada bi kadın var liseyi sonradan okumuş H. hanım. Biz H. hanımı çok severiz. Bana dedi

ki, sen şimdi boşandın dedi çocuk da (Koruyucu annelik yaptığı çocuktan bahsediyor.) gitti senden. Sen, dedi şöyle yaptı bana (Eliyle uyarı işareti yaparak) önce kendini mutlu edeceksin kızım. A.'yı M.'yi mutlu etmiceksin, dedi. Önce kendini mutlu edeceksin, dedi. Kendini nasıl iyi hissediyorsan onu yapacaksın dedi ve bir kadının kendini iyi hissetmesinde güzellik önemli bir faktör dedi. Fönünü çektirmeden işe gelmiceksin dedi. Rimelini sürmeden, kalemını çekmeden, eyelinerını çekmeden işe gelmiceksin, dedi. Zayıflıcağın dedi. İndirimleri de takip edip düzgün giyinceksin, dedi. Ondan sonra A.'nın okul görüşmesine, arkadaşlarıyla görüşmesine gitceksin, dedi. Sen kendini iyi hissediceksin, dedi.“ (A4)

Katılımcı çocuk sahibi olduktan sonra hayatının değiştiğini ifade etmiş ve kendisine verilen nasihatı aktarmıştır. Buna göre hayatta ne yaşanılırsa yaşanılın kişinin önce kendini mutlu etmesi gerektiği ifadesi dikkat çekicidir.

„O zaman kendim için yaşıyordum. Ben vardım, ben. Ama o zaman çocuklar olunca ben yokum diyorum ya önce onlar her şeyden önce onlar ..“ (A5)

„Çocuğum olmadan önce yapabileceğim bir sürü çılgın ve vazgeçebileceğim şeyler varken, şuanda çocuğumu düşünerek birçok şeyi yapmaktan vazgeçebilirim. Bence bu değişti benim hayatımda.“ (A6)

„Öncesinde eşim hani son derece sakin, ben biraz panik atak böyle hastalık mastalık olaylarına son derece panik atak bi kadinken anne olduktan sonra ben tam tersi tamam, bi şey yok, şöyle yapalım, böyle yapalım diye. Eşimi sakinleştiren benim mesela şu anda. Ya böyle her şeye böyle şey rahat davranan bir kadın oldum çıktım. Daha özgüveni yüksek yani daha böyle sevgi dolu inanılmaz böyle şey kızımınla beraber yani şu anda sevgi pıtırıcığ gibiyiz. Şu anki en büyük korkumuz da benim kendi adıma korkum ileri yaş anne olduğum için onunla daha fazla zaman geçirmek istiyorum. Daha uzun yıllar onun yanında olmak istiyorum. Bir gün olamama ihtimali beni en çok üzen konulardan biri.“ (A7)

„Çocuğun olunca her şeyi bir kenara atıyorsun uykusuz kalcağını bile bile eemm.. üzüleceğini bile bile buna göğüs geriyorsun çünkü o senden artık bir parça eemm.. bu yüzden bence kadınlar evlense de evlenmese de yada evlensin yada ayrılacaksa da ayrılın ama çocuk yapsın yani bu duygudan mahrum kalmasın annelik bence tadılması yaşanması gereken bir şey diye düşünüyorum.“ (A8)

„Öncesinde işin aslı kendime çok fazla özen göstermiyordum. Çocuklar geldikten sonra bizim artık yaşımız geçiyor, birimiz 47 yaşında işte öbürümüz 50 küsür yaşında, ve bu çocuklar büyüdüğünde biz hepten yaşlanmış olacağız bu yüzden kendimize özen göstermemiz ve gençleşmemiz gerekiyor diye düşünerek daha dengeli beslenmeye ve zayıflamaya başladık. Kendimize özen göstermeye başladık. Mesela eşim dişlerini yaptırıyor (gülerek). Önceden dışarı çıktığımızda “eve şu saatte gitmek zorunda değilim.” gibi bir düşüncemiz varken artık “çocuklar yatmadan evde olmalıyız, onları biz uyutmalıyız, ödevlerine şöyle yardım etmeliyiz, hayatımızı buna göre programlamalıyız.” gibi bir disiplin geldi çocuklarla beraber hayatımıza.“ (A11)

„O bize hayat kattı diyebilirim.“ (A16)

Gerek biyolojik gerekse de evlat edinen ve koruyucu annelerde annelik sonrası yaşama ilişkin ifadelerde anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bununla beraber A4 numaralı katılımcının yorumunda annelikle birlikte kadının kimliğinden ve onu yaşama bağlayan, yapmaktan keyif aldığı etkinliklerden vazgeçmemesi, anneliğin kadın olmanın önünde bir engel teşkil etmemesi vurgusu yapılmıştır.

4.8. Annelik ve Kadınlık

Başlık altında kadınları anne olmaya yönelten sebepler ve annelik ve kadınlık arasındaki bağa ilişkin görüşler biyolojik, evlat edinen ve koruyucu annelerin gözünden incelenecektir.

4.8.1. Katılımcıların Kadınları Anne Olmaya Yönelten Sebepler Üzerine Görüşleri

Kadınları anne olmaya yönelten sebepler 3 anne grubunda da incelendiğinde; kadınların anne olmalarına dair fikirlerinin çoğunlukla toplumsal öğretiler bağlamında şekillendiği görülmektedir. Buna göre toplumdaki görünmeyen ancak nesilden nesile aktarılan normlar kişileri „Okula git, işe gir, evlen, çocuk sahibi ol.“ şeklindeki kıskaca sokmakta, bu kıskaca girmek istemeyen ve çocuk sahibi olmak istemeyen kişileri ise dışlamaktadır.

A9 ve A15 numaralı katılımcı anneliğin içgüdüsel olduğunu ve her kadında bulunduğunu dolayısıyla bu güdülenmenin zamanı geldiğinde kadını anne olmaya yönlendirdiğini belirtmektedir.

„Toplumsal bi gerekçe yani hani evlenince çocuk sahibi olunmalı çünkü bu böyle bi denge var büyürsün, evlenirsin, şöyle olur, böyle olur, bu rutine uymak olabilir pek çoğunda diyebilirim. Toplumsal baskı olabilir yani işte yani ay olmuyor mu kısır mı kimden mi mimden mi beklenti olur. Toplumsal bir takım beklentilerden dolayı olabilir. Imm... Heralde öyle sebepler bilmiyorum yani hani benim gibi içgüdüsel olarak anne olmalı, olmalı. Her kadın olmal diyen de çok vardır eminim. Bilmiyorum var mıdır(güldü) Vardır diye düşünüyorum.“(A2)

„Ya doğanın kanunu gibi bir şey yani anne... Oluyor ama onlar da çok nadir, çok isteyip de olamayanlar var, kendi isteğiyle olmayanlar zaten çok azınlıkta bir şey oluyor.“(A3)

„Östrojen. Tamamen hormonal değil tabii ki.. Ama çoğunlukla östrojen. Bi kadın yani içimizde var herhalde hani. İçimizden geliyor bazı şeyler anne olmak, çocuk sevmek içimizden geliyor düşünüyorum. Zamanını öğretiler belirliyor sosyal öğretiler. Ama hani çocuk sevgisini vesaireyi östrojen herhalde belirliyor. Bilmiyorum net bir cevap veremecem bu soruya.“ (A4)

A4 numaralı katılımcı kadınların anne olmak istemelerinin sebebinin hormonal olduğunu belirterek, östrojen hormonunun bu isteği artırdığını, annelik sevgisini hormonların, zamanını ise toplumsal öğretilerin belirlediğini ifade etmiştir.

„Yani u sebepler ne yani bilmiyorum. Yani evlenmişseniz eşinizle de yani her hangi bi geriye dönük kaygınız yoksa anne olunmalı yani. Ya o vasfa sahipseniz, annenizden gördükleriniz sizi çocuk yetiştirmeye yetecekse u ve ortamda hazırsa bence olunmalı. Olunmalı bence o başka bi şey yani.“ (A5)

„Yani u bir kere toplumsal baskı. Çünkü her kadın doğurmalı diye düşünüyoruz. Ha doğuramazsa tedaviler görsün diye düşünüyoruz. Hani o tedaviler olmadı birine sahip çıksın diye düşünüyoruz. Hani her kadın toplumsal olarak anne olmalı. Bu rol model yani. Kimilerine göre dini sebepleri var bunun, kimilerine göre de yapabileceği bir şeyler olmalı hani. Belirli bir yaşa geldikten sonra hayata bir şeyler bırakmalıyım derdi. Ama bu kimilerine göre de gerçekten hayatında bir şeye sahip çocuğa sahip olmak çocuk sevmek. Belki bazılarına göre de bu. Ben hangisiyim onu bilmiyorum.“ (A6)

Biyolojik annelerin görüşleri incelendiğinde kültürün etkisinin vurgulandığı görülmüş olup anneliğin toplumsal normlardan bağımsız düşünülemediği dikkat çekmektedir.

„Aslında toplumsal çevre aslında ilk başta diye düşünüyorum ve hep nedir öğretilen işte özellikle kız çocukları için söylüyorum erkek çocukları da gerçi aynı ama işte oku, büyü, iş güç sahibi ol, evlen, çocuk sahibi ol hani büyü ve öl yani hani (gülerek) işin temelinde bu var aslında. Toplumsal baskılar, toplumsal dürtüler aslında ama sonrasında hani bizim gibi olanlar da var hani. Belli bir süre sonra hakkaten eksikliğini hissetmeye başlıyorsun hani bir şey olmalı hayatınızda, hayatımızda...“ (A7)

„Niye kadınlar anne olmayı tercih ediyorlar o duyguyu tatmak bir gelecek bir birey yetiştirmek senden bir parça olsun diye düşünülebilir esasında. Eee şöyle çocuksun belli görevlerin vardır okuyorsun mezun oluyorsun derken üniversiteyi okuyorsun bunlar zaten empoze ediliyor ve yapman gereken şeyler eemm.. hayalin olan hayatının aşkını bulmak ve evliliğe doğu gitmek ve bununla noktalamak ama bununla da tabii bitmiyor evlendikten sonra elbette sevdiğin insandan çocuk sahibi olmak her kadın ister eemm.. yani yaşanmışlıklar var önümüzde herkes bu şeyden geçmiş bu yoldan geçmiş eem.. o noktada artık bazı şeylere doyuyorsun işinde gücünde de belli bir kariyerin zaten oluyor ama kariyer her şey değil anlıyorsun o sana çok şey vermez sevgisini o bakışı diyorsun ki bazı insanlarda bazı

kadınlarda önce kariyerdir sonra çocuktur ama ben anladım ki kariyer herşey değildir ki ben son noktama kadar kariyerimi gerçekleştirdim ve çok rahat gerçekleştirdim çünkü olmadı çocuğum.“ (A8)

„Rabbimin verdiği belki de o içgüdü, o hormonlar ya da o içinizdeki çocuk sevgisi, anne olmak sevgisi ya da ben kendi açımdan tanımlayayım ben 20 sene beklediğim için o annelik olayını belki de ondan dolayı aşırı şeyim hani annelik olayına titizlik mi diyeyim.“ (A9)

„Yaşadığı duygular olabilir, bence yaşadığı duygular bence şöyle yani şimdi annesinden gördüğü örnekleri kendi benim annem böyle yapıyordu ben çocuklarıma böyle yapmayacağım mesela bir şey olduğu zaman benim annem böyle davranıyordu doğru yapıyormuş bende çocuklarıma yapacağım bence anneyi örnek alarak anne olma isteği daha fazla insanlarda evet.“ (A10)

„Tamamıyla diğer kadınlar! Kadınlar diğer akrabaların çocuklarına bakarken anne olmanın nasıl bir şey olduğunu merak ediyorlar çünkü gündüz çocuklara bakarken gece o çocukları annelerine veriyorlar ve aslında birazcık da tadı damaklarında kalıyor sanki. Elbette ki soy devam etsin. Mal mülk bizde kalsın anlayışıyla kadınlar çevresel koşullar sebebiyle anne olmaya yöneltiyorlar.“ (A11)

Evlat edinen annelerin görüşleri incelendiğinde; toplumsal faktörlerin etkisinin vurgulanmasının yanı sıra annelik hissi ve içgüdülerin de kadınların anne olma istemlerinde etkili olduğu bulgusu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra A11 numaralı katılımcının „anneliğin tadının damakta kalmasına“ dair tasviri evlat edinen annelerin anne olma sebeplerine ilişkin çarpıcı bir bulgudur.

„Valla yaş ilerledikçe kadınların anne ee olmak istemelerini anlıyorum ama yaş erkenken biraz çevrenin baskısı bide şey var böyle ben doğurdum düşüncesi de var kadınlarda a ben doğuruyorum işe yarıyorum bak o düşünce de var. Evet yani cevreden de o şeyi var yada onlar kendilerini öyle hissediyor kendileri de böyle mesela konuşunca var böyle arkadaşlar işte iki çocuk doğurdu bakalım şimdi bişey söylesinler iki erkek çocuğu doğurmuş sanki o iki erkek çocuk doğurunca daha şey olacak o düşünceler halen günümüzde var ki bizim dinimizde de diyor ya kızlar diri diri toprağa veriliyordu peygamber efendimiz geldi kadınları yükseltti yüceltti ama bizim halen erkek çocuğu doğurunca kendini üstün görenler var.“ (A12)

Toplumun kadın bedeni üzerindeki tahakkümü, kadının hangi cinsiyette çocuk doğurduğunda konumunun değişeceğini ve çocuk doğurmakla kendini görünür kılacağına dair kuralları da belirlemektedir. Koruyucu anne olan A12 numaralı katılımcının ifadesinde yer alan „Kadınlarda a ben doğuruyorum işe yarıyorum bak

o düşünce de var. Evet yani çevreden de o şeyi var ya da onlar kendilerini öyle hissediyor, kendileri de böyle mesela konuşunca var böyle arkadaşlar işte iki çocuk doğurdu bakalım şimdi bişey söylesinler iki erkek çocuğu doğurmuş sanki o iki erkek çocuk doğurunca daha şey olacak.“ söylemi bu düşünceyi doğrular niteliktedir.

„Çocuk sahibi olmak, yaşama kök salmak demiştim biraz önce. Anne olmaya yönelten sebeplerden en önemlisi bu olsa gerek. Toplumsal roller gereğince çocukla daha çok anneler ilgilenmekte. Genetik faktörler yok sayılamaz tabi. Ama asıl olarak çocuk annenin verdiği emeklerin eseri diye düşünüyorum. Toplumsal roller bence işte o bunun çok etkisi vardır. Senden sonra da yaşayacak bir şey gibi. Bir şey yaratmak. Yani insana en keyif veren şey yaratmak zaten.“ (A14)

„İçgüdüsel olduğunu düşünüyorum. Ben zaten anaç biriyim yapı olarak yani şimdi annemle babama da öyleyim, çocuklarım artık onlar benim. Öyle düşünüyorum. Biri 81 biri 84. Diğer kardeşlerimden daha farklı davranıyorum ve en çok benim evimde rahat ediyorlar ani benim yapım anaç zaten.“ (A15)

„İ.. kendinden bir parça olsun ister ya da aileyi tamamlasın, hani kendi kocasını seviyorsa kendi ikisinin özel bir meyvesi diyim olsun, sevgisinin bir ürünü olsun ister diye düşünüyorum. O anlamda bakarım ben. Güzel yani o ortama da çok güzel birey yetiştirmek amacıyla da. Kendinden soyadını devam ettirecek kendinden bir parça olan insanı istemesi ya da onu içinde barındırmaktan barındırmadım, o şeyi hani yaşadım çok da u.. hiçbir şey olmadığı halde o şeyi hissediyorsunuz. Acaba onunla hani olur mu diye. O his çok farklı bir şey yani kadınlığı anneliğe iten o güdüsel şeye sahip olanları çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Bebeğin, ceninin düştüğü andan itibaren çünkü sigarasını bırakıyor o yüzden yemesine içmesine dikkat ediyor yani ona yönelten kendinden özveride bulunuyorsun. Ona yönelten sebepler, güzel bir kendi kanını taşıyan bir birey yani.“ (A16)

Koruyucu annelerin ifadelerine bakıldığında; hem toplumsal hem de biyolojik faktörlerin kadınları anne olmaya yönelten sebepler olduğunu belirtmişlerdir.

4.8.2. Katılımcıların Annelik ve Kadınlık Arasındaki Bağa İlişkin Görüşleri

Başlık altında katılımcıların annelik ve kadınlık arasındaki olası bağa ilişkin görüşleri incelenmektedir.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında; kimi katılımcıların annelik ve kadınlık arasındaki ilişkiyi net yargılarla ifade edebildiği görülmektedir. „Kadın, çocuk sahibi olması gereken kişi demek.“, „Kadın olmak, anne olmaktır.“, „Anne olmayan kadın,

kadınım diye geçinmesin.“ şeklindeki katı ifadeler toplumsal yargıların kadınların düşünce yapılarına etkisini gözler önüne sermektedir.

Öte yandan annelik ve kadınlık arasındaki bağı birbirine yakın olduğu, annelik ve kadınlık arasında içgüdüsel bir bağ kurulamadığı ve doğurganlığın kadının anne olması için yeterli olmadığı, anneliğin çocuğa dair sorumlulukları yerine getirmekle olabileceğini belirten görüşler de bulunmaktadır.

„Hayır her kadın anne olmalı değil şimdi ee kişilerin herkesin bir hayat felsefesi var dedim ya hani bazısı çok özgür ruhludur ee kendi başına yaşamak ister u bir kimseye bağımlı olmak istemez u çünkü annelik bir çok fedakarlığı da beraberinde getiriyor eğer kendini hazır hissedip de bir evlat sahibi olmak istiyorsa e bazı kendinden de kendine u harcadığı zamandan yani her şeyden fedakarlık da ediyorsunuz bu bir gerçek. Uykunuzdan, yemenizden, gezmenizden u kendi her şeyinizden fedakarlık etmek gerektirdiğine inanıyorum ben anneliğin... Şimdi hiçbir zaman “kadınım ben, çocuk doğurmam lazım” diye düşünmedim.“ (A1)

„Ben her kadının anne olması gerektiğine inananlardanım yani hatta bana göre evlilik, kadının çocuk sahibi olmasının ana gerekçesi diye düşünenlerdenim, ben öyle düşünüyorum. Bu, şey kadınlığın kanıtlanması diye bir şey değil ama bu, pek çok kadında diyeyim doğumla gelen ya da o yetişmeyle gelen içgüdüsel bir his gibi düşünüyorum ben. Bu, bazılarında hiç gelişmiyor herhalde çünkü öyle de çok tanıdığım insanlar var, ben insanın, insanın diyorum bakın kadının değil bir insanın çocuk sahibi olması gerektiğini düşünüyorum ben. Kadın demek, çocuk sahibi olması gereken kişi demek.“ (A2)

„Bire bir, bire bir. Yani her kadın anne değil. Şimdi bu yani her kadın anne değil. Değişik hayatlar olabiliyor. Ama az sayıda. İnsidansı düşük bu işlerin. Çoğunlukla annelikle kadınlık yakın. Olmayan var mı? Var.“ (A4)

„Her kadın anne olamaz. Onu yani onu taşımalı. Merhametli, vicdanlı o sorumluluğu alması gerekir. Yani her kadın onu yapamaz. Çevremizde o kadar çok kadın var ki artık ben “bu kadın anne olamaz.” dediğim kadın çok. Onu yapamayan yapamayacak olan çok kadın var. O başka bi şey yani o do... Yani doğumsal bi şey midir ya da sonradan olan bi şey midir bilmiyorum hani ben kendimden sadece şeyim kendimi anlatabilirim size. Olan o mesela kadın anne olamaz olamaz.“ (A5)

„Her kadın anne değil. Yani şey olarak bu nasıl anlatayım belki de meslekten ötürü bu söyleyeceğim şey. Bir çok insan tabi kadın ama anne olmayabilir. İuu ben tam direk ilişki ile olduğunu düşünmüyorum kadınlıkla anneliğin. Kadın olmak başka bir şey anne olmak başka bir şey. Kadın : evet toplumda cinsiyet olarak görüyorum hani kadın-erkek. Ama annelik : immm doğura da bilir bu kadın doğum da yapmış olabilir, koruyucu anne de olmuş olabilir hiç fark etmez. Bir kadın ama anne. O cinsiyetinden dolayı anne. Yani cinsiyet olduğu için anne baba da olabilirdi... Ama kadın farklı bir yerde anne farklı bir yerde toplumda statü olarak benim gözümde. Anne daha işte hep olur böyle anne daha koruyan,

kollayan hani uı o fedakarlığı yapabilen, yönlendirebilen kişi. Ama kadın toplumda yer alan o cinsiyet olarak görüyorum bu benim görüşüm. “ (A6)

„Ya aslında kadın yani bence her kadının doğasında anne olmaya şey var hani o şeye sahip diye düşünüyorum ama. O duygu diyim o şey.. Anne olma isteği demiyim de o duygu var yani annelik duygusu var her kadının içinde olmaması bana şey geliyo, tuhaf geliyo şimdi hani eskiden olsa belki daha anlayabilirdim ama yani bir insan niye istemez ki böyle bir şeyi, bir kadın neden anne olmayı istemez ki ya da niye hissetmesin mesela kızım ile ilgili bir insan neden u.. çocuğunu hiç tanımadığı yabancı birine nasıl verebilir sorusu bizi çok ağlattı. Biz aslında bunun için de eşimle beraber ağladık hani bu nasıl bir duygu ki insan hani bunu yapabilir? Bu çünkü öyle yüce bir duygu ki hani biz sahip olmak için bu kadar çok uğraşırken o kadar istekliyken bir insan bunu nasıl elinden koparıp vermek isteyebilir ki başka birine? Bu çok zor bir durum ve çok travmatik bir durum olsa gerek herhalde. “ (A7)

„Kadın olmak anne olmaktır yine bir şekilde sonuçta doğurganız.. Allah ona göre yaratmış rahim vermiş yumurtalık vermiş anlatabiliyor muyum sanki hani kadın zaten yaşadığı bir şey bu hani ama anne olmak ister istemez o ayrı öyle düşünüyorum bilemicem yani. “ (A8)

„Kadınlık, annelik... Kadınlık zaten şefkat merhamet var. Annelikte de aynı olay var. Ama annelik uı ekstradan vicdan.. uı karşıya baktığın anda sevgiyi veriyo ya o sana o yüzden hani kadınlarda sevgiyi kim verirse ona yöneliyor ama annelik apayrı sadece çocuğundan sevgiyi alırsan daha yüce oluyosun bence. Daha büyük oluyosun. “ (A9)

„Yani bence kadın dediğin yüzde yüz anne olmalı, anne olmayan hiçbir kadın yani ben kadınım diye geçinmesin. O fiziksel değişiklikleri geçtim ruhen o kadar çok anne diyişi öyle içini okşuyor ki anne olduğunu, kadın olduğunu hissettiriyor. “ (A10)

„Annelik ve kadınlık arasındaki tek bağ doğurganlık. Ama sadece doğurganlık da kadının anne olması için yeterli değil. Kadının kendini tamamlanmış hissedebilmesi için illa biyolojik olarak ya da farklı şekilde anne olmasına gerek yoktur. “ (A11)

„Herkesin içinde bi annelik duygusu var gibi geliyor erkeklerde de öyle hani biz annelik demişiz de ne bilim şefkat merhamet duygusu böyle var gibi geliyor erkeklerde de var yani. “ (A12)

„Annelik ve kadınlık arasında içgüdüsel bir bağ olduğunu düşünmüyorum. Öyle olsaydı, tüm kadınlar mükemmel anneler olurdu. Doğurduğunuzda size “anne” deniyor, evet. Ama asıl olarak verdiğiniz emekle anne oluyorsunuz. “ (A14)

„Bence de annelik korumak, kollamak, kucaklamak yani işte hayatta her şeyden korumak... Annelik bu. Kadınlık... Yani ben çocuksuz evliliklerin çok sağlam olması gerektiğini düşünüyorum. Kolay değil çocuksuz bir evliliği sürdürmek. Var benim çevremde 35-40 yıllık evliler ve çocukları yok. Yani şimdi dedim ya biraz çocuk biraz beton etkisi yani bizim çocuğumuz olmasa biz sanki boşanırdık gibime geliyor eşimle. “ (A15)

„Her kadınlıkla annelik bence bağlantılı değil diye düşünüyorum. Kadın olmak farklı, anne olmak farklı. Anne olmayı istemek, ona hazır olmak farklı. Kadın, herkes belli bir şeyden sonra kadın olabilir ama anne olmak çok farklı. O sorumluluğu taşıyabilmek, onu isteyebilmek. E önceliklerinin o olabilmesi, bağlantılı değil diye düşünüyorum. Kadın, herkes belli bir şeyden sonra kadın olabilir ama anne olmak çok farklı. O sorumluluğu

taşıyabilmek, onu isteyebilmek. E önceliklerinin o olabilmesi, yani önceliklerinde ilk öncelikle onun.. mesela ben bir hastalandım mı diyorum ki 'ay kızıma kim bakacak?' Ayakta olmalıyım böyle düşünüyorum. Ama bazı kadınlar umrunda değil, çocuk yapmış, etmiş.“ (A16)

Evlat edinen ve koruyucu annelerde kadınlık ve annelik arasındaki ilişkinin yorumlanmasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bunun birlikte genel söylem kadınlık ve anneliğin birbiriyle ilişkili kavramlar olduğu ancak birbirine eş olmadığı, birbirinin yerine kullanılamayacağını ortaya koymaktadır.

5. TARTIŞMA

Literatürde anneliğe dair çalışmalar incelendiğinde nicel yöntemin kullanıldığı pek çok çalışma görülmektedir. Çoğunlukla ölçek kullanılarak elde edilen veriler paket istatistik programları yoluyla analiz edilmiştir. Kullanılan ölçeklerden bazıları: Whatley ve Knox tarafından geliştirilen “Geleneksel Annelik Rolü Ölçeği” (59), Coleman ve Karraker tarafından geliştirilen “Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği” (60), Barkin tarafından geliştirilen “Annelik Fonksiyonu Ölçeği”(61), Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilen “Aile-Çocuk İlişkileri Ölçeği” (62), Fagan ve Barnett tarafından geliştirilen “Annelik Bekçiliği Ölçeği” (63), Young tarafından geliştirilen “Ebeveynlik Ölçeği-Anne Formu” (64) ve Çalışır (65) tarafından geliştirilen “Anne Olarak Ben” ölçeğidir. Çalışmalar incelendiğinde kadınların annelik algısına dair öznel söylemlerinin belirlenen ölçekler sınırında kaldığı görülmektedir. Bu çalışmada derinlemesine mülakat tekniğinin tercih edilip elde edilen verilerin içerik analizi yöntemi ile analiz edilmesi, katılımcıların görüşlerinin sınırlandırılmadan kendi cümleleriyle değerlendirilip özgün veriler elde etme isteğinden kaynaklanmaktadır.

Yapılan 16 görüşme neticesinde sorulan sorulara verilen cevaplar temalara göre sınıflandırılmış ve süzölmüştür. Buna göre çalışmaya özne olan örneklem için, annelik olgusunun makro düzlemde gelenek, kültür, toplum ve mikro düzlemde de ailelerinin kendilerine aktarmış olduğu annelik kavramı üzerinden var olduğu gözlemlenmiştir. Kristeva'nın ifadesinde geçen toplumun simgesel bir düzenden oluştuğu ve bu düzenin bütün yapıları etkilediği gibi bireyi de şekillendirdiği (66) düşüncesi araştırmaca desteklenmiştir. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet kuramcılarında Oakley'nin ifadesi incelendiğinde de bunun kültür tarafından şekillenen bir sosyal sınıflandırma olduğu yorumu görülmektedir (67). Çalışmadaki yetişilen ortam ve kültüre dair bulguların anneliği etkilediği yönündeki veri Koç, Özkan ve Bekmezci (68)'nin “Annelik Rolü ve Ebeveynlik Davranışının Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasında annelerin yerleşim yerinin, aile tipinin ve doğum öncesi bakım alma durumunun annelik rolünü etkilediği bulgusuyla örtüşmektedir.

Annelik çoğunlukla içinde bulunulan toplumun kadınlara yüklemiş olduğu ve toplum tarafından şekillendirilmiş bir olgu olarak kavramsallaştırılabilir. Bununla birlikte varoluşsal süreçlerle oluşan annelik şemasının yaşam içerisinde toplumsal normlarla şekillenmiş olduğu da görülmektedir. Nancy Chodorow'un (69) ifadesinde cinsiyet kimliğinin ve dolaylı yoldan annelik kimliğinin aile içi ilişkiler yoluyla, özellikle de kız çocuğunun annesi ile olan ilişkisi yoluyla oluşup şekillendiği yer almaktadır. Benzer şekilde sosyal öğrenme kuramcısı Albert Bandura'nın davranışın gözlem yoluyla öğrenildiği (70) iddiasından yola çıkarak annelik davranışının kişilerin kendi annelerini ve çevrede annelik rolü üstlenen diğer kişileri gözlemleyerek ve etkileşerek oluştuğu söylenebilir. Bu çalışmada yer alan "Ailenin Anneliğe Bakışa Etkisi" başlıklı bölümde de görüldüğü üzere katılımcıların anneliğe dair algılarının şekillenmesinde kendi annelerinin annelik pratiklerinin ve kişilik özelliklerinin etkili olduğu görülmüştür.

Çalışmanın örnekleminde kırsal bölgelerde yetişen ve genellikle geleneksel geniş aile dinamikleriyle büyüdüğü gözlemlenen katılımcılar da bulunmaktadır. Ökten (12)'in "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni" başlıklı çalışmasında belirttiği şekilde erkek egemen normların hakim olduğu kırsal kesimlerde kadının varoluşu doğurganlığı üzerinden oluşmaktadır ve kadın çocuk sahibi olması üzerinden hanede güç sahibi olur. Katılımcıların söylemlerinden de çocuklu kadının erkekten aşağıda ancak çocuksuz kadından yukarıda anlaşıldığı görülmektedir.

Katılımcılara göre geniş aile yapısının kadınlara geleneksel annelik rolünü yüklediği ve bu bağlamda kadınların kendi kurdukları aile kurumu içerisinde öncelikli rol olarak anneliği dikkate almalarına neden olduğu söylenilebilir. Ankara, İstanbul gibi metropol özellikleri gösteren illerde göç alım oranının yüksekliği sebebiyle farklı kültür kodlarıyla yetişen bireylerin nesil değişimi olmadan şehre ilişkin kodlara entegre olmasının mümkün olmadığı da dikkate alındığında katılımcıların söylemlerinde ve yaşamlarında yüklendikleri annelik rollerinin kendi kültürel kodları etkisiyle ortaya çıktığı açıktır. Buna göre katılımcılar göçle geldikleri şehirlerin kültürel normlarına göre yaşayışlarını şekillendirmektedir.

Annelik olgusunun, kadının aile kavramı içerisindeki rolünü erkek ile nasıl ve ne kadar paylaştığına ilişkin yöneltilen sorularda, alınan cevapların bir birey olarak

kadın ve erkeğin evdeki görevlerinin geleneksel ve modern aile kavramları içerisinde karma bir pozisyonda olduğu belirtilmiştir. Bir eş olarak katılımcıların eşlerinin genellikle eşlerine ev işlerinde yardımcı, oldukça anlayışlı oldukları katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bunun, kadının toplumun yüklediği annelik olgusuyla başa çıkma mücadelesinde oldukça pozitif bir etki yarattığı söylenilebilir. Barutçu ve Hıdır'ın (71) "Türkiye'de Babalığın Değişen Roller: Pro Feminist Babalar" makalesinde ifade ettiği "yeni babalık" kavramında geleneksel babalık anlayışının değişerek babaların artık ev içi rollerde daha aktif olarak yer aldığı ve çocuklarıyla daha çok zaman geçirip bakım sorumluluklarını paylaştığı bilgisi tez bulgusunu desteklemektedir.

A3 numaralı katılımcının ifadesinde görüldüğü gibi, eşlerin öngörülemez ve değişken kişilik yapısının kadınların anne olma kararında olumsuz yönde etkili olabileceği iddia edilebilmekle birlikte çalışma içinde bu tezi destekleyecek başka örneklere rastlanmamıştır. Bununla beraber karşılıklı etkileşimin çiftler arası iletişimin gücünü artırdığı görülmektedir.

Çalışmanın bir diğer amacı olan kadının anne olmaya karar verme sürecinde bu karara ilişkin geliştirdikleri nedenlerin açıklanması yöneltilen sorularla analiz edilmiştir. Katılımcı kadınların annelik kararı verirken bireysel olarak güdülerden ziyade evlilik süreci içerisinde ortaya çıkan yoğun çocuk sevgisi ve aile büyükleri, akrabalar ve arkadaşlardan oluşan sosyal çevrenin çocuk ısrarının etkisinde kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda annelik kararı verirken sosyolojik dinamiklerin kadının psikolojisi üzerinde etkin olarak rol aldığı ortaya çıkmaktadır. Evlilik kodları geleneksel olarak kadını, sorumluluklarını yerine getirebilen ve olgunlaştıran, evlilik içerisinde bir sonraki aşama olarak geleneklerle tayin edilmiş çocuk sahibi olmanın gerekliliğiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Aynı toplumsal kodlarla yetişmiş bireylerin, yakın çevrelerini bu roller bağlamında değerlendirerek yönlendirmesi kadınların annelik arzusunu ve annelik rolü pratiklerini etkileyebilmektedir.

Çalışmanın içerisinde yer alan katılımcıların bir kısmının koruyucu annelik ve evlat edinme yoluyla yaşadıkları annelik duygusu ile biyolojik olarak anneliği deneyimleyen kadınların annelik duyguları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı da araştırılmıştır. Buna göre, katılımcıların tamamı tarafından, anne olmanın

biyolojik olarak tanımlanamayacağı ve bunun çocuk ile geliştirilen ilişki üzerinden gerçekleştiği ifade edilmiştir. Söz konusu anne ile çocuk arasında inşa edilen ilişkinin ise, hangi annelik rol modeli üzerinden oluştuğu bir diğer ifade ile referans anne rolünün neye göre oluştuğu katılımcılara yöneltilen “Anneliğinizi nasıl tanımlarsınız?” sorusu ile cevap bulmuştur. Katılımcı kadınlardan on beşi kendi annesinin davranış ve ilişki kurma biçimini referans noktası olarak belirlerken; bir katılımcı ise annesinden annelikte yapılmaması gerekenler noktasında referans oluşturduğunu beyan etmiştir. Bilgin ve Ecevit Alpar’ın (71) “Kadınların Maternal Bağlanma Algısı ve Anneliğe İlişkin Görüşleri” başlıklı makalesinde de geleneksel kadınların annelerinden öğrendikleri pek çok davranış sürdürme eğiliminde oldukları belirtilmiştir.

Annelik kavramının toplumsal ve psikolojik olarak birey olan kadının zihninde nasıl oluştuğu, gelişip pratiğe dönüştüğünün incelendiği araştırma boyunca, sorulan soruların ve literatürün desteğiyle söz konusu süreç; annelik öncesi, annelik süreci ve annelik sonrası olarak incelenmiştir. Geleneksel bakış açısıyla bireyler evliliği bir yaşam çizgisi gibi ele almakta olgunlaşma evresinde geleneklerin etkisiyle çocuk sahibi olmanın gerekliliğine inanmaktadır. Kadınların bildirimleri de bunu destekler nitelikte olup evlilikle çocuk sahibi olmayı eşleştirmektedirler. Atalay (73)’ın Türk Aile Yapısı Araştırması’nda da 63420 kişilik örnekleme, evlilik, genelde neslin-soyun devamı (%63) bir diğer ifadeyle çocuk sahibi olmak için istenmektedir.

Annelik biyolojik, koruyucu ve evlat edinme yöntemleriyle edinilebilen bir kavram olduğu için, bu üç durumu incelediğimizde, bireylerin öncelikle biyolojik olarak anneliği deneyimleyebilmek için tüm imkanları tekrar tekrar kullandıkları ve en sonunda gerek fizyolojik gerekse de psikolojik olarak yorgun düştüklerinde diğer iki yönteme başvurdukları gözlemlenmektedir. Bu süreçte çevresel yani toplumsal olarak bir kadının evliliği boyunca çocuk sahibi olamıyor olmasının kadının psikolojisinde yarattığı derin tahribat sonucu anne olma isteğiyle birlikte diğer yöntemlere başvurma süreçleri başlamaktadır. Topdemir Koçyiğit (74) geleneksel toplumlarda çocuğu olmayan kadınların çeşitli baskılara maruz kalarak sorunlar yaşadığını ifade eder. Sosyal çevrenin çocuk sahibi olmaya dair soruları, çocuksuz kadınları hor görüp dışlamaları ve ileri süreçte boşanma ile tehdit edilmeleri bunlara örnek gösterilebilir.

Elbette ki bu süreçte toplumda var olan nesli devam ettirme, soyun önemi gibi unsurlar anneliği söz konusu yöntemlerle deneyimlemeye çalışan kadınları negatif yönde etkilemektedir. Katılımcıların görüşlerinden alınan desteklerle, anneliğin kültürel kodlamalarla birlikte sosyal öğrenme süreciyle oluşan bir olgu olduğu yargısına ulaşılmıştır. Dolayısıyla anneliği algılayış ve yaşayış açısından üç annelik deneyimi arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Toplumun kadına bir birey olarak hali hazırda yüklemiş olduğu toplumsal rollerin (ev idaresi, erkeğe bağlı karar alma, çalışma hakları, özgürlük algısı vb.) dışında anne olması yönünde baskının oluşması, anneliğin adeta bir gereklilik olarak kadının karşısına geçmesi, birey olarak kadının kendini gerçekleştirmesinin önünde bir başka engel oluşturmaktadır. Kadının mikro ve makro düzeyde geleneksel, aile ilişkileri içerisinde, çocuk sahibi olan ve olamayan olarak sınıflandırılması, bunu kadının bir tercihi ve kararı olma noktasından çıkarmakta ve hatta toplumsal olarak statüsünü belirlemekte kullanılan bir araç olmaktadır. Annelik olgusunun toplumsal olarak bu kadar yoğun bir biçimde kadınlar üzerinde baskı oluşturması sadece ataerkil sosyolojik yapıyla açıklanamamaktadır. Kadınlar anne olmanın zorluklarından, toplumun baskısından arınmış olarak da anne olma isteklerini vurgulamakta, bu nedenle koruyucu anne olma, evlat edinme gibi farklı pek çok yolla anne olmayı arzulamaktadır. Katılımcıların ifadelerindeki anne olma dışında vurguladıkları çocuk sevgisi ve çocuk varlığı bu tartışmaya örnek olarak gösterilebilir.

Biyolojik anlamda çocuk sahibi olamayan kadınların koruyucu aile ve evlat edinme sistemlerine yönelmelerinin arka planında kendini annelik üzerinden var etmeye çalışan kadının biyolojik anne olamadığındaki “eksiklik” hissini bu şekilde tolere etmesi de bir neden olarak yer almaktadır. Sari (75)’nin çalışmasında da ifade ettiği şekilde ataerkil sistem anneliği kadın için doğal ve reddedilmemesi gereken bir süreç olarak sunarak kadının kendi varoluşunu annelik üzerinden tanımlamasını sağlar. Bu şekilde anne olamayan ya da tercihen olmayan kadında bir “tamamlanmamışlık” hissi oluşturur. Kadınların küçüklükten itibaren anne olmaya yönelik yetiştirilmesi bir süre sonra kadınlık ve annelik kavramlarının birbirine eş tutulmasına yol açacak (75) ve kadının bir birey olarak toplumda görünürlüğünün olması için “annelik rolü”nün belirleyiciliği artacaktır.

Bu tartışmaya ek olarak biyolojik çocuğa sahip olmasına rağmen koruyucu anne olma çabası göstererek koruyucu anneliği de deneyimleyen katılımcıların annelik algıları yeni bir tartışma açacaktır. Buna göre bu çalışmadaki iki katılımcıda görüldüğü üzere biyolojik çocuklarının yanında koruyucu aile olma isteklerine ilişkin sebep olarak kendi çocuklarının sahip oldukları imkanlara kurumda kalan çocukların sahip olmadıklarını düşündüklerini ifade ederek en azından bir çocuğa bu imkanları yaratmak amacıyla bu hizmet modeline başvurduklarını belirtmişlerdir. Tezel, Demirel ve Kaya'nın (76) "Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi" başlıklı çalışmalarında biyolojik çocuk sahibi olup koruyucu aile olmaya karar veren ailelerin nedenleri "çocukların okumak ya da evlilik nedeniyle yuvadan ayrılmalarından sonra yalnız kalmamak, annelik ve babalık duygusunu yeniden yaşamak, yakın çevrede var olan koruyucu aileden ya da arkadaşından etkilenecek bir çocuğa sahip çıkmak ve onu topluma kazandırmak, bir seminere katılarak koruyucu aile modelinden haberdar olduktan sonra bu hizmet modelini benimsemek ve devlet koruması altında olan yakınlarına aile sıcaklığını yaşatmak istemek" olarak sıralanmıştır. Görüldüğü üzere biyolojik çocuk sahibi olan ailelerin koruyucu aile modeline başvurma motivasyonları birbiriyle örtüşmektedir.

Koruyucu aile sistemi üzerinden bulgular değerlendirildiğinde ülkemizde koruyucu aile sisteminin tercih edilme sebeplerinden biri olarak evlat edinmede yasal olarak 40 yaş sınırının bulunması ve ailelerin küçük yaşta çocuğu sahiplenmek istemeleri görülmektedir. 2018 yılında yapılan yasal değişiklikle birlikte yönetmelikteki bu ifade kaldırılmış (41) ve başvuruların önü açılmıştır.

Bakanlık uzmanları tarafından koruyucu aile sistemi hakkında bilgilendirilen ailelerin, sistemin sosyal politika bağlamındaki avantajlarını da gördükten sonra bu alana yöneldikleri hem bu çalışmanın hem de Tezel ve arkadaşlarının çalışmasının (76) ortak bulgusudur.

Koruyucu aile sisteminin aileler bağlamında bir diğer avantajlı yönü evlat edinme sistemine nazaran uzun bir bekleyiş süresine sahip olmamasıdır. Buna göre özellikle yaşı ileri olan aileler, daha uzun yıllar çocuk hasreti çekmektense koruyucu aileliği tercih etmektedirler.

Tezel ve arkadaşlarının (76) araştırmasında bu çalışmayla örtüşen bir diğer unsur koruyucu aile olmak için başvuran ailelerin yakın çevrelerinin verdikleri tepkilerdir. Öncesinde hoş karşılanılmadığı ancak bu tavrın çocuğu tanıma süreciyle birlikte ortadan kalktığı ve yerini sevgi ve kabul görmeye bıraktığı her iki çalışmanın da ortak bulgusudur.

A12 numaralı katılımcının yorumu üzerinden hareket edildiğinde; çekingen ve çocuk bakımı konusunda cesaretsiz olan katılımcının evlat edinme yerine koruyucu aileliği olası bir durumda çocuğun geri döndürülebilme ihtimali sebebiyle tercih ettiği ifadesine ulaşılmıştır. Bununla beraber aynı katılımcının çocuğun velayetinin biyolojik ailede olmasının ona olan yaklaşımını etkileyip etkilemediğine dair yöneltilen soruya getirdiği yorumda; yaklaşımını etkilemediğini ama çocuğa herhangi bir şey olduğunda sorumluluk koruyucu ailede olduğu için haklarında soruşturma açılması ihtimalinden endişe ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca A14 ve A15 numaralı katılımcıların ifadelerinde de çocuğun velayetinin resmi anlamda çocuğun biyolojik ailesinde olmasının koruyucu ailenin çocukla ilgili karar alma sürecini olumsuz etkilediği ortaya konmaktadır.

Evlat edinen ailelerde yaş ortalaması yüksek olduğundan dolayı, katılımcılarda anneliğe dair olarak çocuklarıyla gelecekte yeterince zaman geçiremeyecek olmaları kaygısı bulunmaktadır. Hayat Sende Derneği'nin ileri yaşta evlat edinmeye dair yazısında ebeveynlerin ileri yaşta olmasının çocuk ergenlik dönemine geldiğinde bir hayli zorlayacağı dolayısıyla evlat edinme sürecinde ebeveynlerin buna dikkat etmeleri vurgulanmıştır (77).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Anne olmaya yardımcı üreme yöntemlerinin ulaşılabilirliğinin ve türlerinin artması ve devletlerin anneliğe dair sosyal olanaklarının çoğalması ile birlikte günümüzde annelik deneyimi çok daha fazla kadın tarafından tecrübe edilmektedir. Buna bağlı olarak geniş kitleleri böylesine ilgilendiren ve toplumun temel yapı taşı olan ailenin önemli bir iç dinamiğini oluşturan bir konunun sosyal bilimler alanında çalışılmaya değer bulunması kaçınılmazdır.

Önceleri sadece feminist literatürün söylemlerinde ideolojik bağlamda yer bulan annelik kavramı sonrasında toplumsal cinsiyet rollerinin görünürlüğünün artmasıyla birlikte sosyal hizmet dahil pek çok disiplinin çalışma alanı içine girmiştir.

İnsan tek ve eşsizdir. Buna bağlı olarak deneyimler anlamında kişilerin görüşlerinde çok sayıda farklılık ortaya çıkabilmektedir. Annelik deneyimi ve anneliğe dair uygulamaların pek çok unsurdan etkilenebildiği göz önüne alındığında bu görüşlerin ortaya çıkarılmasında nicel araştırmaların yetersiz olacağı görülmektedir. Bu sebeple çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve derinlemesine görüşmede açık uçlu sorular vasıtasıyla kişilerin düşüncelerine bir sınırlama getirmeksizin cevaplara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında tamamı Ankara'da ikamet etmekte olan 16 katılımcı ile görüşülmüştür. Ankara Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği aracılığı ile beş koruyucu anne ve beş evlat edinen anneye ulaşılmıştır. Çalışmanın amacına ilişkin olarak Ankara genelinden rassal olarak seçilmiş altı biyolojik anne ile görüşülmüştür. Biyolojik annelere yönelik verilerin doyum noktasına ulaşamaması gerekçesiyle altı kişi seçilmiştir. Elde edilen bulgular analiz edilmiş olup çalışmanın amacına ve yukarıda bulgulara ulaşılmıştır.

6.1. Sonuçlar

Biyolojik annelerde yaş ortalaması 45,16'dır. Evlat edinen anneler de yaş ortalaması 45,2'dir. Koruyucu ailelerde yaş ortalaması 50,2'dir.

6.1.1. Yetişilen Ortam ve Kùltürün Anneliğe Etkisine İlişkin Sonuçlar

- Kişilerin anneliğe ilişkin gùrùřleri içerisinde yetiştikleri kùltürden etkilenmektedir.
- Gùle farklı bir kùltùre gelen kişilerde geride bıraktıkları kùltürün yerleşik kodları yaşam tarzını ve karar alma mekanizmalarını etkileyebilmektedir.

6.1.2. Annelik Öncesi Sürece İlişkin Sonuçlar

- Kişilerin annelik algılarının şekillenmesinde kendi bakım verenlerinin (anne, büyükanne vb.) annelik pratikleri belirleyici rol oynamaktadır.
- Kişilerin anneliğe dair gùrùřlerinin evlilik tanımlarıyla örtüştüğü gùrùlmüřtür. Buna göre ocuk sahibi olmayı evliliğin bir parçası olarak gùrme dùřüncesi öne çıkmaktadır.
- Katılımcıların anneliğe dair algıları çerçevesinde biyolojik olarak anne olmasalar da bakım verdikleri bir çocuğa yönelik olarak kendi tanımladıkları annelik özelliklerini sergileyebildikleri gùrùlmüřtür. Buradan ıkarılan sonuçtan kişilerin anne olma deneyimi yaşamadan da annelik pratiklerini uygulayabildiği gùrùlmektedir.
- Annelik pratiklerinin öğrenilmesinde kişilerin bakım verenlerinin annelik pratikleri etkili olmuştur. Bu durum her iki yönlü etki yaratmış olup kimi anneler kendi annelerinin ve bakımverenlerinin annelik özelliklerini sergilerken bir katılımcı annesinin kendisinde negatif yönlü bir etkisi olmasından ötürü annesinden “ocuk yetiştirirken neleri yapmaması gerektiğini” öğrendiğini belirtmiştir.
- Katılımcıların ifadelerinde eşlerini ev işlerine yardımcı, paylaşımcı ve sorun çözücü yapıda tanımladıkları, bir çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenirken

eşlerinin destekleyici ve anlayışlı olduklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın her üç anne grubunda da çocuğa dair sorumlulukları tek başına üstleneceklerine ve eşlerinden yeterince destek göremeyeceklerine dair kaygılar mevcuttur.

- Bekar koruyucu anne haricinde tüm katılımcılar biyolojik anne olmayı deneyimlemek istemişlerdir. Doğal koşullarda anne olan katılımcılar haricinde diğer katılımcılar en az bir kez üremeye yardımcı yöntemleri denemişlerdir.
- Koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modellerini tercih eden katılımcıların öncesinde biyolojik yöntemlerle anne olma çabası gösterdiği, başarısızlıkla sonuçlandığında devlete başvurdukları görülmektedir.

6.1.3. Anne Olma Kararını Etkileyen Sebeplere İlişkin Sonuçlar

- Geleneksel yaşayışa sahip kalabalık ailelerde aile büyüklerinin annelik kararı üzerinde etkisinin olduğu görülmüştür.
- Anneliğe ilişkin karar almada eşlerin düşünce ve karakter yapılarının kadınların kararlarını etkilediği görülmektedir.
- Katılımcıların annelik kararı almalarında toplumsal normların biyolojik faktörlerden daha etkili olduğu ifadelerden görülmektedir. Bununla birlikte sosyal çevrenin de çocuk sahibi olma kararında baskın olduğu görülmektedir.
- Biyolojik annelerde annelik kararı alma sürecinde çocuğun bakımı, bakım konusunda destek sağlayabilecek bir aile ferdi ya da arkadaşın haneye yakınlığı ve eşin karakter yapısı karar almada rol oynayan belirleyicilerdendir.
- Evlat edinen annelerde, kimi katılımcıların çocuk sahibi olmayı ertelemeleri sonucu ilerleyen yaşta biyolojik olarak anne olmak zorlaştığından evlat edinme hizmetini tercih ettiği görülmüştür.
- Evlat edinen ve koruyucu annelik yapan kadınlarda “anneliğin doğum yoluyla olmadığı, çocuk yetiştirmeye dair sorumluluklar üstlenmeyi içerdiği” vurgusu dikkat çekicidir.

- Koruyucu anne olan bir katılımcı haricinde tüm katılımcılar anne olmaları gerektiğine dair bir hisse kapılmadıklarını, annelik sürecini hazırlayan etmenlerin çoğunlukla sosyal çevre ve toplumsal cinsiyet kalıpları vasıtasıyla belirlendiğini ifade etmiştir. Üç gruptaki katılımcıların cevapları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.
- Koruyucu aile hizmetinde devletin sosyal politikalar aracılığıyla sağladığı imkanların, kişileri koruyucu aileye başvuru kararı alırken etkilemediği görülmektedir.

6.1.4. Anne Olma Sürecine İlişkin Sonuçlar

- Evlat edinen ve koruyucu annelerde çocuklarıyla aralarında biyolojik bağ bulunmamasının anne – çocuk iletişimlerini etkilemediği görülmüştür.
- Evlat edinen annelerin tümüne bakıldığında; hepsinde yardımcı üreme yöntemlerinin kullanıldığı ancak başarısız olduğu görülmüştür. Bu da evlat edinme hizmetine başvurulmadan önce kan bağına yönelik bir annelik çabasına girildiğini ifade etmektedir.
- Koruyucu anne olan katılımcılardan ikisinin koruyucu aile hizmetine başvurmadan önce yardımcı üreme yöntemlerini deneyip başarısız olduğu görülmektedir. Evlat edinme hizmetinde olduğu gibi koruyucu aile hizmetine de başvurulmadan önce biyolojik anne olma çabası gösterildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra biyolojik çocuk sahibi olmasının yanında kurumda kalan bir çocuğa destek olmak istediği için koruyucu aile hizmetine başvuran katılımcılar da mevcuttur.
- Evlat edinme hizmetindeki bekleme süresi kişilerin koruyucu aile hizmetini tercih etmesinde bir faktördür.
- Evlat edinme hizmetinde kimi katılımcıların alacakları tepkilerden endişe ederek başvurularını çevrelerinden sakladıkları, kimi katılımcıların ise ailelerinin desteğiyle bu hizmete başvurdukları görülmektedir.
- Ailelerin küçük yaşta çocuk sahibi olma isteği ve evlat edinme sisteminde geçmişte kırk yaş sınırının bulunması aileleri koruyucu aile olmaya yönelten sebeplerdendir.

6.1.5. Anelik Sonrası Sürece İlişkin Sonuçlar

- Katılımcıların ifadeleri annelik sonrası süreçte her üç gruptaki katılımcıların da kaygı düzeylerinin arttığını göstermektedir. Çalışmanın örneklem grubundaki evlat edinen ve koruyucu annelerde yaş ortalaması yüksek olduğundan, bu gruptaki annelerin çocuklarıyla geçirebilecekleri zamana ilişkin kaygıları bulunmaktadır. Bununla birlikte çocukları ergenlik yaşına geldiğinde kendi yaşları da ilerlemiş olacağından çocuklarla başa çıkabilme konusunda da endişeleri bulunmaktadır.
- Katılımcılar çocuk sahibi olmalarının ardından; hayatlarını onlara göre şekillendirdiklerini, özgürlüklerinin ve serbestliklerinin kısıtlandığını, eskiye oranla radikal kararlar almaktan vazgeçtiklerini, kişilik özelliklerinin çocuklarla beraber olumlu yönde değiştiğini, sağlıklarına ve fiziksel görünümüne özen gösterdiklerini belirtmişlerdir.
- Evlat edinme süreci sonunda çocuğun velayetinin resmi olarak evlat edinen aileye geçmesinin çocukla iletişimi kuvvetlendirdiği, bununla birlikte koruyucu ailede çocuğun velayetinin resmi olarak çocuğun biyolojik ailesinde kalmasının ailelerde kaygı durumu oluşturduğu görülmüştür. Buna ilişkin söylemlerde; çocukların belirli aralıklarla biyolojik ailesiyle görüştürülmesinin, biyolojik ailenin çocuğu olumsuz yönde etkilediği durumlarda, koruyucu aile – çocuk ilişkisini zedelediği ve çocukların psikolojisinde hasar yarattığı yer almaktadır. Bir diğer söylemde ise; velayetin biyolojik ailede kalmasının çocukla ilgili resmi kararlar alınırken koruyucu aileyi sıkıntıya soktuğu, imza alınması gereken bazı durumlarda aileler arasında problemler yaşanabildiği ifade edilmiştir. Ayrıca çocuğun resmi anlamda ebeveyni olmamanın, çocuğa herhangi bir şey olması durumunda devlet tarafından koruyucu aileye hukuki bir işlem başlatılabilme düşüncesi sebebiyle ailelerde kaygı oluşturduğu görülmüştür.
- Katılımcıların ifadelerine göre koruyucu ailelerde çocukların devlet korumasına ya da biyolojik aileye dönme ihtimalinin bulunması koruyucu ailelerin kaygı düzeyini artırmaktadır.

6.1.6. Kadınlık ve Annelik Konularına İlişkin Sonuçlar

- Annelik ve kadınlığın birbirine eş olmayan ancak birbirinden bağımsız düşünülemeyecek olgular olarak tanımlandığı görülmüştür.
- Annelik ve kadınlık arasındaki bağın birbirine yakın olduğu, doğurganlığın kadının anne olması için yeterli olmadığı, anneliğin çocuğa dair sorumlulukları yerine getirmekle olabileceği belirtilmiştir.
- Biyolojik anne olan katılımcının ifadesinde geçen annelikle birlikte kadının kimliğinden, onu yaşama bağlayan, yapmaktan keyif aldığı etkinliklerden vazgeçmemesi, anneliğin kadın olmanın önünde bir engel teşkil etmemesi gerektiği vurgusu dikkat çekicidir.
- Biyolojik anne olan katılımcı anne olma isteğinin kaynağının hormonal olduğunu ifade ederek, östrojen hormonunun bu isteği artırdığını, annelik sevgisini hormonların, zamanını ise toplumsal öğretilerin belirlediğini belirtmiştir.
- Ağırlıklı olarak toplumsal faktörlerin kadınları anne olmaya yönlendirdiği, kadının çocuk doğurmakla kendini görünür kılacağı ve konumunun değişeceği söylemi dikkat çekicidir.
- Özellikle koruyucu ailelerin uzman desteğine daha çok ihtiyaç duyduğunu ve psikososyal desteğin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara yönelik getirilen öneriler aşağıdaki şekildedir:

- Evlat edinen ve koruyucu annelerin ifadelerine göre; anneliğe dair kaygı düzeylerinin yüksek oluşu sebebiyle kadınlara yönelik annelik ve anne – çocuk iletişimine dair eğitimlerin gerek devlet gerekse özel kuruluşlar eliyle artırılıp yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Her üç katılımcı grubunda da ebeveyn – çocuk iletişimi konusundaki eğitimlere babaların da dahil edilmesinin, babaların çocuğun ihtiyaçlarına dair sorumluluğu paylaşmak konusunda bilinçlenmesi hususunda annelerin yükünü hafifletebileceği düşünülmektedir.
- Koruyucu ve evlat edinme sistemlerinde çalışan sosyal çalışmacıların bu alanda uzmanlaşmaları ailelere verilecek eğitimin ve desteğin kalitesini artırabilir.
- AÇSHB bünyesinde özellikle Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Birimleri gibi çocukların ve ailelerin hayatlarında radikal kararlar alan birimlerde çalışan personelin sosyal hizmet alanında eğitim almış ve o alana hakim sosyal hizmet uzmanlarından seçilmesi gerekmektedir. Evlat edinen ve koruyucu ailelere destek veren meslek elemanlarının bu alanda deneyimli olmaları ve süpervizyon sisteminin geliştirilmesi önerilmektedir.
- Koruyucu ve evlat edinen annelerin yaşadıkları sorunlarda rahatlıkla ulaşabilip psikososyal destek alabilecekleri birimlerin açılması ve ulaşılabilir olması gerekmektedir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının dört yıllık lisans eğitimleri haricinde AÇSHB bünyesinde çalıştıkları birimlere yönelik aldıkları hizmet içi eğitimlerin sahada uygulanabilirliğinin artması amacıyla uzmanlar üzerindeki iş yükünün hafifletilmesi gerekmektedir.
- Koruyucu aile sisteminde çocuğun sağlıklı gelişiminin desteklenebilmesi, risklerin farkedilebilmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için izleme sisteminin sağlıklı ilerleyebilmesi önemlidir.

- Evlat edinme ve koruyucu aile hizmet modellerinde yurtdışındaki başarılı örnekleri göz önüne alınarak çocuğun yüksek yararı çerçevesinde düzenlemeler yapılması gerekmektedir.
- Bakanlık uzmanlarının evlat edinme ve koruyucu aile süreçlerinde çocuğun yüksek yararını göz önüne almalarının yanı sıra aile sistemi içerisinde değerlendirmeleri ve beklentileri dikkate alarak hareket etmeleri gerekmektedir.
- Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetinde aileler ve çocuklar ile çalışan sosyal hizmet uzmanlarının aynı vaka üzerinde uzun süre çalışabilmesi, aileyi izleyebilmesi ve müdahaleleri takip edebilmeleri açısından önemlidir. Sosyal hizmet uzmanları süreç gerektiren ve titizlik isteyen bu hizmet modellerinde aileler ve Bakanlık arasındaki güven bağına oluşturan önemli meslek elemanlarından biridir. Belirli birimlerdeki uzmanlarda sürekli olarak görev değişikliğine gidilmesi aileler ve çocuklara verilen hizmetin kalitesini olumsuz etkileyecektir.

7. KAYNAKLAR

1. Sever M. Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter'den kadınlık mı annelik mi?, Tina Miller'dan annelik duygusu: mitler ve deneyimler ve Corinne Maier'den no kid üzerinden bir karşılaştırmalı okuma çalışması. *Fe Dergi* 7, no. 2 (2015), 72-86.
2. Miller,T. *Annelik Duygusu Mitler ve Deneyimler*. İstanbul: İletişim Yayınevi, 2010.
3. Burç PE. Popüler Kültür Ve Annelik: Anneliğin Farklı Görünümleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2015.
4. Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük. T.C. Resmi Gazete, Sıra No : 27170, 15/3/2009.
5. Koruyucu Aile Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, Sıra No: 28497, 14 Aralık 2012.
6. Birns B, Hay DF, *The Different Faces of Motherhood*, New York: Springer Science+Business Media, LLC, 1988. ISBN 978-1-4899-2109-3 (eBook).
7. Zeybekoğlu Ö. Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal of Humanities*. III/2, 2013, 297-328. DOI: 10.13114/MJH/201322486
8. Badinter E. *Kadınlık mı Annelik mi?*. 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
9. Maier C. *Çocuk Yapmamak İçin 40 Neden*. 1. Baskı. İstanbul: Esen Kitap, 2015.
10. Danış MZ. Davranış bilimlerinde ekolojik sistem yaklaşımı, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2006 (3-9) 45-53, ISSN: 1303-0256.
11. Vatandaş R. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 2011, 0 (35),29-56.

12. Ökten Ş. Toplumsal cinsiyet ve iktidar : Güneydoğu Anadolu bölgesinin toplumsal cinsiyet düzeni, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2009, (2/8) 302-312.
13. Akın A. Demirel S. Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2003 25 (4) 73-82.
14. Hançer A. Toplumsal cinsiyet öznesi olarak kadının “annelik” kimliğine eleştirel bir bakış. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2018 (2) 177-202.
15. Durudoğan H, Gökşen F, Oder BE, Yüksek D. *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler Mücadeleler Kazanımlar*. 2. Basım. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları; 2014.
16. Durudoğan H. Julia Kristeva: Özgürleştiren Tekillik. <https://m.bianet.org/bianet/kadin/122830-julia-kristeva-ozgurlestiren-tekillik> 15 Ağustos 2019.
17. Glenn EN. Chang G. Forcey L. *Mothering: Ideology, Experience and Agency*. New York: Routledge, 1994.
18. Marshall G. *Sosyoloji Sözlüğü*, çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
19. Terzioğlu F. Taşkın L. Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları, C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2008 12(2) 62-67.
20. Bingöl O. Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye’de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014 (16) 108-114.
21. Moya M. Esposito F. Ruiz J. Close Relationships, gender and career salience. *Sex Roles*, 2000 (42) 825-846.
22. Powell G. ve Greenhaus J. Sex, gender and decisions at the family. *Journal of Management*, 2010 (36) 1011- 1039. DOI: 10.1177/0149206309350774

23. Erzeybek B. Gökçearsan Çiftçi E. Akademisyen kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2019 (1) 61-80.
24. Keskin F. Ulusan A. Kadının toplumsal inşasına yönelik kuramsal yaklaşımlara dair bir değerlendirme, *Akdeniz İletişim Dergisi*, 2016 (26) 47-69.
25. Wilson E. *Sociobiology the Abridged Edition*, 7. Basım. İngiltere: The Belknap Press of Harvard University Press, 1998.
26. Simmonet D. ve diğerleri. *Aşkın En Güzel Tarihi*. Çev: Saadet Özen. İş Bankası Kültür Yayınları, 2004.
27. Buss D. Psychological Sex Differences: Origins through sexual selection, *American Psychologist*, 1995 (50) 164-168.
28. Dökmen ZY. *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, 2. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010.
29. Herman RA. Measday MA. Wallen K. Sex differences in interest in infants in juvenile rhesus monkeys: relationship to prenatal androgen, *Hormones and Behaviour*, 2003 (43) 573-583.
30. Eşel E. Anneliğin nörobiyolojisi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2010 21(1) 68-78.
31. Lakşe E. Psikoloji Kitabı (Çeviri Editörü) *The Psychology Book*. Atkinson S, Tomley S. Dorling Kindersley Limited. 2. Basım İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
32. Vargel Pehlivan P, Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, (31) 497-521.
33. Sears D. Freedman LF. Peplau LA. *Social Psychology*, 5. Baskı. Englewood Cliffs: Prentice- Hall, 1985.

34. Sağlam İ. Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Cilt:10 Sayı:2, 2001 ss.209-223.

35. Karataş Z. Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:10 Sayı:54, 2017.

36. Eryılmaz N. Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 6 Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerinin Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı. Konya: Selçuk Üniversitesi, 2010.

37. Ağılı SE. Siyasallaşan Annelik: Batı Ülkelerinde Anneliğin Kurgulanışında Siyasal İktidarın Rolü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 48, Haziran 2017, s. 343-360

38. Türkiye’de Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması. *Türkiye’de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü; 2010.

39. Altıntop İ, Kesgin B. İnfertilite Tedavisi Gören Çiftlerin Kaygı, Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri İle Başa Çıkma Stratejileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 11 Sayı: 55; 2018.

40. <https://ailevecalisma.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/> 09 Haziran 2019.

41. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/evlat-edinmede-yeni-donem-40-yas-siniri-kalkti-40821010> 15 Ağustos 2019.

42. İş Kanunu (4857), T.C. Resmi Gazete, Sayı: 25134, 22/05/2003, md.47.

43. <https://www.korev.org.tr/p/10/evlat-edinme-nedir> 15 Ağustos 2019

44. Erol N. ve Keskingöz S. Uğurböceği kapınızı çalarsa: Bir aileye kavuşma öyküsü. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları. 2. Basım. 2017.

45. Çocuk Koruma Kanunu (5395), T.C. Resmi Gazete, Sayı : 25876, 15/7/2005, md.1
46. Çocuk Koruma Kanunu (5395), T.C. Resmi Gazete, Sayı : 25876, 15/7/2005, md.5
47. Sayita SU. *Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile(Kişi) Yanına Yerleştirilmesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi,1995.
48. Türk Medeni Kanunu (8049), T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24607, 8/12/2001, md.347
49. <https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-hizmetinin-diger-hizmetlerden-farki> 15 Ağustos 2019.
50. <https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-bakim-modelleri> 15 Ağustos 2019.
51. Yazıcı E. Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2024 (2) 247-270.
52. Özbesler C. Koruyucu aile hizmetlerinde bir değerlendirme süreci, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2009 (16) 86-94.
53. https://fosteringsuccessfoundation.org/resources/foster-carestatistics/?gclid=CjwKCAjw1_PqBRBIEiwA71rmtD1owgefMEOZiUR38BAJg6cEToibFD1Nk7mvyWDh9dU3BBnYuYjGxoCZ9wQAvD_BwE 21.08.2019
54. Şahin Kaya Z. Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2019.
55. del Valle JF. Bravo A. Lopez M. Foster care in Spain: Its establishment and current challenges. *Papeles del Psicologo*, 2009 30(1) 33-41.

- 56.** Bütün M, Demir SB. *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (çeviri editörleri) *Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches*, Creswell W. Sage Publications. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018.
- 57.** Kümbetoğlu B. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. 5. Basım Ankara: Bağlam Yayıncılık; 2017.
- 58.** Gökçe O. *İçerik Analizi, Kurumsal ve Pratik Bilgiler*, 1. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.
- 59.** Yurtsever Kılıçgün M. Kılıçkaya A. Geleneksel annelik ölçeğinin psikometrik özellikleri: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2016 (8).
- 60.** Demir S. Anneler için ebeveyn yetkinlik ölçeğinin uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015.
- 61.** Aydın R. Barkin annelik fonksiyonu ölçeğinin uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik ABD Yüksek Lisans Tezi, Antalya: 2016.
- 62.** Anjel M. The transliterational equivalence, reliability and validity studies of the parentel acceptance- rejection questionnaire (Parq) mother-form: a tool for assessing child abuse, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1993.
- 63.** Karabulut H. Şendil G. Annelik beççiliği ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017 (61) 686- 699.
- 64.** Soygüt G. Çakır Z. Karaosmanoğlu A. Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeği'nin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 2008, 11(22) 17-30.
- 65.** Çalışır H. İlk kez anne olan kadınların annelik rolü başarımlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Doktora tezi, 2003.

66. Özsoy, A. Popüler Kültür Ürünü Olarak Durum Komedi: “Çocuklar Duymasın” Örneğinde Aile Söylemi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara, 2005.

67. Oakley A. *From Here to Maternity: Becoming a Mother*, England: Policy Press University of Bristol, 2018.

<https://books.google.com.tr/books?id=xU1wDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false> 22 Haziran 2019

68. Koç Ö. Özkan H. Bekmezci H. Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 2016 (2) 143-150.

69. Chodorow N. *The Reproduction of Mothering Psychoanalysis ana the Sociology of Gender*. England: University of California Press, 1978.

70. McLeod S. Bandura- Social learning theory, *Simply Psychology*, 2016.

71. Barutçu A, Hıdır N. Türkiye’de Babalığın Değişen Roller: (Pro)Feminist Babalar. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* 2016 Cilt 8, Sayı 2.

72. Bilgin Z. Ecevit Alpar Ş. Kadınların maternal bağlanma algısı ve anneliğe ilişkin görüşleri, *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2018 (5) 6-15. DOI: 10.17681/hsp.296664

73. Atalay B. Türk Aile Yapısı Araştırması, *Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü*, 1992. DPT 2313.

74. Topdemir Koçyiğit O. İnfertilite ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *İnsanbil Dergisi* 2012 1(1):27-38.

75. Sari T. Öznelik Kapasitesi Bağlamında Biyolojik Annelik: Üremeye Yardımcı Teknolojileri Kullanan Kadınların Deneyimleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Anabilim Dalı. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, 2014.

76. Tezel Z, Demirel B, Kaya ZŞ. Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Güz 2018, Cilt 19, Sayı 43.

77. <https://www.hayatsende.org/blog/yasam/ilerleyen-yasta-evlat-edinme-520.html>
09 Haziran 2019

8. EKLER

Ek-1. Etik Kurul Proje Onay Belgesi

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ**

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinden Ülcay Ecenur AVCI'nın, "Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların Annelik İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi" adlı araştırması değerlendirilmiştir. *(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2018-213
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	21.05.2018
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	28.06.2018/43
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Başkan	<input type="text" value=""/>
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	Üye	<input type="text" value=""/>
Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM	Üye	<input type="text" value=""/>
Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE	Üye	<input type="text" value=""/>
Yrd. Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	Üye	<input type="text" value=""/>
Yrd. Doç. Dr. Fatma DOĞAN GÜZEL	Üye	<input type="text" value=""/>
Yrd. Doç. Dr. Behlül TOKUR	Üye	<input type="text" value=""/>
Yrd. Doç. Dr. Şule ÇEKİÇ KAYA	Üye	<input type="text" value=""/>
Yrd. Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	Üye	<input type="text" value=""/>

7

Ek-2. Çalışmanın Yapılacağı Dernek İzin Belgesi

02/05/2019

SAYI : 2019 / 04

KONU : Ülçay Ecenur AVCI'nın tez çalışmasına verilen izin hk.

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 23/10/2018 tarihli ve 78040211-605.01-E.1413 sayılı yazı
b) 12/11/2018 tarihli ve 77704820-100-E.4217 sayılı yazı

Enstitünüz "Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları" Tezli Yüksek Lisans Programı, 155311101 numaralı öğrencisi Ülçay Ecenur AVCI'nın Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR danışmanlığında yürüttüğü "Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların Annelik ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasını Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği (KOREV) 'nde yapılması ve kendisine ilgili verileri toplaması konusunda yardımcı olunması dernek yönetim kurulunun onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Ülkü AYDENİZ

Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı

KORUYUCU AILE EVLAT
EDİNME DERNEĞİ
Ayten Sokak No:9 Anadolu Bulvarı / ANKARA
Kütük No: 06-073-122
M. Tepe V.D. 580 040 0892

Ek-3. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi bünyesinde tezli yüksek lisans öğrencisi Ülcay Ecenur AVCI tarafından yürütülen "Evlat Edinen, Koruyucu Annelik Yapan ve Biyolojik Anne Olan Kadınların Annelik İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahibsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Kadınların anne olmak ile ilgili görüşlerinin incelenerek anne olma sebeplerini keşfetmek amaçlanmaktadır.
- Araştırmanın İçeriği: Evlat edinmiş, koruyucu aile olma yoluyla annelik rolünü üstlenmiş ve biyolojik anne olan kadınlar ile görüşülerek anne olmaya dair görüşleri incelenecektir.
- Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 36 gün
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 16
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Ankara (Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Derneği üyelerinin belirlediği kamuya açık mekanlar, Katılımcıların evleri)

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

AdıSoyadı:.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

AdıSoyadı:.....

İmzası:

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.

Araştırmacının

AdıSoyadı:.....

İmzası:

Ek-4. Sorulması Planlanan Sorular

Sorulması Planlanan Ortak Soru Örnekleri

- 1- Yaşınızı öğrenebilir miyim?
- 2- Ücretli ya da ücretsiz herhangi bir işte çalışıyor musunuz?
- 3- Yetiştirdiğiniz sosyal ve kültürel ortamdaki bahsedebilir misiniz?
- 4- Büyüdüğünüz aile sizin anneliğe bakışınızı nasıl etkiledi?
- 5- Evli misiniz? (Evlat edinme ve koruyucu aile yasal prosedüründe evli olma şartı yoktur.)
- 6- Evli ise; kaç yaşında, nasıl (severek mi?, zorla mı? vs.) evlendiniz?
- 7- Evliliğinizi nasıl tanımlarsınız?
- 8- Evliliğinizde yaşadığınız sorunlar var mı? Varsa nelerdir?
- 9- Eşinizin karakter yapısından bahsedebilir misiniz?
- 10- Çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz?
- 11- Anne olmaya karar veriş sürecinizde eşinizin bu sorumluluğu alıp alamayacağı, gelir durumunuz, yaşadığınız konut, yaşadığınız konutun sosyal destek mekanizmalarına (aile fertleri, arkadaşlar, akrabalar vb.) olan mesafesi gibi konular kararınızı nasıl etkiledi?
- 12- Çocuk sahibi olmadan önce biyolojik ve psikolojik olarak, “anne olmanız gerektiği hissi”ni yaşadınız mı?
- 13- Çocuk sahibi olmaya karar verdiğinizde “anne olmak” ya da “annelik” kavramları hakkında neler düşünüyordunuz?
- 14- Anne olmayı nasıl tanımlarsınız?
- 15- Anne olduğunuzda bu duruma kendinizi hazır hissediyor muydunuz?
- 16- Annelik deneyimini yaşadığınızdan önce ve sonra hayatınızda neler değişti?
- 17- Çocuğunuzla olan iletişiminizi nasıl tanımlarsınız?
- 18- Çocuk sahibi olmaktan dolayı hiç pişmanlık yaşadınız mı? Yaşadıysanız neden?
- 19- Size göre bir çocuğun nasıl yetiştirilmesi gerektiğini tanımlayınız. Düşüncelerinizi aynen uygulayabiliyor musunuz? Değilse neden?
- 20- Annelik ve kadınlık arasında nasıl bir bağ kuruyorsunuz?
- 21- Size göre kadınları anne olmaya yönelten sebepler nelerdir?
- 22- Size göre annelik duygusu ve anne olmaya dair evrensel bir tanım yapılabilir mi?

Biyolojik Annelere Sorulması Planlanan Soru Örnekleri

- 1- Hamile kalmak sizin tercihiniz miydi?
- 2- İlk seferde hamile kaldınız mı yoksa tüp bebek yöntemi gibi tıbbi yöntemlere başvurduunuz mu?
- 3- Anne olmaya kaç yaşında karar verdiniz? Evlendikten sonra ne kadar süre geçti?
- 4- Anne olduğunuzda kaç yaşındaydınız?
- 5- Sahip olacağınız çocuğun cinsiyeti sizin için önemli miydi?
- 6- Şayet karar verebilme şansınız olsaydı; çocuğunuzun cinsiyetinin ne olmasını isterdiniz? Neden?
- 7- Doğum sonrasında çocuğunuzu kucağınıza ilk aldığınızda nasıl hissettiniz?
- 8- Annelik duygusu ve doğum yapmak arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu düşünüyor musunuz?
- 9- Çocuğunuzla aranızda kan bağı olması ona olan yaklaşımınızı etkiliyor mu? Şayet kan bağı olmayan bir çocuğun annelik rolünü üstlenseydiniz aynı yaklaşımları sergiler miydiniz?
- 10- Bir çocuk doğurduktan sonra tekrar anne olmayı istediniz mi? Neden?
- 11- Çocuk sahibi olduktan sonraki kendinizi nasıl tanımlarsınız?
- 12- Annelik duygusunun kişilik özelliklerinizi etkilediğini düşünüyor musunuz?

Evlat Edinen Annelere Sorulması Planlanan Soru Örnekleri

- 1- Evlat edinmeye nasıl karar verdiniz?
- 2- Evlat edinmeden önce tüm tıbbi yöntemleri denediniz mi?
- 3- Şayet öncesinde biyolojik olarak çocuk sahibiyseniz; sizi evlat edinmek için başvurmaya yönelten süreç nasıl gelişti?
- 4- Evlat edinme kararını alırken çevrenizden alacağınız tepkilerden çekindiniz mi?
- 5- Bu kararınıza karşı çıkan/lar oldu mu?
- 6- Evlat edinmek için başvurduğunuzda kaç yaşındaydınız?
- 7- Evlat edindiğinizde kaç yaşındaydınız?
- 8- Evlat edineceğiniz çocuğun cinsiyeti ve yaşı siz ve eşiniz için önemli miydi?
- 9- Kaç yaşında ve hangi cinsiyette bir çocuğu ya da çocukları evlat edindiniz?

- 10-Çocuğunuzla aranızda kan bağı olmaması ona olan yaklaşımınızı etkiliyor mu?
- 11-Evlat edindiğiniz çocuğa idrak edecek çağa geldiğinde evlat edindiğinizi söylemeyi düşünüyor musunuz?
- 12-Şayet öncesinde biyolojik olarak bir çocuğa sahipseniz; biyolojik çocuğunuzla kurduğunuz bağ ve sağladığınız iletişim ile evlat edindiğiniz çocuğunuzla kurduğunuz bağ ve sağladığınız iletişim arasındaki benzerlik ve farkları nasıl ifade edersiniz?

Koruyucu Aile Olarak Anelik Rolü Üstlenen Kadınlara Sorulması Planlanan Sorular

- 1- Koruyucu aile olmaya nasıl karar verdiniz?
- 2- Koruyucu aile olmak için başvurmadan önce tıbbi yöntemleri ve evlat edinme yöntemini denediniz mi?
- 3- Şayet öncesinde biyolojik olarak çocuk sahibiyse; sizi koruyucu aile olmak için başvurmaya yönelten süreç nasıl gelişti?
- 4- Bu kararı alırken çevrenizden alacağınız tepkilerden çekindiniz mi?
- 5- Bu kararınıza karşı çıkan/lar oldu mu?
- 6- Koruyucu aile olmak için başvurduğunuzda kaç yaşındaydınız?
- 7- Koruyucu aile olduğunuzda kaç yaşındaydınız?
- 8- Koruyucu aile olacağınız çocuğun cinsiyeti ve yaşı siz ve eşiniz için önemli miydi?
- 9- Kaç yaşında ve hangi cinsiyette çocuğa(ya da çocuklara) koruyucu aile oldunuz?
- 10-Çocuğunuzla aranızda kan bağı olmaması ona olan yaklaşımınızı etkiliyor mu?
- 11-Sosyal politikalar bağlamında devletin koruyucu ailelere yönelik sosyal ve ekonomik destekleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 12-Çocuğun velayetinin resmi olarak biyolojik ailede olması ve sizin sadece bakım ve sevgi veren rolünü üstlenmeniz çocuğa olan tavrınızı etkiliyor mu?
- 13-Çocuğun velayetinin resmi olarak biyolojik ailede olması annelik duygunuzu etkiliyor mu?

Ek-5. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Ülcaı Ecenur AVCI
Doğum tarihi	:12 Nisan 1991
Doğum yeri	: Zonguldak
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
Adres	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Yalnızbağ Kampüsü, Merkez/ERZİNCAN
Tel	: 0543 224 08 10
Faks	: -
E-mail	: ueavci@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Zonguldak Atatürk Anadolu Lisesi
Lisans	: Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: 73,75 (YÖKDİL)
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	

